

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI REHBERLİK VE
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ERGENLERİN ALGILANAN ANNE BABA
TUTUMLARININ BENLİK SAYGISI VE
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ İLE İLİŞKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ercan AYDIN

Danışman

Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

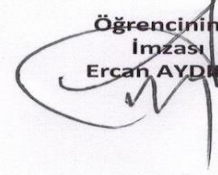
Erzincan/2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı Ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 29/03/2019

Öğrencinin
İmzası
Ercan AYDIN

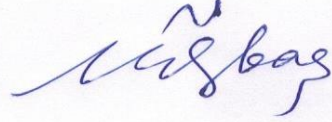

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının Rehberlik Ve Psikolojik Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

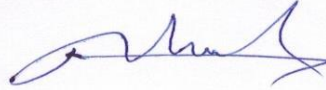
Danışman / Jüri: Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

Jüri: Prof. Dr. Başaran GENÇDOĞAN

Jüri: Doç. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Araştırmada ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alanda çalışan psikolojik danışmanlara, eğitimcilere, anne babalara ve konuyla ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını umuyorum. Yapılan bu çalışmanın ailelerde farkındalık oluşmasına katkı sağlayarak olumlu anne baba tutumlarını benimsemiş ve yüksek benlik saygısına sahip bireylerin yetişmesinde etkili olacağına inanıyorum. Aileleri ile yaşadıkları çatışmalardan dolayı liselerdeki okul rehberlik servislerinden yardım almak için müracaat eden öğrencilerin bu problemleri ile başa çıkmalarına yardımcı olmak üzere hazırlanacak programlarda işlevsel olmayan tutumların değiştirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmesine katkı sağlayacağını umuyorum. Bu araştırmada, bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, tez yazma süresince gösterdiği sabır ve anlayışından dolayı başta tez danışmanım saygıdeğer Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ'a, Dr. Turgut USLU hocalarıma, yüksek lisans eğitimim sürecinde derslerime giren hocalarıma ve araştırmanın yürütülmesi sırasında yardımcı olan tüm okul müdürlerine teşekkürlerimi sunarım. Yine tez yazma süreci boyunca yanımda olan, manevi desteğini her zaman yürekten hissettiğim, anlayışı ve desteklerinden dolayı sevgili eşim Kübra ALAN AYDIN'a sonsuz teşekkür ederim.

Ercan AYDIN

Erzincan,2019

ERGENLERİN ALGILANAN ANNE BABA TUTUMLARININ BENLİK SAYGISI VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ercan AYDIN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez, Mart 2019

Danışman: Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

ÖZET

Psikolojik olarak sağlıklı, benlik saygısı yüksek ve kendilerini ifade edebilen bireylerin yetişmesinde olumlu anne baba tutumları oldukça önemlidir. Bireyin sosyal beceri ve kişiler arası ilişkilerinin gelişmesi, olumlu benlik saygısı geliştirmesi, kendine ve hayatına yönelik pozitif bir bakış açısına sahip olması ve yaşamında bir anlam oluşturabilmesi güven, sevgi ve paylaşım dayalı bir aile ortamıyla sağlanabilir.

Bu araştırmada amaç ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 öğretim yılında Gümüşhane ilinin Kelkit ilçesinde, 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören toplam 486 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verilerini elde etmek amacıyla Anne baba tutum ölçeği, Benlik Saygısı ölçeği, Psikolojik İyi Oluş ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 Paket Programından yararlanılmış, t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Korelasyon ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Verilerin yorumlanmasında $p < .05$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Araştırmada ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının ve benlik saygılarının psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ergenlerin psikolojik iyi oluşları ile algılanan demokratik anne baba tutumları

arasında pozitif yönlü ($r=.46$) anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Algılanan koruyucu anne baba tutumları ($r= -.27$) ile algılanan otoriter anne baba tutumları ($r= -.50$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Ergenlerin benlik saygıları ile algılanan demokratik anne baba tutumları arasında pozitif yönlü ($r=.31$) bir ilişki olduğu saptanmıştır. Algılanan koruyucu anne baba tutumları ($r= -.10$) ve algılanan otoriter anne baba tutumları ($r= -.24$) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ergenlerin benlik saygıları ile psikolojik iyi oluşları arasında ($r=.46$) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ergenlerin algılanan anne baba tutumları, psikolojik iyi oluşları ve benlik saygıları çeşitli değişkenler açısından ilişkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin algılanan demokratik anne baba tutumları cinsiyet, gelir düzeyi, kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ancak; ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının sınıf, lise türü ve anne- baba öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Algılanan koruyucu anne baba tutumlarının, cinsiyet ve gelir düzeyine göre farklılaştığı ancak; sınıf, lise türü, anne-baba öğrenim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Algılanan otoriter anne baba tutumunun ise sadece cinsiyet ile ilişkisi olduğu bulunmuştur. Ergenlerin psikolojik iyi oluşlarının; yalnızca cinsiyet ile anlamlı ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ergenlerin benlik saygılarının ise; lise türü, gelir düzeyi ve anne öğrenim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı; buna karşın cinsiyet, sınıf, baba öğrenim ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farkın olmadığı görülmüştür.

Yapılan bu çalışmanın farklı örneklerle çalışılması bu konu hakkında zengin bir literatür oluşmasına ve böylelikle yeni yorum ve görüşlere katkı sağlayacağı gibi, konu hakkında da farkındalık oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik Dönemi, Aile, Tutum, Algılanan Anne Baba Tutumu, Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluş

**A STUDY ON THE RELATION OF PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES
OF TEENAGERS WITH SELF-RESPECT AND PSYCHOLOGICAL WELL
BEING**

Ercan AYDIN

Erzincan Binali Yıldırım University, Social Sciences Institute

Master Thesis, March 2019

Thesis Advisor: Prof.. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

ABSTRACT

Positive parental attitudes are very important in the education of individuals who have a healthy self-esteem and who can express themselves. The development of social skills and interpersonal relations, positive self-esteem, positive self-life and a positive view of his life and to create a meaning in life can be provided with a family atmosphere based on trust and love sharing.

The aim of this study is to investigate the relationship between perceived parental attitudes of the adolescents with self-esteem and psychological well-being.

The sample of the study consists of 486 students studying 11. and 12. grades in Kelkit district of Gümüşhane province 2015-2016 academic year. In order to obtain the data of the research, The Parenting Attitude Scale, self-esteem scale, psychological well-being scale and the personal information form developed by the researcher were used. SPSS 22 package program was used in the analysis of the data. t-test, one-way variance analysis, correlation and multiple regression analysis were used. $P < .05$ significance level was accepted for the interpretation of the data.

In this study, adolescents' perceived parental attitudes, psychological well-being and self-esteem in terms of various variables were examined. According to the research results, perceived democratic parental attitudes of adolescents vary significantly according to gender.

Income level, however, it was found that perceived parental attitudes of adolescents did not differ according to the level of high school type and parents' education level. Perceived protective parental attitudes differed according to gender and income level but did not differ according to the level of education and the number

of siblings. Perceived authoritarian parental attitudes were found to be related only to gender. Psychological well being of adolescents has been found to have a significant relationship with sex. Adolescents self esteem was significantly differentiated according to high school type income level and mother's level of education . The relationship between perceived parental attitudes of adolescents and psychological well being of self esteem was found to be significant. It was found that, there was a significant positive correlation ($r=48$) between psychological well being of adolescents and perceived democratic parental attitudes.

A significant negative correlation was found between the perceived protective parental attitudes ($r=46$) and the perceived authoritarian parental attitudes ($r=50$). A positive relationship between adolescent self esteem and perceived democratic parental attitudes ($r=31$). A significant negative correlation was found between perceived protective parental attitudes ($r=24$) and perceived authoritarian parental attitudes.

The relationship between self esteem and psychological well being of adolescents was found to be positively positive ($r=46$). The study of this study with different samples will contribute to the formation of a rich literature on the subject and thus to contribute to new interpretations and opinions and to raise awareness about the subject.

Keywords: Puberty, Family, Attitude, Perceived parent attitude, Self respect, Psychological well being

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.2. Amaç.....	8
1.3. Problem.....	8
1.4. Alt problemler.....	8
1.5. Önem.....	9
1.6. Araştırmanın Sayıtları.....	10
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	11
1.8. Tanımlar, Temel Kavramlar.....	11
1.8.1. Ergenlik:.....	11
1.8.2. Aile:.....	11
1.8.3. Tutum:.....	11
1.8.4. Algılanan Anne Baba Tutumu:.....	12
1.8.5. Benlik Saygısı:.....	12
1.8.6. Psikolojik İyi Oluş:.....	12
BÖLÜM II.....	13
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	13
2.1. Anne Baba Tutumları İle İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar.....	13
2.1.1. Demokratik Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar.....	16
2.1.2. Koruyucu Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar.....	17
2.1.3. Otoriter Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar.....	18

2.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar	21
2.3. Psikolojik İyi Oluş ile İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar	25
2.3.1. Diğerleriyle olumlu ilişkiler	28
2.3.2. Özerklik	28
2.3.3. Çevre hâkimiyeti	28
2.3.4. Kişisel gelişim	28
2.3.5. Yaşam amacı	28
2.4. Psikolojik İyi Oluş ile ilgili Yapılan Araştırmalar	29
2.5. Benlik Saygısı ile İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar	35
2.5.1. Benlik Kavramı	35
2.5.2. Benlik Saygısı Tanımları	36
2.5.3 Benlik Saygısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	43
BÖLÜM III	45
YÖNTEM	45
3.3.1. Araştırmanın Modeli:	45
3.3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme:	45
3.3.3. Veri Toplama Araçları:	45
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	46
3.3.5. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	46
3.3.6. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)	48
3.3.7. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri Kısa Formu (PİÖÖ-E).....	49
3.3.8. Verilerin Analizi:	51
BÖLÜM IV	53
BULGULAR VE YORUM	53
4.1. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Demografik Özellikleri.....	53
Bu kısımda araştırma probleminin daha iyi yorumlanabilmesi için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.	54
4.2.1. Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluşlarıyla ilişkilerine İlişkin Bulgular	55
4.2.2. Ergenlerin Benlik Saygıları ve Anne Baba Tutumlarının Psikolojik İyi Oluş Düzeylerini İlişkin Bulgular	56

4.3.1. Ergenlerin Cinsiyete Göre Anne Baba Tutumları	57
4.3.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları.....	59
4.3.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları.....	60
4.3.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları.....	61
4.3.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları	62
4.3.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Değişkenine Göre Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulgular	63
4.3.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları	65
4.4.1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	67
4.4.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	68
4.4.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	68
4.4.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	69
4.4.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	70
4.4.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları	70
4.4.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşlarına İlişkin Bulgular	71
4.5.1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygıları.....	72
4.5.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Benlik Saygıları	73
4.5.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Benlik Saygıları	73
4.5.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları.....	74
4.5.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları .	75
4.5.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları .	76
4.5.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benlik Saygıları	77
BÖLÜM V	79
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
A. Sonuç.....	79
B. Öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	107
EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	107

EK 2: ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ.....	108
EK 3: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ.....	109
EK 4: PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ	110

KISALTMALAR

PİÖÖ.	: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği
RBSÖ.	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
ABTÖ.	: Anne Baba Tutum Ölçeği
Akt.	: Aktaran
diğ.	: Diğerleri
s.	: Sayfa
Ss.	: Standart Sapma
N.	: Kişi
p.	: Anlamlılık Derecesi
X.	: Aritmetik Ortalama

TABLolar

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Bulguları	52
Tablo 2	Araştırmaya Katılan Ergenlerin Demografik Özellikleri	54
Tablo 3	Ergenlerin benlik saygıları ve anne baba tutumları psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi gösteren KORELASYON analiz sonuçları	56
Tablo 4	Ergenlerin benlik saygıları ve anne baba tutumları psikolojik iyi oluş düzeylerini gösteren REGRESYON analiz sonuçları	57
Tablo 5	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	59
Tablo 6	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	60
Tablo 7	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	61
Tablo 8	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	62-63
Tablo 9	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	64
Tablo 10	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Baba Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	65
Tablo 11	Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları Ve ANOVA Sonuçları	66
Tablo 12	Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları	67
Tablo 13	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	68
Tablo 14	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	69
Tablo 15	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	69
Tablo 16	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	70
Tablo 17	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	71
Tablo 18	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Baba Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	71

Tablo 19	Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	72
Tablo 20	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	73
Tablo 21	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	74
Tablo 22	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları	74
Tablo 23	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	75
Tablo 24	Ergenlerin Benlik Saygılarının Aylık Gelir Düzeylerine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları	76
Tablo 25	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	76
Tablo 26	Ergenlerin Benlik Saygılarının Anne Öğrenim Değişkenine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları	77
Tablo 27	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Baba Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	78
Tablo 28	Öğrencilerin Benlik Saygılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları ve ANOVA Sonuçları	78

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, giriş, araştırmaya ilişkin kuramsal çerçeve, araştırma problemi, alt problem, amaç, önem, tanımlar ve benzer araştırmalara yer verilmiştir.

Toprağa ekilen bir tohumun filizlenip büyümesi ancak gerekli koşullar sağlandıkça mümkün olacaktır. Tohumun yetişmesi için gerekli koşullar sağlanmaz ya da eksik olursa ekilen tohum toprak altında kalarak çürüyecektir. İşte bunun gibi çocuğun gelişiminde de uygun aile ortamı çok önemlidir. Aile içerisinde anne babanın kendileri ve çocukları ile olan uyumlarının artması, çocuklara gereken ilgi ve sevginin verilmesi, olumlu anne baba tutumlarının benimsenmesi çocukların gelişimleri açısından önemlidir. Anne baba tarafından çocuklarının kabul görüp desteklenmesi, gelişimleri için uygun ortamın sağlanması oldukça önemlidir.

İnsanoğlu doğumdan ölüme kadar süren yaşamında sürekli bir gelişim ve değişim içindedir. Bu gelişim sürecinin her döneminde onun gelişim alanlarını etkileyen çok önemli özellikler vardır. Ergenlik dönemi bu gelişim sürecinin en önemli dönemlerinden biridir.

Ergenlik dönemi, bireyin fiziksel, biyolojik ve duygusal değişimlerin yaşanması ile başlayan, cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile devam eden bir dönemdir. Ayrıca bu dönem, bireylerin kimlik ve bağımsızlık kazandığı ayrıca iş sorumluluğunun olduğu dönemdir (Derman,2008).

Ergenlik dönemi bireylerin, biyolojik gelişimlerinin yanı sıra, psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin ve olgunlaşmalarının yaşandığı çocukluk ile yetişkinlik arasında köprü oluşturulan bir dönemdir. Bu dönemin yaş sınırlarında cinsler arasında belirgin farklılıklar vardır. UNESCO, ergenlik dönemini, 15-25 yaşları arasında göstermektedir. Ülkemizde ise kızlar ortalama 10-12, erkekler de ise ortalama 12-14 yaşlarında başlar (Yavuzer, 2014).

Ergenlik dönemi, duyguların akıl ve mantığa göre daha baskın olduğu bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun doğru kişilik özellikleri, problem çözme ve olayları analiz etme becerisi kazanması için anne babalar tarafından çocuğa olumlu model olunması ve rehberlik edilmesi gerekir. Böylelikle ergenin bu dönemde hata yapma olasılığı azaltılmış olur(Tarhan, 2007).

Ergenlik dönemi, ergenin bir taraftan otoriteye karşı koyma tepkisi diğer taraftan otoritenin desteğine ihtiyaç duyması şeklinde ortaya çıkan eylemlerle kendini göstermektedir. Bu dönem onda duygusal gerginliğe neden olur. Bu dönemde ergenin beklentisi ile anne babaların beklentileri her ne kadar zıt olsa da; değerlerin farklılaştığı bu dönemde ergen yine de anne babanın desteğine ihtiyaç duyar. Ayrıca bu dönemde bireyler kendilerine model olacak yetişkinler ararlar. Anne baba ergenin kendisine özdeşleştireceği en önemli modeldir. Anne ve babasından gördükleri olgunlaşmakta olan ergenin kişilik gelişimini şekillendirmede çok önemlidir. Erkek ergenin kişilik gelişimi ve çatışmasında yaşadığı zorlukları aşmasında yardımcı olacak bir babaya, kız ergenin ise kendisine iyi bir model olacak anneye ihtiyacı vardır (Yavuzer, 2015).

Aile, ergenin ilk etkileşim sağladığı, sosyalleşmeyi öğrendiği ve model alarak ilk rolleri edindiği toplumun en küçük yapıtaşısıdır. Çocuklar ailede ilk olarak anne baba ile etkileşim kurarlar. Bu etkileşimle çocuk ilk sosyalleşmeye adımını atmış olur ve aynı zamanda kişiler arası ilişkilerini ve sosyal becerilerini geliştirerek toplumsal rolleri öğrenmeye başlar. Çocukluktan itibaren başlayıp ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini de kapsayan sosyal beceri ve kişiler arası ilişkilerinin gelişmesinde anne babaların kullanmış oldukları yöntemler oldukça etkilidir (Kuzgun ve Eldelikoğlu, 2005; Akt. Bülbül, 2014).

Bireylerin sergilemiş oldukları davranışların nedenlerini ve davranış özelliklerini açıklayabilmek için onların yetiştikleri aile ortamları ve yaşadıkları çevrenin bilinmesi gerekir. Çünkü kişilerin sergiledikleri davranışlar, onların yaşadıkları çevrenin izlerini taşımaktadır (Cüceloğlu, 1998). Bireylerin doğup büyüdüğü aile, yaşadıkları çevre ve bu çevrede yaşayan diğer insanlarla kurdukları

ilişkiler onların kişiliklerini ve gelişimlerini etkilemektedir. İnsanların yaşadıkları çevre koşulları olumlu ise bireylerin gelişimine olumlu katkı sağlarken, olumsuz çevre koşulları bireyin gelişimini engelleyebilmektedir. Özellikle bireyin anne babası ile kurduğu etkileşim onu kendini ve dünyayı algılamasını şekillendirmektedir (Sezer, 2010).

Ergenlerde algılanan anne baba tutumu, ebeveynlerinin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarını algılama biçimi olarak tanımlanır. Anne ve babaların çocuklarına karşı tutum ve davranışları farklı olabilmektedir. Bazı çocuklar ailede daha ön planda tutulurken bazı çocuklar daha geri planda kalmakta, kimileri çok sevilir kimileri az sevilir, bazılarında çok değer verilir bazılarında az değer verilmekte, bazı çocuklara daha çok baskı yapılırken bazılarında daha hoşgörülü davranılmaktadır. Hatta bazı çocuklar ailede istenmeyen çocuk durumuna düşmektedir. Tüm bu tutumlar çocukların kişiliklerinin ve sosyal gelişimlerinin farklı gelişmesine neden olmaktadır (Yavuzer, 1979).

Çocukların gelişim dönemlerinde ebeveynlerinin onları yetiştirirken benimsediği tutumlar, öncelikle kendilerini ve daha sonra da etkileşim içerisinde oldukları diğer insanları tanımalarına etki etmektedir. Ayrıca ebeveyn tutumları, çocukların sevmeleri, algılamaları, değerlendirmeleri ve ebeveynleriyle kuracakları ilişkilerine yön vermektedir. Bu nedenle aileler çocuk yetiştirirken benimsedikleri tutumlara dikkat etmelidirler. Çünkü olumsuz anne baba tutumlarının hâkim olduğu ailelerde çocuğun fiziksel, duygusal, ve sosyal gelişimi olumsuz etkilenmektedir (Ersin,2010).

Anne babalar çocuklarını yetiştirirken kendi duygu ve düşüncelerine yansıtan ve kendilerince en doğru bildikleri yöntem ve tutumları kullanabilirler. Bu nedenle her anne babanın çocuklarına yönelik uyguladıkları tutumlarda farklı olabilmektedir. Çünkü her anne babanın yaşadığı kültür, yetiştiği aile, çocukluk deneyimleri, ailedeki çocuk sayısı, eşler arası ilişkiler ve ailenin sosyo-ekonomik durumu farklı

olduğundan, onların çocuklarına karşı olan tutum ve davranışları da farklı olmaktadır. Bazı anne babalar çocuklarına daha demokratik davranırken bazı aileler daha baskıcı ve otoriter davranabilmektedirler. Bazı anne babalar ise çocuklarını oldukça korumacı tutumla yetiştirmektedirler. Aileler bu yaklaşımları ile hem çocuklarının davranışlarına yön verir hem de onlara örnek model olabilirler.

Olumlu anne baba tutumları çocukta özgüveni yüksek, kendi kendine karar alabilen, problem çözme becerisi gelişmiş sağlam bir kişilik oluştururken olumsuz anne baba tutumları ile yetişen çocukların kişilik ve sosyal gelişimlerinde problemlerle karşılaşmaktadır. Örneğin demokratik, güven verici destekleyici ve hoşgörülü anne baba tutumları ile yetişen çocuklar akran ilişkilerinde oldukça uyumlu, sosyal, girişken, yaratıcı düşünebilen, kendi kendine karar verebilen ve kendilerini ifade etmekte güçlük çekmeyen çocuklardır. Buna karşın koruyucu, ilgisiz ve kayıtsız, aşırı otoriter ve değişken eğitim yöntemleriyle yetiştirilen çocuklar ilişkilerin de fiziksel güç, baskı, saldırganlık ve isyankârlık gibi toplumca kabul görmeyen yöntemleri benimseyen kendilerini ifade etmekte güçlük çeken çocuklardır (Yavuzer, 2010).

Anne ve babaların çocuk yetiştirirken sergiledikleri farklı tutumlar çocukların farklı kişilikler geliştirmesine neden olmaktadır. Araştırmalar ergenlerin psiko-sosyal gelişimleri için en ideal tutumun temelinde sevgi, saygı ve hoşgörünün olduğu demokratik anne baba tutumu olduğunu göstermektedir. Ergenlerin psiko- sosyal gelişimlerini oldukça olumsuz etkileyen tutumlar ise temelinde çocuğa aşırı düşkünlükten kaynaklanan koruyucu anne baba tutumu ve çocuğun bireysel haklarına saygı gösterilmeyen, çocuğun en muhtaç olduğu sevgi de dâhil olmak üzere otoritenin bir araç olarak kullanıldığı tutumlardır (Eldeliklioğlu,1996).

Baumrind (1991), anne baba tutumlarının çocuk eğitiminde oldukça önemli bir yerinin olduğunu vurgulamıştır. Baumrind, anne baba tutumlarını otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır. Her bir tutum çocukların gelişimleri üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır. Bu tutumlardan demokratik tutumu benimseyen aileler çocukları ile iletişim kurarken daha sabırlı ve

duyarlıdırlar. Demokratik tutumu çocuk eğitiminde esas alan aileler, diğer iki tutumu benimseyen ailelere oranla özgüvenleri ve benlik saygıları daha yüksek, kendilerini ifade edebilen, öz kontrolü gelişmiş, akademik yönden başarılı, sosyal olarak aktif ve bilişsel beceriye sahip çocukların yetişmesine katkı sağlarlar (Akt. Şahin Zeteroğlu,2014)

Yapılan araştırmalarda (Amato ve Keith'e 1991), (Jekielek, 1998), (Oishi, Sullivan, 2005), Videon (2005), (Corsano, Majorano ve Champretavy (2006) ve (Pantke, Slade, 2006) çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile öznel ve psikolojik iyi oluşları arasında ilişki olduğu savunulmuştur. Bu bağlamda belli bir aile düzeni olmayan, boşanmış anne babaların çocuklarının iyi oluş düzeylerinin birlikte yaşayan ailelerin çocuklarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca aile içerisinde sevgi, hoşgörü ve saygının düşük olduğu, anne baba ve çocuk arasında çatışmaların yaşandığı, otoriter ve ilgisiz yaklaşımların egemen olduğu ailelerin çocuklarının iyi oluşları oldukça düşüktür (Türkmen, 2012)

Anne ve babanın birbirleriyle barışık, dengeli, uyum içinde olmaları, karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde huzurlu bir aile ortamı oluşturmaları çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması açısından oldukça önemlidir. Aile ortamını ve anne baba tutumlarını olumsuz olarak etkileyen faktörler arasında; ebeveynlerin çocukluk anıları, eşleriyle sağlıklı iletişim kuramamaları, mutlu bir yaşantıya sahip bireyler olamamaları, erken yaşta çocuk sahibi olmaları ve ailenin sosyo-ekonomik koşullarının iyi olmaması sayılabilir (Yavuzer, 2014).

Benlik, kişinin kendisini ve çevresini algılayışı ve kavrayışıdır. İnsanın duygu, düşünce, davranış ve tutumlarına büyük ölçüde yön veren benliğin oluşmasında aile oldukça etkilidir. Çünkü çocuğun kendine ilk model aldığı kişiler anne ve babasıdır. Kişinin benliği anne babanın tutumuna göre şekillenir. Eğer aile içerisinde çocuğa söz hakkı ve sorumluluk verilirse, kendini geliştirmesi için fırsat ve olanaklar sağlanırsa, desteklenip cesaretlendirilirse benliği gelişir. Ailede anne baba tutumunu demokratik olarak algılayan çocuklar olumlu benlik geliştirirken, anne

baba tutumunu otoriter ve ilgisiz olarak algılayan çocuklar olumsuz benlik geliştirmektedirler (Kaya, 1997).

Benlik kavramı, kişinin kendini tanıması, kendi benliğini algılaması ve kendini nasıl gördüğü ya da kendine nasıl değer biçtiğini ifade eder. Benlik kavramı kişinin doğuştan getirdiği bir özellik değildir. Kişinin benliği doğumdan itibaren başlayarak çevresinde bulunan başta anne babası olmak üzere yakın çevresi ile etkileşime girerek kazanılır. Çocuğun olumlu benlik kazanmasında anne babanın tutumları ve davranışları, ona sunulan sosyal ortam ve çocuğun bu ortamda edindiği tecrübeler son derece etkilidir. Bireyin benlik kavramını değerlendirmesi sonucu, kendini olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte kabul etmesi, onaylaması ve değerli görmesi benlik saygısını oluşturur. Bir başka deyişle benlik saygısı kişinin kendisi ile barışık olmasıdır. Çocuğun yüksek benlik saygısına sahip olmasında, özgüveni yüksek, sorumluluk sahibi, hoşgörülü, etkili iletişim ve empati kurabilen ebeveynlerinin varlığı dikkat çekicidir. Çocuğun özgürce fikirlerini ifade edemediği, bir birey olarak varlığını kabul ettiremediği baskıcı ve otoriter yaklaşımın egemen olduğu ailelerde çocukta düşük benlik saygısı gelişecektir (Yavuzer, 2014).

Benlik saygısı, bireyin zeka, bedensel özellikler, yetenek ve beceriler, bireysel onur ve saygınlık gibi özellikleri yönünden olumlu düzeyde kabullenilmesidir. Benliğin bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki boyutu vardır. Benliğin duyuşsal yönü, kişinin kendini nasıl tanıdığını ve nasıl değerlendirdiğini gösterir. Bir başka deyişle bireyin nasıl bir insan olduğu hakkında fikirleriyle birlikte bu fikirlerin meydana getirdiği duyguları ifade eder. Benlik saygısı kişinin toplum içerisindeki duruşunu ve davranışlarını etkileyen, olaylar karşısında nasıl tepki vereceğini ortaya koyan bir psikolojik yapıdır. Psikolojik iyi olma durumu ile de ilişkili olan benlik saygısı, bireyin sahip olduğu yetenek ve kapasitesinin farkında olması ve olumlu yönlerini ön planda tutması yüksek benlik saygısı geliştirmesini sağlarken, olumsuz yönlerine odaklanması, kendini değersiz ve yetersiz görmesi düşük benlik saygısı geliştirmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda benlik saygısı temel olarak kişinin kendini değerlendirirken kullandığı tutumun yönüne bağlıdır(Hökelekli,2009).

Benlik saygısı bireyin tüm gelişim dönemlerinde varlığını göstermekle birlikte daha çok ergenlik döneminde belirginleşmektedir. Çünkü kimlik arayışı içerisinde olan ergen bu dönemde kendisine kim olduğuyla ilgili sorular sormaktadır. Kişinin aradığı cevaplar olumlu ise, bu durum benlik saygısının yüksek olduğunu dolayısıyla benliğinin beğenildiğini, kişilerle etkili iletişim kurabildiğini, geleceğe emin adımlarla ilerlediğini ve kendisi ile barışık olduğunu göstermektedir (Rosenberg,1989).

Ergenlik döneminde bireyin benlik saygısının gelişmesinde model aldığı ve özdeşim kurduğu anne babalarının tutumları oldukça önemlidir. Anne babanın kullandığı sevgi dili, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının farkında olması, kuralların açık ve net ifade edilmesi ve kendini geliştirmesi için uygun ortamın sunulması benlik saygısını olumlu olarak etkiler (Dilek ve Aksoy, 2013).

Çocuğun yüksek benlik saygısı kazanmasında, anne babası tarafından bir birey olarak varlığının kabul edilmesinin; çocuğun gelişiminin dikkate alınarak ona göre bir ortam düzenlenmesi, yapılmasının önemi büyüktür. Ayrıca çocuğa, belli sınırlarda özgürlük tanınmasının, kendi hayatı için verilecek önemli kararlarda görüşünün alınmasının, onunla etkili bir iletişim kurulmasının, çocuğun potansiyeline göre beklentilerin oluşturulmasının ve bu anlamda desteklenmesinin de anlamlı olduğu açıktır. Ancak kuralların açık bir şekilde ifade edilmediği, kuralların yapılan hatalardan sonra belirtildiği ve çocuk eğitiminde ödül den ziyade cezaların baskın olduğu bir aile ortamında çocuğun benlik saygısı gelişmez. Yine anne baba tarafından varlığı yok sayılan, sorumluluk verilip desteklenmeyen, ilgisiz ve tutarsız davranılan çocukların benlikleri yeterince gelişemez. Ayrıca, çocuğun, potansiyelinin üstünde ya da altında beklentilerin olması, başarı ve başarısızlıklarına karşı ilgisiz ve duyarsız kalınması da düşük benlik saygısına neden olacaktır (Düzgün, 1995).

1.2. Amaç

Aile çocuğun ilk model aldığı, kendisi ile özdeşleştirdiği anne ve babanın bulunduğu toplumsal bir sistemdir. Kişinin içinde bulunduğu aile yapısı, aile içi ilişkiler ve anne baba tutumları çocuğun kişilik ve benlik saygısının oluşmasında oldukça etkilidir. Anne baba tutumları bireylerin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki gelişim alanlarını etkileyen en önemli çevresel faktörlerdendir. Bu nedenle araştırmada, ergenlik döneminde algılanan anne baba tutumlarının onların benlik, benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş düzeylerini nasıl etkilediğinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırmada, ayrıca anne baba tutumlarının; çocukların benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Problem

- a) Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.4. Alt problemler

1. Ergenlerin anne baba tutumları;
  - b) Sınıf değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - c) Cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - d) Lise türü değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - e) Ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - f) Anne öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - g) Baba öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - h) Kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
1. Ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri;
  - a) Sınıf değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - b) Cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
  - c) Lise türü değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

- d) Ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- e) Eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- f) Kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

2. Ergenlerin benlik saygıları;

- a) Sınıf değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- b) Lise türü değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- c) Cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- d) Ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- e) Eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- f) Kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

3. Ergenlerin benlik saygıları ve anne baba tutumları psikolojik iyi oluş düzeylerini yordamakta mıdır?

1.5. Önem

Olumsuz ebeveyn tutumları ile yetişen ergenlerde birtakım uyum ve davranış problemleri görülmektedir. Özellikle aile içerisinde kendilerine model olacak uygun kişilerin olmaması, çocuklar için beklenen ilgi ve sevginin karşılanmaması ve sürekli değişken eğitim yöntemlerinin kullanılması uyum ve davranış problemlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu problemlerin azaltılması ya da ortadan kaldırılması başta anne baba ve çocuğun diğer yakın çevresinin ona karşı hoşgörülü, sevgi dolu ve güven verici yaklaşımlar sergilemeleriyle mümkün olabilir (Yavuzer, 2014). Bu nedenle araştırmamız; anne baba tutumlarının çocukların kişiliğini ve davranışlarını ne şekilde etki ettiğini, çocuk eğitiminde kullanılan yaygın anne baba tutumlarını öğrenmeleri ve kendi yaşamlarında kullanmaları bakımından anne babalar için faydalı olacaktır.

Anne baba tutumları bireyin kendine ilişkin algılarının toplamı olan benlik kavramının oluşmasında oldukça etkilidir. Çocuğun benliği kendisi için önemli gördüğü kişilerin görüşlerinden etkilenmesi ve ailesinin benimsediği tutumların ona yansısıyla şekillenir. Benlik saygısı ise bireyin kendi benliğini değerli görmesidir.

Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluşları ile ilgili ilişkilerinin incelenmesi, onların kişilik gelişimlerini ve psikolojik sağlıklarını etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılmasına zemin hazırlar. Böylece kendilerine yapılacak yardım çalışmalarının daha iyi planlanması sağlanabilir. Bu bağlamda psikolojik danışmanlar ve diğer önleyici ruh sağlığı çalışanları yapılan bu araştırma sonuçlarını dikkate alarak çalışmalarında yararlanabilirler. Ayrıca ilgililer, ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının öz benlikleri ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkilerini göz önünde bulundurabilirler. Bu ilişki dikkate alınarak ergenlerle yapılan psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında onların benlik gelişimleri ve psikolojik iyi oluşlarını etkileyen anne-baba tutumlarına ilişkin farkındalık oluşturulabilir. Bu durum, psikolojik danışma sürecinin niteliğini arttırabilir. Bu nedenle bu araştırma alanda çalışacak olan araştırmacılara ve anne babalara katkı sağlayacaktır.

Konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar bu araştırma sonucunu desteklediği görüldüğü; bazılarının ise desteklemediği görülmektedir. Bölüm V Sonuç ve Öneriler kısmında ayrıntılı olarak verilmiştir. Dokuyan (2016), Usta (2017), Gürler (2017), yapmış oldukları araştırma sonuçları bu araştırma ile tutarlılık gösterirken; Ünüvar (2007) ve Ersin (2010) yapmış oldukları araştırmalar bu araştırma sonucuyla çelişmektedir. Bu araştırma, alanda çalışılan araştırmalardan farklı olarak, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarına göre hem benlik saygısı düzeyleri hem de psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.6. Araştırmanın Sayıltıları

1. Araştırmanın örneklemini evreni temsil etmektedir.
1. Araştırmaya katılan öğrenciler, kullanılan veri toplama araçlarını doğru, samimi ve yansız olarak cevaplamışlardır.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçları ölçtükleri özellikler açısından geçerli ve güvenilirlerdir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma 2015-2016 öğretim yılında Gümüşhane İli Kelkit ilçesinde genel ve mesleki liselerde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmada kullanılan veriler süre olarak 2015-2016 öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma öğrencilerin araştırmada kullanılan ölçeklere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
4. Araştırmayı oluşturan öğrencilerin sınıfları 11 ve 12. sınıflar olarak sınırlandırılmıştır.
5. Bu araştırmadan, anne babaların çocuk yetiştirme tutumuna ilişkin olarak elde edilen veriler, ölçeklerin uygulandığı ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları şekliyle sınırlıdır. Araştırmada, yalnızca araştırma konusuna ilişkin anne baba tutumları alınmış; bunun dışında anne baba görüşleri alınmamıştır.

1.8. Tanımlar, Temel Kavramlar

1.8.1. Ergenlik: Ergenlik dönemi, fiziksel, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yaşandığı, cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayıp bireylerin kimlik ve bağımsızlık kazandığı ayrıca iş sorumluluğunun oluştuğu dönemdir (Derman, 2008).

1.8.2. Aile: Anne baba ve çocuklardan oluşan, çocukların hayatla ilgili ilk deneyim ve tecrübe edindikleri, güven, sevgi ve saygı gibi duygularla birlikte sosyalleşmeyi ve yaşadıkları topluma uygun tutum ve davranışlar sergilemeyi öğrendikleri toplumun en küçük yapısıdır (Ertürk Kara,2017).

1.8.3. Tutum: Bireyin ilgili durum ya da nesnelere ilişkin tepkisi üzerinde yönlendirici bir etki yapan, yaşantı içerisinde öğrenilmiş olumlu ya da olumsuz zihinsel olarak tepkide bulunma eğilimidir (Tezbaşaran,2008).

1.8.4. Algılanan Anne Baba Tutumu: Ergenlerde algılanan anne baba tutumu, ebeveynlerinin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarını algılama biçimi olarak tanımlanır (Yavuzer, 1979).

1.8.5. Benlik Saygısı: Rosenberg'e göre (1965), bireyin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı, benlik kavramına ilişkin kişide oluşan beğeni durumudur. Bir başka deyişle kişinin kendisine karşı olumlu ve olumsuz tutumunu ifade eder (Eriş, 2013).

1.8.6. Psikolojik İyi Oluş: Bireyin doğuştan getirdiği yeteneklerinin ve potansiyelinin farkında olması ve kullanmasıyla birlikte, hayatının bir amaç doğrultusunda yaşanmasıdır. Ayrıca kişinin hem kendisi hem de diğer insanlarla barışık olması, sosyal ilişkilerinden doyum alması ve bireysel olarak bağımsız bir şekilde yaşayabilmesinin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesini içermektedir (Ryff ve Keyes, 1995; Akt: Göcen, 2013).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Anne Baba Tutumları İle İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar

Her ailenin kendine özgü çocuk yetiştirme stili olduğu gibi aynı aile de bulunan eşler arasında da farklı tutumlar görülebilir. Anne babanın benimseyip uyguladığı tutumlar çocuğun insanları ve nesnelere algılamasını, olayları yorumlamasını ve bakış açısı kazanıp yaşamına yön vermesine kadar her bakımdan çocuğu etkilemektedir(Kulaksızoğlu, 2004)

Her anne baba çocuklarını daha iyi nasıl yetiştirir kaygısıyla onlara uygulayacakları en doğru tutum ve disiplin yöntemlerini kendi düşünce yapılarına göre şekillendirir. Bu bakımdan aileden aileye farklılıklar görülmektedir. Kimi aileler çocuklarının her türlü ihtiyacını karşılamayı görev bilip aşırı koruyucu tutum geliştirebilirler. Kimi aileler çocuklarını hatasız, başarılı ve mükemmel yetiştirmek istediklerinden daha yetkinci davranırlar. Kimi ailelerse çocuklarına sevgi ve hoşgörü ile yaklaşmanın çocuğun şımarık yetişeceği kaygısı ile daha soğuk, sevgi ve hoşgörüden yoksun katı kural ve disiplinin hâkim olduğu otoriter tutum geliştirirler. Bazı çocuklara daha ön planda tutulup hoş görülme tutum sergilenirken bazı çocuklara daha baskılı ve kuralcı davranılabilmektedirler. Yine bazı çocuklara daha korumacı, bazılarında ise daha reddedici yaklaşımaktadır. Bazen de anne babadan birinin korumacı ve himayeci davrandığına diğerinin reddedici davranarak eşler arası tutarsızlıklar olabiliyor. Anne babaların tutumlarındaki bu farklılıklar, çocuklarının da farklı kişilikler geliştirmelerine neden olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2005).

Anne babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri davranış şekillerine ve uyguladıkları kendilerine özgü metotlara anne baba tutumu denir. Anne baba tutumları ebeveynlerin çocukları ile etkileşim ve iletişim biçimini yansıtır. Yine aile içerisinde uygulanan kural ve kuralsızlıkları, ilgi ve sevginin aktarımını, uygulanan disiplin yöntemleri gibi anne babanın olumlu olumsuz tüm davranışlarını içerir.

Tutumlar anne babaların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerinin dışı vurum şeklidir. Anne babanın duygu, düşünce ve davranış biçimini yansıtan tutumlar gözlenemez fakat davranışlarla kendisini gösterir (Kağıtçıbaşı, 1999).

Baumrind (1966) çalışmalarında ailelerin çocuk yetiştirmede benimsedikleri yaklaşımları izin verici-müsamahakâr, demokratik ve otoriter tutum olmak üzere üç temel gruba ayırır.

a) İzin verici- müsamahakâr anne baba tutumu: Bu yaklaşımı benimseyen anne babalar, çocukları üzerinde otorite kurmazlar ve onları tamamen özgür bırakırlar. Çocuklarının her istek ve arzuları koşulsuz kabul edilir, uygun olmayan söz ve davranışlarına karşı yaptırım uygulamazlar. Aile içerisinde konulacak kurallar çocukların düşüncelerine göre şekillenir, sınırlar belirgin değildir ve kuralların uygulanmasında esnek davranırlar. Çocuğa tanınan haklar sınırsız, sorumluluk ve beklentiler ise oldukça azdır. Ebeveynler çocuklarına olumlu model olarak olumlu davranışların kazanılması için etkin rol almazlar.

b) Otoriter anne baba tutumu: Aile içerisinde uygulanan kuralların sınırları anne baba tarafından net olarak çizilmiştir. Kuralların uygulanmasında açıklama yapılmaz, esnek davranılmaz ve çocuk kuralları uygulamadığında ciddi yaptırımlarla karşılaşır. Mutlak itaat hâkim olduğu ailede, anne babanın çocukla iletişimi zayıf ve oldukça resmidir. Daha çok geleneksel aile yapısının model alındığı bu tutumda çocuklara neyin yanlış neyin doğru olduğu açıklanmaz. Çocuklar yanlış ve doğruları yaşayarak öğrenir.

c) Açıklayıcı- Demokratik anne baba tutumu: Çocuğun ailenin bir üyesi olarak kabul edildiği, iletişimde sevgi ve hoşgörünün benimsendiği tutumdur. Aile içerisinde kurallar açık, kısa ve net olarak çocuğa açıklanır. Kuralların uygulanmasında esnek davranılır ve gerektiğinde tartışılabilir. Çocuğun hata yapabileceğinin farkında olan anne babalar çocuğa olumlu model olup, uygun davranışı kazandırma anlamında yönlendirmeler yapılır. Sorumluluklarının farkında

olan çocuklar, belli sınırlar çerçevesinde özgürdüler. Çocuklarının güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olan anne babalar onları geleceğe hazırlarlar.

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in anne baba tutumları ile ilgili yapmış olduğu sınıflandırmanın temelini “duyarlılık” ve “talep kârlık” kavramlarının oluşturduğunu öne sürmüşlerdir. Bu araştırmacılara göre otoriter tutumu benimseyen anne babalar çocuklarına karşı daha çok talep kârlığı ön planda tutarken, demokratik anne baba tutumunu esas alan anne babalar ise talep kârlık ve duyarlılık düzeyini çocuğun bireysel gelişim ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak uygularlar. Baumrind'in izin verici çocuk yetiştirme tutumunu ise; izin verici-şımartan ve izin verici-ihmalkâr olmak üzere ikiye ayırmışlardır; izin verici-şımartan tutumunda talepkarlık düşük, duyarlılık yüksektir. İzin verici-ihmalkâr ise hem talepkarlık hemde duyarlılık düzeyi düşüktür(Akt: Sümer ve Güngör, 1999).

Maccoby ve Martin' in önerdikleri bu kavramlar, alanda çalışma yapan diğer araştırmacılara da ışık tutmuştur. Bu araştırmacılardan Steinberg ve arkadaşları (1991; 1994), “duyarlılık” ve “talep kârlık” kavramlarının ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri ilgi, sevgi, yakınlık ve sahiplenme ile çocuk üzerinde kurdukları disiplin, hâkimiyet ve kuralların ölçüsünü belirlemede etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu bakımdan otoriter tutum, kabul ve sevginin düşük olduğu; disiplin ve kontrolün ön planda olduğu bir yaklaşımdır. Demokratik tutum ise, orta düzeyde disiplin ve denetimle birlikte kabul, ilgi ve sevginin esas alındığı bir yöntemdir. İzin verici/şımartan tutum ise, denetim ve disiplinden uzak sevgi ve ilginin yüksek düzeyde kullanıldığı stildir. İzin verici/ihmalkâr tutumda ise ne yeterli denetim ve disiplin ne de sevgi ve yakınlık vardır (Akt: Sümer ve Güngör, 1999).

Kuzgun ve Eldeleklioğlu(2005) ülkemizde anne babalar tarafından yaygın olarak kullanılan anne baba tutumlarını; demokratik, koruyucu ve otoriter tutum olmak üzere üç sınıfa ayırmaktadırlar.

2.1.1. Demokratik Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar

Demokratik tutumun hâkim olduğu ailelerde çocuklar, aşırı disiplin ve baskıya maruz kalmadan, belli sınırlarda özgürdür. Aile içerisinde söz hakkına sahiptirler. Temel felsefesi eşitlik ve kabul ilkesi olan anne babalar çocuklarına karşı duyarlı ve hoşgörülü olarak yaklaşırlar. Bu yaklaşımı içselleştirmiş olan anne babalar çocuklarının bireysel gelişimlerini destekleyerek kendilerini ifade edebilmelerine olanak tanırırlar (Yavuzer 2007).

Demokratik tutuma sahip ailelerde, ergenlerin ailede konulan kuralları ihlal etmemek koşuluyla, duygu ve düşüncelerindeki hızlı değişimden kaynaklanan uyumsuzlukları anne baba tarafından hoşgörü ile karşılanır. Ergenler, kendi düşüncelerini ifade etmeleri için fırsatlar sunulurarak desteklenir (Yörükoğlu 2000). Bu tutumu özümsemiş anne babalar çocukla iletişimde sevgi dilini kullanırlar. Hiçbir koşulda çocuklarını sevgiden mahrum bırakmazlar. Çocuklarını ailenin ayrı bir bireyi olarak kabul eden demokratik tutumu benimsemiş anne babalar onları akılcı davranarak yönlendirir ve kendilerini ifade edebilmeleri için desteklerler. Çocuklara eşit davranmak, bağımsız hareket etmelerine fırsat vermek ve onları koşulsuz kabul edip sevgilerini açıkça göstermek demokratik tutuma sahip anne babaların genel özellikleridir (Kulaksızoğlu 2004).

Anne baba tutumları ile ilgili yapılan araştırmalar, demokratik aile ortamının çocuğun gelişimini daha olumlu etkilediğini göstermektedir. Bu ailelerde yetişen çocukların zihinsel ve sosyal gelişmeye daha yatkın oldukları, benlik saygıları ve özgüvenlerinin daha yüksek olduğu ve özgürce kendilerini ifade edebildikleri görülmüştür. Ayrıca öz denetimleri gelişmiştir. Onlar, aynı zamanda yaratıcı, dışa dönük, cesur ve bağımsız kişilerdir (Eldeleklioğlu 1996).

Demokratik ailelerde hem çocuk hem de eşler arası ilişkiler oldukça önemlidir. Eşlerin kişilik özellikleri, birbirleri ile iletişim kurma biçimleri, tutarlı ya da tutarsız söz ve davranışları, çocukla olan iletişimleri ve benimsedikleri anne baba

tutumu çocuğun gelişimini; önemli ölçüde etkilemektedir. Bunun bilincinde olan anne babalar çocuklarını yetiştirirken katı disiplin ve cezalandırıcı yöntemlerden ziyade çocuğu örselemeden, öz güvenini artıran bireysel ve sosyal gelişimine zemin hazırlayan yöntemleri tercih ederler. Disiplinde, çocuğun sağlıklı gelişimine ortam hazırlayan bir düzen anlayışı vardır. Demokratik tutuma sahip anne babalar çocuğun olumsuz davranışlarından ziyade olumlu davranışlarına odaklanır ve pekiştirirler. Bir problem olduğu zaman uygun bir dille çocukla konuşularak birlikte çözmeye çalışırlar (Semerci 2007).

2.1.2.Koruyucu Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar

Anne babaların kendi yalnızlık ve duygusal yoksunluklarını gidermeye çalıştıkları koruyucu anne baba tutumunda, çocuk mevcut potansiyelini kullanamaz. Aşırı şefkat ve koruma dürtüsünün hâkim olduğu bu tutum da çocuğun tüm istek ve ihtiyaçları sorgulanmadan koşulsuz karşılanır. Anne baba kendi eksiklerini çocukları üzerinde tamamlamaya çalışır. Bu tutumu sergileyen anne babalar çocuklarının bir birey olarak sorumluluk almasını ve bağımsız hareket etmesini engellerler (Kulaksızoğlu 2004).

Koruyucu tutumun sergilendiği aile ortamlarında yetişen çocuklar, anne babalarından gördükleri tutum ve davranışları etkileşim içinde oldukları kişi ve kurumlardan da beklenti içinde olurlar. Bu beklentileri karşılanmadığında ise uyum sorunları, ortamdaki kendini soyutlama ve hayal kırıklığı yaşarlar. Anne ve babalarına bağımlı yaşamaya başlayan bu çocuklar sorumluluk almakta, arkadaş edinmekte, sosyal ortamlara girmekte zorlanırlar. Ayrıca özgüvenlerinin düşük olması ve kendi yeteneklerini kullanma fırsatları olmadığı için başarı sağlamakta güçlük çekerler (Semerci 2007).

Anne babaları tarafından aşırı ilgi ve korumacılıkla yetişen, olumlu olumsuz yaptıkları her türlü davranışları koşulsuz kabul görüp onaylanan çocuklar, toplum

içerisinde sağlıklı ilişkiler kurmakta zorluk yaşarlar. Aynı zamanda koruyucu anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda sorumluluk duygusu, yaratıcılık, girişkenlik gelişmediği gibi öz güvenleri de eksik kalır (Eldeleklioğlu 2004).

Koruyucu anne baba tutumunu benimsemiş anne babalar çocuklarının tüm görev ve sorumluluklarını kendileri yerine getirdiğinden dolayı sorumluluk alamayan, kendine yetmeyen bağımlı çocuklar olarak ortaya çıkarlar. Bu nedenle çocuklar yaşlarına ve gelişimlerine uygun davranışlar sergileyemezler. Ergenlik döneminde çocuksu davranışlar sergilediklerinden dolayı arkadaş ilişkilerinde problem yaşarlar. Daha çok duygusal, kararsız, kırılgan güvensiz ve tutarsız davranışlar görülür. Bağımsız yaşamayı öğrenemediklerinden öngörü duyguları da gelişemez (Dönmezer 1999).

2.1.3. Otoriter Ana-Baba Tutumu İle İlgili Yaklaşımlar

Bu tutumun görüldüğü ailelerde üst otoriteler tarafından katı kurallar konulmuştur. Anne babalar tarafından çocuğa verilecek sevginin koşulu bu kesin kurallara uymalarıdır. Otoritenin belirlemiş olduğu davranışlar çocuk tarafından yerine getirilirse sevgiyi hak etmiş olur. Daha çok dogmatik düşünce yapısının görüldüğü otoriter ailelerde çocukların istenen davranışı yerine getirmesinde tartışmasız itaat beklenir. İtaat olmadığında; ya da çocuktan beklenen davranış görülmediğinde ağır yaptırımlar uygulanır. Otoriter anne babalar çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramazlar (Kuzgun 1972).

Katı kuralların ve sorgusuz itaatin hâkim olduğu otoriter ailelerde çocuğa karşı sevgi, anne babanın isteklerinin koşulsuz yerine getirilmesiyle mümkündür. Bu tür ailelerde çocuğun aile içerisinde hükmü yoktur. Çocuğun seçme hakkının olmadığı otoriter anne babalar çocukla ilgili tüm kararları kendileri verirler. Çocuğun söz hakkı olmaz, onun sadece verilen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi beklenir (Kılıççı 1989).

Ailelerin çocukları ile olan iletişim ve etkileşimleri, anne babaların çocuklarına davranış biçimleri hiç kuşkusuz içinde yaşadığı toplumun kurallarından etkilenmektedir. Türk toplumunda, otoritenin, kuralların ve sürekli kontrol altında tutulma eğiliminin hâkim olduğu geleneksel aile kültürü görülmektedir. Bu durum çocukların itaatkâr, sakin, pasif, içe kapanık kişilik geliştirmelerine neden olmaktadır. Aktif, sorgulayan, atılgan ve araştırmacı davranışların olumsuz algılanır ve kısıtlanır. İstenilen davranışlar ödüllendirilirken istenmeyen davranışlar önlenmesi için ceza kullanılır (Yavuzer 2007).

Otoriter ailelerde anne baba ile çocuklar arasında sağlıklı iletişim kurulamaması çocuklar açısından birtakım kişilik ve davranış sorunlarının oluşmasına neden olur. Bu tutumla yetişen çocuklar anne babaları tarafından zaman zaman fiziksel cezalara maruz kalmalarından dolayı şiddete meyilli olurlar. Arkadaş ilişkilerinde ciddi problemler yaşarlar. Bu grupta yer alan çocuklarda, özgüvenleri düşük, kırılğan, başkaları tarafından kullanılmaya açık, öfkeli, otoriteye başkaldıran ve kurallara uymayan uyumsuz özellikler görülür. Evde sevgi ve ilgi görmeyen, katı disiplinle yetişen ergenler aile ortamında pasif kalırken okul ve sosyal ortamlarda daha çok disiplinsiz davranışlar sergilerler (Semerci 2007).

Otoriter tutumun baskın olduğu ailelerde çocuklar baskı ve sıkı denetim ile yetiştirilirler. Beklenen davranışlar görülmediğinde cezaya maruz kalan çocuklarda düşük özgüven, kaygılı ve kendini suçlayıcı kişilik görülür. Ayrıca otoriter tutumun uygulandığı ailelerin çocuklarında, düşük benlik saygısı, zararlı madde kullanmaya yatkınlık ve depresif özellikler sıklıkla görülür (Kuzgun ve Eldeleklioğlu 2005).

Otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuklar, anne babalarının istek ve beklentilerine uygun hareket etmediğinde cezalandırılacaklarından dolayı onlara koşulsuz şartsız itaat ederler. Anne babaları tarafından cezaya maruz kalmak istemeyen çocuklar, duygu ve düşüncelerini bastırır, anne babaya yönelik öfke ve kızgınlıklarını dile getirmeden istenilen davranışları göstermeye odaklanırlar. Çocukların eleştirel ve sorgulayıcı yönleri aileleri tarafından kısıtlanır. Duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edemeyen çocuklar daha çok pasif davranışlar sergiler. Bu durum sorumluluk almaktan kaçınmaya, haklarını savunamamaya ve verilen tepkilere karşı sessiz kalmaya neden olur (Kulaksızoğlu 2004).

Yavuzer, yapmış olduğu çalışmalarda anne baba tutumlarını,

- a. Baskıcı ve Otoriter Tutum,
- b. Gevşek Tutum (ocuk Merkezci Aile)
- c. Dengesiz ve Kararsız Tutum,
- d. Koruyucu tutum,
- e. İlgisiz ve Kaygısız Tutum,
- f. Güven verici, Destekleyici ve Hoşgörümlü Tutum olmak üzere altı sınıfa ayırmıştır (2014) :

a. Baskıcı ve Otoriter Anne Baba Tutumu: Katı bir disiplinin hâkim olduğu bu tutumda, ocuk tamamen anne babanın güdümünde yaşar. Çocuğun yaptıkları desteklenmediğinden kendine olanı güveni gelişmez. Kişiliğii hiçe sayılan ve kendi istediğii gibi değıl de olması gerektiğii gibi yaşamak zorunda kalan çocuklarda dıştan denetimli bir kişilik oluşur. Ayrıca baskıcı ve otoriter tutuma sahip anne babaların çocukları her kurala uymak zorunda kaldıkları ve yaptıkları hataların sebepleri açıklanmadığii için nerede, nasıl davranacaklarını bilemezler. Bu tutumla yetişen çocuklarda çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas, kaygılı, aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici kişilik özellikleri görülür.

b. Gevşek Tutum (ocuk Merkezci Aile): Daha çok tek çocuğun olduğu ya da geç yaşta ocuk sahibi olan ailelerde rastlanır. Bu tutumu benimseyen anne babaların çocukları, anne babaya hükmeden, onlara çok az saygı gösteren, her istediğii koşulsuz yaptıran ve ailede tek sözü geçen kişilerdir. Gevşek tutumla yetişen çocuklar, gururlu, kibirli, kendini beğenen, doyumsuz, sabırsız, sorumsuz, bencil, uyum güçlüğii olan ve başkalarının haklarına saygı duymayan kişilerdir.

c. Dengesiz ve Kararsız Tutum: Anne ile baba arasındaki görüş ayrılığından, annenin kendi içindeki kararsızlığından ya da babanın kendi içindeki kararsızlığından kaynaklanan bu tutumda, anne babanın çocuğun davranışlarına karşı tutumları sürekli değışkenlik gösterir. Bu yüzden bu tutumla yetişen çocuklar uygun olan davranış ile uygun olmayan davranışı ayırt etmekte zorlanırlar. İ çatışmaların yoğun olduğu bu çocuklar, mutsuz ve tutarsız bir yapıya bürünürler.

d. Koruyucu tutum: Aşırı koruma ve sevgi ile kendini gösteren koruyucu anne baba tutumu, daha çok duygusal yalnızlıktan kaynaklanan anne çocuk ilişkisinde görülmektedir. Bu tutumun hâkim olduğu ailelerde yetişen bireylerin benlik ve psiko-sosyal gelişimleri aileleri tarafından engellendiğinden; bu tip bireyler sosyal ilişkilerinde bağımlı kişilik özellikleri gösterirler.

e. İlgisiz ve Kaygısız Tutum: Çocuğun davranışlarına karşı denetimin az olduğu, ilgi ve ihtiyaçların karşılanmadığı, çocukların yalnız bırakıldığı anne baba tutumudur. İlgisiz ve kaygısız tutumla yetişen çocukların, anne babaları ile iletişim kopukluklarının olması, ilgi ve sevgiden yoksun bir şekilde büyümeleri saldırgan ve suça eğilimli kişilik özellikleri göstermelerine neden olur.

f. Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum: Bu tür ebeveynler, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alan, ona yapabileceği sorumluluklar veren ve cesaretlendiren, kendi kendine karar almasını destekleyen, belli sınırlar çerçevesinde isteklerini gerçekleştirmesine izin veren duyarlı ve hoşgörülü olan anne babalardır. Bu tutumu benimsemiş ailelerde çocuğun kendini ifade etmesine fırsat verilir. Evde kabul gören ve görmeyen davranışların belli olması çocuğun tutarlı davranışlar göstermesinde oldukça etkilidir. Bu tutum, kendine güvenen, yaratıcı, özgürce düşünüp karar verebilen, bağımsızca hareket edebilen, özgüveni yüksek ve sorumluluk sahibi kişilik özelliklerine sahip bireylerin yetişmesinde büyük öneme sahiptir.

2.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu kısımda, yapılan literatür taramasında, anne baba tutumları ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Elder (1971), 7400 genç üzerinde yapmış olduğu araştırmada, alt sınıf ve kırsal kesimlerden gelen kişiler, algıladıkları anne baba tutumunu otoriter olarak tanımlarken, orta sınıflardan gelen kişiler algıladıkları anne baba tutumunu demokratik olarak tanımlamışlardır. Yine araştırmada, çocuğun aile tarafından benimsenmediği istenmediği düşüncesinin demokratik ailelere oranla otoriter ailelerde oldukça fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmada, demokratik aile

çocuklarının otoriter ve baskıcı aile çocuklarına göre, hayata bakışın daha pozitif, benlik saygısı ve kendine güvenin daha fazla ve kendilerini gerçekleştirme işlevlerinin daha cesaretli olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Akt, Düzgün, 1995, s.17)

Kuzgun (1972), üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada, anne baba tutumlarının genç yetişkin çağdaki bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerine etkisini incelemiştir. Yapılan araştırma sonucunda, demokratik aile tutumuyla yetişen çocukların benlik saygılarının, ilgisiz anne baba tutumu ile yetişen çocukların benlik saygılarından daha yüksek çıktığı görülmüştür. Benzer şekilde otoriter tutum ile yetişen çocukların benlik saygıları demokratik tutumla yetişenlere göre düşük çıkmıştır. Ayrıca demokratik tutumun çocukların kendilerini gerçekleştirme düzeylerine olumlu katkısı olurken, otoriter tutumun çocukların kendilerinin gerçekleştirmelerini engellemekte olduğu görülmüştür.

Kulaksızoğlu (1989), 150 lise öğrencisi ve anneleri ile yaptığı araştırmada, öğrencilerin anne-babaları ile olan çatışmaları, annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkileri ve ergenlerin genel problemlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, alt ve orta sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelerdeki ailelerin üst sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelerdeki aileler arasında “Demokratik Davranma ve Eşitlik Tanıma” tutumları ile ilgili puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Ailelerin alt sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelerden üst sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelere gidildikçe annelerin "Baskı-Disiplin" tutumundan aldıkları puanların azalmasına rağmen, orta ve üst sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelerdeki ailelerin puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak alt sosyo-ekonomik ve kültürel seviyelerdeki ailelerin puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca yapılan araştırmada ailelerin kız çocuklara oranla erkek çocuklarla daha çok çatışmalar yaşadıkları, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeleri arttıkça çatışmanın azaldığı görülmüştür.

Yılmaz (2001), çalışmasında algılanan anne baba uyumunun ve anne baba tutumunun, çocukların benlik algıları ile olan ilişkisini incelemiştir. Bu bağlamda

ilkokulda öğrenim gören 57 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda çocukların algıladıkları anne baba uyumu ve anne baba tutumu ile akademik yeterlilik, davranıştan hoşnut olma durumları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca anne eğitim düzeyi ile atletik yeterlilik ve bütünsel öz değerlilik arasında ilişki olduğu görülmüştür.

Erkan (2002), tarafından 782 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, anne baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada ergenlerin anne baba tutumları ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada koruyucu ve otoriter anne baba tutumu baskın, demokratik tutumun düşük olduğu ergenlerde sosyal kaygı yüksek çıkmıştır. Koruyucu ve otoriter anne baba tutumu düşük, demokratik aile tutumunun yüksek olduğu ergenlerde ise sosyal kaygı düşük çıkmıştır.

Sezer (2010), 274 erkek ve 275 kız olmak üzere toplam 549 lise öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırmada ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kendilik algılarının olumlu yönde anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada ergenlerin kendilik algıları ile arkadaşları ve çevresindeki kişilerle olan iletişim durumları arasında anlamlı bir ilişki görülürken, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, gelir durumu, anne babadan şiddet görme ve sigara içme değişkenleri ile ilgili olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ergenlerin anne baba tutumunu orta ve yüksek düzeyde demokratik olarak algılayanların kendilik algıları anne baba tutumunu düşük düzeyde demokratik olarak algılayan öğrencilere göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür.

Demircioğlu (2012) tarafından, 2010-2011 öğretim yılında altı yaşında çocuğu olan 128 anne üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırmada, “eğitici anne eğitimi”, “anneden anneye eğitim” ve “haber mektupları yoluyla eğitim”

yaklaşımlarının, annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların gelişimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarında yer alan annelerin çocuklarının sosyal beceri ile öz bakım gelişimi alanlarında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ayrıca eğitici anne eğitimi alan ve eğitici anne eğitimi almayan gruplar arasında, eğitim alan grup lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yine haber mektupları yoluyla eğitim alan grup ile anneden anneye eğitim alan grup arasında anneden anneye eğitim alan grup lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Şahin Zeteroğlu (2014), 300 çocuk, 300 anne olmak üzere toplam 600 kişi üzerinde yaptığı araştırmada, altı yaşındaki kız ve erkek çocukların, anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne tutumları ile sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; anne tutumları ile çocukların cinsiyetleri, çocukların grup içi etkinlik düzeyleri ve çocukların çoklu zekâ alan puanları aralarında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Grup içi etkinlik ve çoklu zekâ puanları arasında, çocukların cinsiyetlerine ve annelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca çoklu zeka puanları ile grup içi etkinlik puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Bülbül (2014), 2013-2014 öğretim yılında 387 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırmada, ergenlerde algılanan demokratik, otoriter ve koruyucu anne baba tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ergenlerin yakın ilişkilerine yüksek düzeyde odaklanma, ilişki doyumu, ilişki kaygısı, ilişki izlenimini ayarlama, ilişkide kendine güven, dışsal ve içsel ilişki kontrolü ve ilişki girişkenliği arasındaki değişkenlerin birbiriyle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerin demografik özellikleri ile anne-baba tutumları ve yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kanak, Pekdoğan (2015), 121 lise öğrencisi üzerinde yapmış oldukları araştırmada, ergenlerin utangaçlık düzeylerinin anne-baba tutumları ve bazı değişkenlerle olan ilişkisini incelemiştir. Araştırmada, ergenlerin utangaçlık

düzeylei ile anne baba tutumları, öğrencilerin yaşı, anne-baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, yerleşim yeri ve öğrencilerin kaldıkları yerler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; ancak öğrencilerin utangaçlık düzeyi ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca anne baba tutumları incelendiğinde, koruyucu anne baba tutumu ile yetişen çocukların utangaçlık düzeyleri yüksek çıkarken, demokratik tutumu benimseyen ailelerin çocuklarının utangaçlık düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır.

2.3. Psikolojik İyi Oluş ile İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar

Psikolojik alanda yapılan çalışmalarda “Psikolojik iyi olma” kavramına ilk olarak Bradburn’un (1969) *The Structure of Psychological Well-Beings*” adlı eserinde karşılaşılmaktadır. Bradburn Yunanlı felsefecilerden etkilenmiş mutluluğu arama ve bireyin kendini ruhsal yönden iyi hissetmesini, psikolojik iyi oluşun temelleri kabul etmiştir. Yunancada mutluluk anlamına gelen “eudaemonia” bireyin psikolojik durumunu açıklamak üzere kullanılmıştır (Hamurcu,2011).

Psikolojik iyi oluş, Ryff (1989) tarafından iyi oluş kavramının farklı bir tanımlanması olarak ele alınmıştır. Ryff iyi oluşu, duygusal yönden iyilik ve yaşamdan zevk almak şeklinde tanımlamak yerine, psikolojik fonksiyonların öznel belirleyicilerinin incelenmesi şeklinde tanımlanan bir kuram olduğunu savunur. Bir başka deyişle, bu yaklaşım mutluluğu; sadece kişinin kendini iyi hissetmesinden ziyade, kendini gerçekleştirme, mevcut potansiyelini kullanma ve artırmaya yönelik çaba gösterme olarak ele alır (Topuz, 2013).

Psikolojik iyi oluş, kişinin kendine ve hayatına yönelik pozitif bakış açısına sahip olması, yaşamında bir anlam oluşturabilmesi ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde doyum yaşamasıdır. Ayrıca kişinin yaşamının bir amaç doğrultusunda çalışmasını, kendi yaşam felsefesini oluşturmasını ve hayatına dair önemli kararlar alabilmesini ifade eden işlevsel bir terimdir (Hamurcu, 2011).

Psikolojik iyi oluŖa birçok psikolog ve sosyal alanda araŖtırma yapan bilim insanı farklı anlamlar ve bakıŖ açıları getirmişlerdir. Psikolojik iyi oluŖ kavramının temelini Carol Ryff'ın 'çok Boyutlu Psikolojik İyi Olma Modeli' oluŖturur. Ryff kuramını geliŖtirirken Maslow (1968)'un kendini gerekleŖtirme, Jung (1933)'ın bireyselleŖme sureci, Rogers (1961)'ın kendini gerekleŖtirme kavramı ile Allport (1961)'un olgunluk kavramlarından etkilenmiŖtir. Ayrıca yaŖam boyu geliŖim kuramlarının da psikolojik yonden iyi olma konusunda katkıları onemlidir. Erikson (1959)'un psikososyal geliŖim aŖamaları; Buhler (1935)'in temel yaŖam eğilimleri; NeuŖarten (1968)'in yaŖlılıktaki kiŖilik tipleri ve Johada (1958)'nın olumlu ruh sağlığı gibi geliŖim kuramlarından, psikolojik sağlıklılık hakkındaki düşüncelerinden etkilenerek kuramına yon vermiŖtir (Ryff, 1989).

Psikoanalitik kurama gore, bireyin iyi oluŖu, egonun öncülüğünde id, ego ve süper ego üçlüsünün uyum içinde alıŖması ile mümkündür. Psikoanalitik kuramın öncüsü olan Freud, insanın yaŖadıęı sürece; mutlaka olumsuzluklar, üzüntüler ve mutsuzluklarla karŖılaŖacaęını ifade etmiŖtir. İnsanın yaŖadıęı olumsuzluklara karŖı ayakta kalması, psikolojik olarak sağlıklı olması, sevme ve alıŖma isteğiyle mümkündür(Ewen, 1988; Akt: Cenkseven, 2004).

Jung'a gore, yaŖamın insana sunduğu görevleri yerine getirmesinin, bireyselleŖme sureci sonucunda kendini tanınmasına ve tamamlamasına bağlı olduğu belirtilmektedir. Bu durumların, insanın psikolojik olarak sağlıklı olmasını sağlayacağını belirtmektedir (Cenkseven, 2004).

Adler ise, insanın psikolojik olarak sağlıklı bir birey olması, öncelikle içinde yaŖadıęı toplumun kurallarını öğrenmesi, özümsemesi, uygulaması, meslek edinmesi, sevme ve sevmeye hazır olacak duygusal geliŖimi tamamlaması ile mümkündür (Ewen, 1988; Akt: Cenkseven, 2004).

Fromm, insanın özgürlüğünü kazanma sürecinde, kendi zbenliğini kaybetmeden çaresizlik ve yalnızlık duygularından sıyrılacağını dŖşnmektedir. Bu doğrultuda baŖkalarıyla kaynaŖma, dayanıŖma, paylaŖma ve sevgi bağlılarıyla

bütünleşme içerisinde olacaktır. Böylece insanın psikolojik olarak sağlıklı bir birey olacağı beklenmektedir (Geçtan, 1998; Lindzey, 1973, Akt: Kılıççı, 1992, Cenkseven, 2004).

Rogers'a göre, tam olarak işlevde bulunan bireylere ancak psikolojik olarak sağlıklı denilebilmektedir. Tam olarak işlevde bulunan insanlar, yeni yaşantılara ve eleştirilere açık olan, kendine güvenen insanlardır. Bu tip insanlar, aynı zamanda başkalarının değil; kendilerinin duygu ve düşünceleri ile değerlendirme yapan, bireysel gelişimlerini devam ettirmeye istekli olan, özgüveni yüksek ve yaratıcı insanlar olduğu vurgulanmaktadır (Schultz ve Schultz, 2001; Akt. Cenkseven, 2004).

Bradburn ve öğrencilerine göre psikolojik olarak iyi olma, insanın yapısında bulunan negatif ve pozitif duygulanım unsurlarının birbirleriyle denge ve uyum içerisinde olmasıdır (Bradburn, 1969). Jahoda'ya göre, akıl sağlığı yerinde olan insanlarda bulunması gereken özellikler; bireyin kendi benliğine yönelik olumlu tutumları, büyüme ve kendini gerçekleştirme, kişiliğin bütünleşmesi, otonomi, gerçeklik algısı ve çevreye hâkimiyettir (Akt: Ryff, 1989).

Ryff iyi oluş ile ilgili birçok çalışma yapmıştır. Ryff (1989) çalışmalarında iyi oluşun bireylerin mutluluk hissi olmadığını belirtmektedir. İyi oluş, kişinin potansiyelini fark etmesi, bunu en üst düzeyde kullanabilmesi ve kendini geliştirmesidir. Ryff çalışmalarında, gelişim psikolojisinden etkilenmiş; özellikle tam işlevsellik, kendini gerçekleştirme ve olgunlaşma gibi kavramlardan üzerinde durmuştur. Ryff psikolojik iyi oluşu olumlu psikolojik işlevsellik olarak tanımlamaktadır (Akt. Kuyumcu, 2012).

Araştırmacılar psikolojik iyi oluş konusunda aşağıda ifade edilen sınıflandırma üzerinde durmaktadır (Ryff, 1989; 1995; Ryff ve Singer, 2008; Akt, Kuyumcu, 2012):

2.3.1. Diğerleriyle olumlu ilişkiler (Positive relations with others), etkileşim halinde olduğu insanlarla daha etkin iletişime geçebilen, başkalarına karşı güven duygusu gelişmiş, empati kurabilen, ilişkilerinden zevk alabilen, başkalarına yardım edebilen veya yardım alabilen insan özellikleri diye açıklanabilir.

2.3.2. Özerklik (Autonomy), insanı, kendisinden beklentileri olan, bir toplumda yaşayan ve kendine has özellikleri olan sosyal bir varlıktır. Özerklik, bireyin toplumsal bir takım beklentilere karşın, kendi düşünce ve davranışlarını kişisel standartlarına göre düzenlemesidir. Bir başka deyişle özerklik, kişinin özgür iradesini kullanabilmesidir. Kişinin öz denetimi olması, gerektiğinde çevresinden bağımsız hareket edebilmesi, davranış ve düşüncelerini kendince düzenleyebilmesi örnek davranış belirtileridir.

2.3.3. Çevre hâkimiyeti (Environmental mastery), bireylerin özgürce kendi kişilik yapısına ya da ruhsal durumuna uygun arkadaş seçme ve çevre oluşturabilmesi olarak açıklanabilir. Bu kavram, ayrıca akıl sağlığı kuramcılarında göre bireyin zihinsel sağlığı açısından kritik öneme sahiptir.

2.3.4. Kişisel gelişim (Personal growth), bireyin kendini gerçekleştirme ile ilgilidir. Aristo'nun "eudemonia" tanımına en yakın olan özelliktir. Bireyin var olan potansiyelinin farkına varması, geliştirmesi; birey olarak büyüme ve gelişim göstermesi ve bu yönde çalışması olarak tanımlanabilir. Bireyin en temel davranışları ve becerileri yapması bu özelliğin kazanıldığı anlamına gelmez. Kişi kendini geliştirmeli, mevcut potansiyelini kullanmalı ve artırmalıdır.

2.3.5. Yaşam amacı (Purpose in life), insanın hayatta amacının olmasının yanında amacını anlamlandırabilmesi ve amacının farkında olmasıdır. Hem geçmiş hem de gelecek yaşamına anlam verebilmek ve özellikle yaşamak için sebeplerinin olmasıdır. Varoluşçu kuramın öncülerinden Frankl'ın "hayatta anlam arayışı" ile ilgili görüşleri bu boyutu etkilemiştir. İnsanların deneyim ve yaşantılarının anlam ve

amacı vardır. Ayrıca bunların bulunmasında yardımcı olmak da oldukça önemlidir. Sartre'nin otantik yaşama algısı da yaşam amacı boyutunu etkilemiştir.

2.3.6. Kendini kabul (Self- Acceptance), kişinin kendi duygu, düşünce ve davranışlarının farkında olması ve kendine karşı pozitif bir tutum içerisinde olmasıdır. Kişi, güçlü yönleri kadar güçsüz yönlerini de bilmelidir ve kabul etmelidir. Kişinin kendine karşı olumlu duygulanım içinde olması ya da kendisi ile barışık olması olarak da açıklanabilir.

2.4. Psikolojik İyi Oluş ile ilgili Yapılan Araştırmalar

Yapılan literatür taramasında, psikolojik iyi oluşun pek çok değişkenle birlikte incelendiği görülmektedir. Bu kısımda psikolojik iyi oluş ile ilgili yapılmış çalışmalara kronolojik sırayla yer verilmiştir.

Cenkseven (2004), 205 kız ve 295 erkek olmak üzere toplam 500 üniversite öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Yapmış olduğu çalışmada, üniversite öğrencilerinin öznel ve psikolojik iyi oluşlarının dışadönüklük, nevrozizm, kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük, sosyal ilişkiler, boş zaman etkinlikleri ve akademik durumlarına ilişkin hoşnutluk düzeyleri incelenmiştir. Ayrıca bu değişkenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik statü ve algılanan sağlık durumu bakımından birbirleriyle ilişkili olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin “yaşam doyumu”, “öznel iyi oluş”, “diğerleriyle olumlu ilişkiler”, “özerklik”, “çevresel hâkimiyet”, “kendini kabul” ve “psikolojik iyi oluş” puanlarının yüksek sosyo-ekonomik düzeye göre fark yarattığı görülmüştür. Cinsiyete göre de öznel ve psikolojik iyi oluşun bazı boyutlarında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.

Kuzucu (2006), 34 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada, uygulanan psiko-eğitim programının, öğrencilerin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisini incelemiştir.

Deney grubuna, araştırmacı tarafından geliştirilen 12 oturumluk duyguları fark etme ve ifade etme psiko-eğitim programı uygulanmıştır. Plasebo grubuyla 10 oturum yapılmıştır. Kontrol grubuna ise hiçbir çalışma yapılmamıştır. Sonuç olarak bağımlı değişkenlerin ayrı ayrı incelenmesi sonucunda gruplar arasında sadece duygusal farkındalık puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Tanhan (2007) tarafından, 2006-2007 ğretim yılında Ankara Üniversitesi Rehberlik Bölümünde ğrenim gören 216 öğrenciden psikolojik iyi oluş puanı düşük çıkan 37 ğrenci üzerinde araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada, ölüm kaygısıyla baş etme eğitim programının öğrencilerin ölüm kaygılarına ve psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisini incelenmiştir. Araştırma sonucunda; “lm Kaygısıyla Baş Etme Eğitimi” ne katılan katılımcıların deney öncesi psikolojik iyi oluş puan düzeylerinin deney sonrasına göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Yine araştırma sonucunda; programın ölüm kaygısı yüksek ve psikolojik iyi olma düzeyi düşük öğrencilere uygulandığında, öğrencilerin yüksek olan ölüm kaygısını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin uzun sürdüğü görülmüştür.

Chang ve arkadaşları (2007), yapmış oldukları araştırmada; ilk olarak stres, sosyal sorun çözme ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi yaş ortalaması 46.3 olan yetişkin insanların oluşturduğu örnekleme de incelemişlerdir. İkinci olarak ise 46.3 yaş ortalamasına sahip aynı grupta psikolojik iyi oluş ile stres arasındaki ilişkinin sosyal problem çözme ile bağını incelemişlerdir. Korelasyon analizi sonucuna göre, stres ve sosyal problem çözme, psikolojik iyi oluş için olması gereken önemli bir değişkendir. Üstelik stres ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık eden sosyal problem çözme değişkenidir. Stres ve olumsuz problem durumları, psikolojik iyi oluşun farklı boyutlarının yorumlayıcısı olmasına rağmen diğer sosyal problem çözme boyutları da önemli yordayıcılar olarak görülmüştür (Akt: İşgör, 2011, s.91).

Gülaçtı (2009) tarafından, 2007-2008 ğretim yılında Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf ğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerden sosyal beceri düzeyi zayıf ve öznel iyi oluşları ile psikolojik iyi oluşları düşük deney ve

kontrol grupları oluşturulmuştur. Kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmemiş deney grubuna ise on iki hafta boyunca sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Problem alanlarına göre ölçekler ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Çalışma bulgularına göre deney ve kontrol grubundaki öğretmen adaylarının ön test ve son testlerden aldıkları puanlara göre deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri, psikolojik ve öznel iyi oluşları kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal beceri, psikolojik ve öznel iyi oluşları arasında fark olduğu ve deney grubunun lehine artma olduğu görülmüştür. Programa katılan öğrencilerin sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal kontrol, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol düzeylerinin programa katılmayan öğrencilere göre yüksek çıkmıştır. Diğer alt boyutlardan duyuşsal duyarlılık ve sosyal anlatımcılık düzeyleri bakımından ise programı alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. On iki haftalık eğitim programını alan öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş alt boyutlarından otonomi, çevresel hâkimiyet, bireysel gelişim, kendini kabul düzeyleri, bu programa katılmayan öğrencilerin psikolojik iyi oluş alt boyut düzeylerine göre daha yüksek bulunmuş ancak yaşam amacı ve diğerleriyle olumlu ilişkiler düzeyleri bakımından önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Walker (2009), 157 Afrika ve Amerikalı üniversite öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Yapmış olduğu çalışmada üniversite öğrencilerinin maneviyat, dindarlık, öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olarak yapılan çalışmada maneviyat psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, dindarlık ile öznel ya da psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (Akt: Karabeyeser,2013,s.31)

Arıcı (2011), 2009-2010 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesinde İktisadi ve İdari Bilimler, Fen, Mühendislik, Eğitim ve Edebiyat Fakültelerinde öğrenim gören 690 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış olduğu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada,

toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel olarak algılama düzeyi düşük olan öğrencilerin yüksek olarak algılayan öğrencilere göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel olarak algılama düzeyi, kadınlardan daha yüksek iken kadınların eşitlikçi algılama düzeylerinin erkeklerden daha yüksek çıktığı bulgulanmıştır. Rollerin geleneksel olarak algılanmasında öğrencilerin yaşlarının artmasının önemli olmadığı ancak rollerin eşitlikçi olarak algılanma düzeyinin yaş arttıkça azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşadıkları coğrafi bölgelere bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılamanın değişim göstermediği görülmüştür. Anne ve baba eğitim durumu açısından bakıldığında ise babası ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkököl mezunu olanlara göre ve annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi ilkököl mezunu olanlara göre rolleri daha eşitlikçi düzeyde algıladıkları görülmüştür.

Hamurcu (2011), Kayseri il merkezinde bulunan Anadolu Lisesi, Genel Lise ve Meslek Lisesinde öğrenim gören 1250 öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırmada psikolojik ihtiyaçlar, yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemiştir. Yapılan araştırmada, ergenlerin cinsiyetleri ile yaşam amacı, öz kabul ve iyi oluş durumları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Baba eğitim durumları ile özerklik ve bireysel gelişim ve iyi oluş durumları arasında fark bulunmuştur. Anne eğitim durumları ile diğerleriyle olumlu ilişkiler, yaşam amaçları, öz kabul ve iyi oluş durumları arasında da anlamlı farklılık görülmüştür. Ayrıca ergenlerin başarı ihtiyacı ile psikolojik iyi oluşun bütün boyutları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

İşgör (2011), Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören 570 üniversite öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırmada, öğrencilerin muhafazakâr yaşam tarzı ile psikolojik iyi oluşları; bazı demografik değişkenlere (yerleşim yeri, lise türü, sosyo-ekonomik düzey, dini bir cemaat/görüşe sahip olma ve ailenin algılanan dindarlık durumu) göre araştırılmıştır. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin muhafazakâr yaşam tarzları ile psikolojik iyi oluşları arasında düşük ve pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Araştırmada, yaşanan yer, sosyo-ekonomik seviye, ailenin dindarlık

algı düzeyi ile psikolojik iyi oluş ölçeğinden elde edilen puanların anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmüştür. Muhafazakâr yaşam tarzı ile yerleşim yeri, lise türü ve sosyo-ekonomik düzey puanları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Son olarak psikolojik iyi oluş puanları ile okunulan lise türü arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Çardak (2012), deney ve kontrol gruplu ön-test, son-test ve izleme modelini kullanarak üniversite öğrencilerinin affedicilik eğilimini artırmaya yönelik psiko-eğitim programı uygulamıştır. Programın, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, öfke kontrolü ve sürekli kaygı üzerindeki etkisi incelemiştir. Araştırma Sakarya Üniversitesinde öğrenim gören 30 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Deney grubuna 10 oturumluk affedicilik eğilimini artırmaya yönelik psiko-eğitim programı uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan araştırmada, affedicilik eğilimini artırmaya yönelik psiko-eğitim programını alan deney grubundaki öğrencilerin affetme düzeylerinin kontrol grubundaki öğrencilerin affetme düzeylerindeki azalmadan anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

McC Campbell (2012), 166 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış olduğu araştırma da anne baba bağlanma stilleri yetişkin bağlanma stilleri ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelemiştir. Yapılan araştırmada, anne baba bağlanma stillerinin ve yetişkin bağlanma stillerinin, psikolojik iyi oluşun özerklik boyutu ile aralarında anlamlı bir ilişki bulunmazken diğer tüm boyutları ile anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür (Akt: Karabeyeser, 2013,s.33).

Kuyumcu (2012) tarafından, 2010-2011 öğretim yılında, 349 Türk ve 251 İngiliz öğrenci üzerinde araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş, duygusal farkındalık ve duyguları ifade etme puanlarının ülke ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş, duygusal farkındalık ve duyguları ifade etme düzeyi İngiliz öğrencilere göre daha düşük

bulunmuştur. Kızların psikolojik iyi oluş düzeylerinin erkeklerin psikolojik iyi oluş düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Türk ve İngiliz üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık ve duyguları ifade etme düzeyinin psikolojik iyi oluş düzeyini yordadığı bulunmuştur.

Topuz (2013), üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyleri ile öznel ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinde özgecilik, öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluşun birbirleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve alt düzeyleri arasında orta derecede pozitif korelasyon bulunmuştur. Bunun yanında, üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluşu ve psikolojik iyi oluşu yordama gücünün zayıf olduğu görülmüştür. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin özgecilik ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı fakat öznel iyi oluşun farklılaşmadığı görülmüştür. Kadın öğrencilerin özgecilik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Psikolojik iyi oluşun alt boyutlarından çevre hâkimiyetinin de yaşa bağlı olarak arttığı görülmüştür.

Karabeyeser (2013), 2011-2012 Öğretim yılında İnönü Üniversitesi'nin Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik, Eczacılık, İlahiyat ve Hukuk Fakültelerinde öğrenim gören 691 öğrenci (432 kadın, 259 erkek) üzerinde inceleme yapmıştır. Yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin, bazı demografik değişkenler, anne-baba tutumu ve stresli yaşam olayları ile aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda; erkek öğrencilerin diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hâkimiyet, bireysel gelişim ile yaşam amacı bakımından kız öğrencilere göre daha düşük psikolojik iyi oluş düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi ve aile gelir düzeylerine göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Demokratik anne-baba tutumuna sahip üniversite öğrencilerinin, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hâkimiyet ve kendini kabul düzeylerinin, otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumuna sahip üniversite öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca demokratik anne-baba tutumuna sahip

üniversite öğrencilerinin otoriter anne-baba tutumuna sahip öğrencilerden daha yüksek bireysel gelişim ve yaşam amacı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

2.5. Benlik Saygısı ile İlgili Öne Sürülen Yaklaşımlar

2.5.1. Benlik Kavramı

Literatürde, “İnsanın ben kimim?” sorusuna cevap olarak üretilen birçok benlik kavramı tanımlamaları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Benlik kavramı ile ilgili sistemli araştırma yapan ilk psikolog James'tir. James çalışmalarında, benliğin “bilen benlik (self as knower)” ve “bilinen benlik (self as known)” olmak üzere iki boyutunun olduğunu, bu boyutlardan bilinen benlik kavramına bilimsel çalışmalarda yer verilmesinin gerektiğini dile getirmiştir (Akt. Saygın, 2008). Benliği kişinin kendisine ifade edebileceği her şey olarak tanımlayan James, benliği; benlik, saf benlik, maddi benlik, manevi benlik, sosyal benlikten şeklinde ele almaktadır (Akt: Bacanlı, 1997).

Freud'un bilinç, bilinçaltı ve bilinç dışı kavramları benliğin anlaşılmasına oldukça katkı sağlamıştır (Bacanlı, 2004). Adler'e göre benlik, kişinin kim olduğu düşüncesine yönelik inançlarıdır, Adler, benliği kişilik bütünlüğü içinde incelemiştir (Geçtan, 2006). Super'e göre benlik, kişinin kendisini nasıl tanımladığıdır (Kuzgun,1991). Jung'a göre, benlik insanın var olmasının, yaşam amacının sebebidir (Boore, 2009). Rogers'a göre benlik, bireyin kendisi hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşleridir. Bir anlamda, kişinin kendini tanıması ve anlamasıdır. Ona göre, benlik kavramı, bireyin ne olduğunu açıklayan gerçek benlik ve ne olması gerektiğini açıklayan ideal benlik kavramlarının bir bütünüdür. İdeal benlik kişinin olmak istediği, gerçekleştirmek istediği ve ulaştığında kendisini mutlu ve değerli hissedeceği benlik olarak tanımlanır (Yanbastı, 1996). Benlik, insanı başkalarından ayıran ve belirgin bir şekilde ona kendisinin kim olduğunu gösteren bir etkidir. Benlik, kişiye özel bir aidiyet özelliği biçiminde, olumlu ve olumsuz tüm yönleriyle insanın kendisini oluşturan bir bütündür (Onur, 1987). Benlik, bireyin kendi kendisi

olmaya çalışmasıdır(Nelson ve Jones, 1982). Benlik kavramı, kişinin kendini algılamasıyla birlikte, onu başkalarından ayıran duygu, tutum, yargı ve davranışlarının oluşturduğu bir bütündür(Yörükoğlu, 2004). Benlik, bireyin kişilik ve kimlik kavramlarının oluşturduğu, ve aynı zamanda kendisini ve çevresini algılamasına, değerlendirmesine ışık tutan ve diğerlerinden farklı kılan özellikleridir (Kulaksızoğlu, 2000).

2.5.2. Benlik Saygısı Tanımları

Benlik saygısı, bireyin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki farka ilişkin duygularını yansıtır. Bir başka deyişle kişinin kendi benliğini tanıması, sevmesi, olumlu olumsuz yönlerini kabul edip beğenmesi ve onaylamasıdır (Yavuzer, 2000).

Benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirip, bireysel yeterliliğine, düşüncelerine, verdiği değer ve önem olarak tanımlamıştır(Kasatura, 1998).

Benlik saygısı, bireyin kendini olduğu gibi kabul ederek, kendi benliğiyle barışık olmasıdır. Kendi benliğini koşulsuz olarak sevmeye, beğenilmeye layık görerek, kendisini değerli hissetmesidir. Kısaca olumlu ruh hali içerisinde yaşamasıdır(Yörükoğlu, 2000). Benlik saygısı, insanın kendi benliğinin değerli olduğunun farkına varması, kabul etmesi ve güvenmesinin yanında tüm duygularının ifadesidir (Leory, 1996).

Benlik saygısı, kişinin benliğine yönelik olumlu tutum, yargılama ve değerlendirmeleridir. Ancak bu olumlu bakış kendisini mükemmel, hatasız görmek değildir. Güçlü ve zayıf yönleriyle kendisinin farkında olup kendisini olduğu gibi kabul etmesi ve başkaları tarafından da kabul görüp onaylanmasıdır (Uyanık ve Akman, 2004).

Benlik saygısı, bireyin kendini yeterli, başarılı ve değerli görmesine ilişkin olumlu ya da olumsuz bakışının ifadesidir. İnsanın kendi benliğine saygı duyması, güçlü ve zayıf yönlerini belirgin olarak bilmesi ve kabul etmesinin yanında geleceğe yönelik koymuş olduğu gerçekleştirilebilir hedeflerinin bütünüdür. Ayrıca insanın

bireysel çabalarıyla elde ettiği statü, gelir ve eğitim düzeyi gibi kendi kişisel başarısını yansıtabilecek faktörler de benlik saygısının yükselmesine katkı sağlar (Coopersmith, 1981).

Benlik saygısı, kendi benliğimizi değerli görmektir. Bir başka deyişle benlik saygısı, kendimizle ilgili olumlu izlenimlere sahip olmamız, potansiyelimizin farkında olmamız ve kendimizi değerli görmemizdir. Ayrıca kendimizi, amaçlarımızı gerçekleştirebilecek yeterlilikte ve güçte görme eğilimimizdir. Ayrıca kendimizi çevremizdeki kişilerle kıyasladığımızda da değerli ve önemli olduğumuzun farkında olabilmektir (Walz,1991, Aktaran: Erkan ve Kaya, 2005: 2).

Maslow'a göre, insan yüksek benlik saygısına sahip olursa yeteneklerini kullanıp verimli ve başarılı olabilir. Ona göre, insanın değer verdiği kişiler tarafından kabul görüp sevilmesi ve saygı duyulması ile kendini yetkin ve başarılı görme duyguları; benlik saygısının temelini oluşturur (Joseph, 1995).

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan sevilme ihtiyacı, kişinin benlik saygısı üzerinde oldukça önemlidir. Herhangi bir beklenti olmadan koşulsuz sevginin hâkim olduğu aile ortamında büyüyen kişiler kendileri ile barışık, çevresi ile uyumlu ve benlik anlayışları olumlu kimselerdir (Cüceloğlu,1998).

Benlik saygısı, kişinin benliğini oluşturan özelliklerine yönelik yaptığı değerlendirmedir. Benliğin özellikleri, kişinin nitelikleri ve kendisinde bulunan ya da bulunmayan yeteneklerine yönelik objektif değerlendirmeler olarak ifade edilmiştir. Kişinin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki uyumun artması ile benlik saygısı da paralel olarak artacaktır (Brondon 1969, Aktaran: Taysi, 2000).

Benlik saygısı, bireyin kendi benliğini olumlu ve olumsuz tüm boyutlarıyla kabul edip özümsemesi, kendine güvenmesi ve saygı duymasıdır. Kişinin onayladığı ya da onaylamadığı tüm yönlerini kabul etmesi ve sevmesidir. Kişinin benimsediği özelliklerinin içinde bulunduğu toplum tarafından onaylanması, kabiliyetlerini açığa çıkarabilmesi ve kendisi hakkında süreklilik arz eden kesin yargı ve değerlendirmelerdir (Korkmaz, 1996).

Benlik saygısı, temel olarak insanın kendi benlik bütünlüğüne bakışı ile başkalarının bakışı arasındaki uyumdur (Yegül, 1999). Alanda çalışan kişilik kuramcıları, sosyologlar ve klinik psikologlarının yapmış oldukları araştırmalar sonucu benlik saygısının kuramsal yapısı oluşmuştur. Bu uzman görüşleri ve çalışmalar, alanda çalışacak olan araştırmacıların başvurabileceği benlik saygısının kuramsal çatısını oluşturmuştur. Literatür incelendiğinde, benlik saygısı ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmalarda, birçok benlik saygısı tanımının yapıldığını; ancak ortak bir tanımın yapılamadığını görmekteyiz. İlk defa 1890 yılında James'in yapmış olduğu tanımdan sonra günümüze kadar birbirinden farklı birçok tanım yapılmıştır (Korkut, 2004).

James, benlik saygısını, bireyin gerçekleştirmek istedikleri ve gerçekleştirebildikleri arasındaki uyum olarak tanımlamıştır. Ona göre, benlik saygısının yükselmesi, kişinin gerçekleştirdiği hedef davranışlarının, gerçekleştiremediklerinden fazla olmasına bağlıdır. Kişinin başarabilecekleri ile başardıklarını kıyaslamasıdır. Bir başka deyişle ulaştığı hedefler, onun benlik saygısını oluşturur (Akt. Eşer, 2005).

James, toplum tarafından kabul gören standartlar, kişilerin kendi başarı ve değerleri hakkında karar vermelerini etkilemektedir. Ona göre, benlik saygısını etkileyen bir diğer faktör, kişinin benliğinin uzantılarına verdiği değerdir. Benlik, kişinin kendisine ait olduğunu düşündüğü her şeyin toplamıdır. Benliğin uzantılarının düzeyi yükseldikçe benlik saygısı da yükselecek, uzantıların düzeyinin düşmesiyle benlik saygısı da düşecektir (James ve William: 1890).

Freud'a göre, süper egonun gelişimi benlik saygısının gelişimini etkilemektedir. Süper ego geliştikçe, benlik saygısının içerden düzenlenme görevini üstlenir. Bu durum sadece kişinin kendi hakkındaki düşünceleri ya da kendini beğenmesi değildir. Başkalarının onun hakkındaki düşünceleri ve doğru olanı yapma duygusu da benlik saygısı ile ilgilidir. Süper ego tarafından verilen cezalar ve egonun süper egoya karşı suçluluk hissi benlik saygısının düşmesi olarak algılanır. Bireylerin beklentilerinin gerçekleşmesi benlik saygısını olumlu etkilerken,

gerçekleşmeyen hedefler ve suçluluk duyguları olumsuz etkiler (Fenichel 1945, Aktaran: Maşrabacı, 1994).

Yapılan araştırmalarda, benlik saygısı ile ilgili birbirinde, bağımsız üç kavram üzerinde durulmuştur. Birincide, benlik saygısının sonuç olduğu ifade edilmiştir. Bu düşünceyi savunan araştırmacılar, benlik saygısını engelleyen ya da geliştiren süreçlere yoğunlaşmışlardır. Bir diğer kavram, benlik güdüsüdür. Buna göre benlik saygısı, benliğin olumlu değerlendirmesini devam ettirecek şekilde davranma eğilimidir. Üçüncüsü ise benlik saygısının benliği karşılaşılabilecek olumsuzluklara karşı koruma görevini üstlendiği ile ilgilidir. Benlik saygısı ile ilgili en kapsamlı araştırmalar, Rosenberg ve Coopersmith tarafından yapılmıştır. Benlik saygısının temelini oluşturan araştırmalar sonraki araştırmacılara ışık tutmuştur (Akt: Yücalan, 2007).

Rosenberg (1986), benlik saygısının gelişimini etkileyen; kişinin kendine yönelik tutumunu etkileyen seçicilik mekanizmalarıdır. Bunlar, kendine değer verme biçiminde seçicilik, yorumlamada seçicilik, standartlarda seçicilik, kişilerarası seçicilik ve durumsal seçicilik olmak üzere beş tür psikolojik seçiciliktir. İnsanın kendi ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi ve başkalarının onun hakkındaki düşüncelerini sentezleyerek kendisi hakkında değerlendirmelerde bulunmasıdır. Bu sentezler sonucunda, insanın benliğine yönelik düşünce ve duyguları; olumlu ve tutarlı ise benlik saygısının düzeyi yükselir. Algılamaları olumsuz veya tutarsız ise benlik saygısının düzeyi düşer (Akt: Avşaroğlu, 2007)

Rosenberg (1986) benlik saygısını, kişinin kendisi ile ilgili olan değerlendirme ve yargılarının benliği tarafından kabul edilip beğenilmesi olarak tanımlar. Ona göre, benlik saygısı, bireyin bedensel imajını kabul edip sevmeye, akran grupları ile olumlu ilişkiler başlatıp devam ettirebilme, bir gruba katılarak grup tarafından kabul görme, meslek ve eş seçimine ilişkin hazırlık yapabilme ve kimlik kazanma becerilerinin geliştiği dönem olarak bilinen, ergenlik döneminde anlam kazanır (Akt. Hamarta ve Demirtaş,2009).

Adler, bireyin benlik saygısını aşağılık duygularından kurtularak üstünlük duygusuna ulaşmak olarak tanımlar. Adler, insanların zayıflık ve yetersizlik duygularının benlik saygısının düşmesine neden olduğunu kabul etmektedir. Ona göre, bahsetmiştir. Ona göre insanlar aileleri ve toplum tarafından onaylanır, desteklenir ve cesaretlendirilirse benliğine yönelik olumsuz düşüncelerden kurtulur. Kısaca, kişinin bireysel gelişimini sağlayıp, yüksek benlik saygısına sahip olması; onun zayıflıklarıyla baş etmeyi öğrenmesi ve aşağılık duygusundan kurtulmasına bağlıdır (Rizvance, 2005).

Sullivan (1953), bireyin benlik saygısının temelini aile içi yaşantılar ve kişiler arası ilişkiler oluşturmaktadır. Kişinin benliğini iyi ya da kötü olarak nitelendirmesinde, aile içi ilişkilerindeki ödül ve ceza sisteminin uygulanışı; oldukça etkilidir. İyi ben ve kötü ben algısı bireyin benlik saygısı düzeyini etkilemektedir. Ona göre, insanın benlik saygısının düşmemesine yönelik önlem alınmalıdır. Çünkü düşük benlik saygısı, bireyde mutsuzluk ve anksiyeteye neden olmaktadır (Rizvance, 2005).

Sullivan benlik sistemini; iyi ben, kötü ben, ben ve ben olmayan olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır.

a) İyi Ben: Bu ben anneye olumlu ilişkiler, takdir edilen ve pekiştirilen davranışlar, beğeni toplayan ilişkiler sonucunda oluşur. İyi ben çocuğun benlik saygısı düzeyini yükseltmesini ve olumlu duygular geliştirmesini sağlar.

b) Kötü Ben: Annenin onaylamadığı, hoş görmediği durumlarda ortaya çıkar ve bireyde kaygıya yol açar. Kişinin kendine karşı olumsuz algılar geliştirmesine neden olur. Bu algılar, kişinin toplum tarafından kabul görmeyen tutum ve davranış sergilemesine mani olur.

c) Ben ve Ben Olmayan: Çocukta, ciddi kaygıya yol açan annenin, çocuğa karşı memnuniyetsizliği sonucu oluşur. Bireyin, diğer benliklerle olan ilişkisinin koptuğu benliğin bu kısmı; bilinçaltı düzeyde kalır. Benliğin bu kısmıyla ilgili yaşanan olaylar, bireyde ciddi anksiyeteye neden olur. Sonuç olarak benlik sistemi kişinin kendini tanımasına, insanlarla olumlu ilişkiler kurmasına, tehlikelerden ve anksiyeteden korumasına yardımcı olur (Yanbastı, 1996).

Erikson'a göre, insan yaşamı boyunca sekiz psiko-sosyal gelişim döneminden geçmektedir. Bu sekiz gelişim döneminin, her birisinin ayrı ayrı gelişim görevleri vardır. Bireyin, içinde bulunduğu gelişim döneminin görevlerini yerine getirmesi için, o dönemde, karşılaşacağı çatışmaları çözmesi gerekir. Bireyin benlik saygısının temelleri, ilk gelişim döneminde atılır. Bu dönemde, temel güvene karşı, güvensizlik döneminde, kazanılan güvenin, süreklilik ve iyimserlik duygularına bağlı olduğu ifade edilmiştir. İkincisi, özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemidir. Bu dönemde, çocukta, özerklik ve yeterlik duygusunun oluşması beklenir. Böylece kişinin kendi hakkında karar verebilmesi, yetenekleri doğrultusunda kendi davranışlarını ve çevresindekilerin davranışlarını kontrol altına alması içinyeterlilik duygusunu geliştirmesi ve benlik saygısının yükseltmesine çalışılır.Üçüncü gelişim dönemi, girişimciliğe karşı suçluluk düşüncesidir. Bu dönemde, çocuktan beklenen görev, kendi başına girişimcilikte bulunma yeteneğinin gelişmesidir. Anne baba tarafından, çocuktan istenen ve istenmeyen davranışlar arasında bir denge kurulması beklenir.Ona deneme ve yanılma fırsatlarının verilmesi ve ona karşı olumlu tutum sergilenmesiyle çocuğun girişimciliğinin desteklenmesinin benlik saygısının düzeyini yükselteceğine inanılmaktadır.Dördüncü gelişim dönemi, başarılı olmaya karşı yetersizlik duygusudur. Bu gelişim döneminde, anne baba tarafından, çocuğun başarılı olma isteğinin karşılanması için, çocuğun yeteneklerinin farkına varılması yapamayacağı becerilerden ziyade yapabileceği becerilere odaklanması beklenir. Böylece yetersizlik duygusunun önüne geçilerek başarılı olma isteği oluşur ve benlik saygısı düzeyi artar. Beşinci gelişim dönemi kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşasıdır. Kişinin ben kimim sorusunu sorduğu bu dönemde beklenen sonuç benlik imgesinin gelişmesidir. Dönemi başarılı olarak atlatan kişiler kimlik duygusu edinerek neleri yapıp ve neleri yapamayacağı konusunda gerçekçi bir benlik saygısı geliştirir (Erikson, 1984).

Rogers, insanın olumlu saygı ve olumlu benlik saygısı olmak üzere iki gereksinimi olduğunu vurgulamıştır. Olumlu saygı, kişinin başkaları tarafından onaylanması, beğenilmesi, saygı görmesi ve sevilmesi gibi kişide olumlu duygular oluşturacak tutumlardır. Bu tutumlar, kişinin kendine saygı duymasını sağlayacaktır.

Olumlu benlik saygısı ise başkalarının tutumlarından ziyade, kişinin kendisinin benliğine karşı olumlu tutumunu içerir. Kişi, kendine karşı olumlu tutum içinde olursa benlik saygısı düzeyi artacaktır (Altıntaş ve Gültekin, 2005).

Otto Rank (1945), bireyin benlik saygısının gelişiminin büyüme sürecindeki “birleşme-ayırılma” ve “benzerlik-farklılık” kavramlarıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Kişi, başkalarıyla kurduğu ilişkilerde onlara benzediğini, onlar gibi davrandığını far keder. Ona göre, benlik saygısının oluşması kişinin kendisi ile diğer kişiler arasındaki yansımayı görmesi sonucudur (Yüksekkaya,1995).

Benlik saygısının daha iyi anlaşılması açısından, yüksek benlik saygısı ve düşük benlik saygısına ilişkin olarak bireylerin özellikleri ile ilgili bazda yapılan bazı araştırmalar aşağıda verilmiştir.

Yüksek benlik saygısına sahip bireyler;

* Pope ve McHale (1988)’e göre benlik saygısı düzeyi yüksek olan kişiler, güçlü ve zayıf yönlerinin farkındadırlar. Zayıf yönlerini güçlendirmek için çabalarırken, güçlü yönlerinden dolayı da kendilerini olumlu ve güçlü hissederler (Akt. Balat ve Akman, 1988).

* Benlik saygısı yüksek olan kişilerin kendilerini yetenekli gördükleri ve yetenekleri doğrultusunda daha bilinçli ve gerçekleştirilebilir hedefler koyduklarını vurgulanmıştır (Yavuzer, 2000).

* Yüksek benlik saygısına sahip bireyler olumlu bakış açısına sahiptirler ve kendilerini değerli görürler (Rosenberg, 1989).

* Kliewer ve Sandler (1992)’e göre, benlik saygısı yüksek çocuklar, stresle baş etme konusunda kendilerini güçlü hissederler ve tehlikelere karşı kendilerini korumayı başarabilirler(Akt. Saygın, 2009).

Düşük benlik saygısına sahip bireyler;

*Benlik saygısı düşük olan bireyler, sorumluluk ve risk almaktan kaçınır, başkalarının övgü ve eleştirilerini kabul etmede problem yaşar, arkadaş gruplarının olumsuz tutumlarından etkilenirler (Yavuzer, 2000).

*Kassin (1998)'e göre, düşük benlik saygısına sahip bireyler, bir beceriyi gerçekleştirme noktasında çok fazla çaba harcamaz, başarmadıkları zamanda ise kendilerinin yetersiz ve değersiz olduklarını düşünürler. Ayrıca sinirli ve gergin olmaya meyillidirler (Akt. Balat ve Akman, 2004).

*Benlik saygısı düzeyi düşük olan bireyler, anne babası ve değer verdiği diğer insanların onu sevmediklerine ve değersiz gördüklerine inanır (Yörükoğlu,2004).

2.5.3 Benlik Saygısı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Yiğit (2008), 6,7 ve 8. sınıfta öğrenim gören 800 öğrenci üzerinde yaptığı bir araştırma ile benlik saygısı ve bazı değişkenlerin öğrencilerin depresyon ve sosyal becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada, öğrencilerin benlik saygısı alt boyutlarının depresyon puanları ile sosyal beceri puanlarını anlamlı düzeyde açıkladığı saptanmıştır. Benlik saygısı ile depresyon düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Yine yapılan analizlerde, öğrencilerin benlik saygısı alt boyutlarından mutluluk, popülerite, davranış ve uyum, fiziksel görünüm, zihinsel gelişim ve okul durumu puanları ile olumlu sosyal beceri puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanırken, olumsuz sosyal beceri puanları ile mutluluk, kaygı, davranış ve uyum alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Eğitim durumuna bakıldığında, 8. sınıfların depresyon puanlarının 6. ve 7. sınıflardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyet durumuna bakıldığında, cinsiyet ile depresyon ve olumlu sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Ancak cinsiyetin olumsuz sosyal becerileri yordadığı görülmüştür. Çalışma durumuna bakıldığında, annenin çalışma durumu ile depresyon arasında ilişkinin olmadığı, ancak babanın çalışma durumunun depresyonu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak anne ve babanın çalışma

durumu ile öğrencilerin olumlu ve olumsuz sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Güloğlu ve Kararırmak (2010), Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 410 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve psikolojik sağlamlığı incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık ile yalnızlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kaya (2011), 124 ergen üzerinde yapmış olduğu araştırmada, madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve psikolojik semptomları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları ile madde kullanan ergenlerin kullanmayanlara göre benlik saygısının daha düşük ve psikolojik semptomlarının daha yoğun olduğu görülmüştür. Madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin anne baba mesleğine, sosyo ekonomik durumuna ve kardeş sayısı değişkenlerine göre, kişilik özelliklerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Eriş (2013), ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ayrıca cinsiyete, algılanan beden imajına, okul başarısına, okul dışında faaliyetlere katılma durumuna, arkadaş grubuna ve karşı cinsten özel bir arkadaşına sahip olmaya göre değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma, 300 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasında orta düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Cinsiyetin ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki oluşturmadığı; ancak benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri ile algılanan beden imajı arasında anlamlı bir ilişki oluşturduğu saptanmıştır. Araştırmada algılanan okul başarısına göre benlik saygısı farklılaşırken, sosyal kaygı düzeyleri değişmemektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme ile verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin olarak yapılan faaliyetler yer almıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli:

Bu çalışmada ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar,2014). Bu çalışmada ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesinden dolayı ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme:

Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılında Gümüşhane ili Kelkit ilçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri, örneklemini de aynı evrende bulunan beş farklı lisede (Anadolu Lisesi, Sağlık Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Kız Meslek Lisesi) öğrenim gören 232 kız ve 234 erkek olmak üzere toplam 466 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmamızda okulları Genel Ortaöğretim Liseleri (Anadolu liseleri) ve Meslek Liseleri (Sağlık Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Kız Meslek Lisesi) olmak üzere iki grup şeklinde sınıflandırılmıştır. Ölçekler toplamda 510 öğrenciye uygulanmış olup eksik doldurulan 44 veri değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları:

Araştırmada bulguları elde etmek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ve daha sonra Eldeleklioğlu (1996) tarafından revize edilmiş olan Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. 1968 yılında Rosenberg tarafından geliştirilen, Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan Benlik Saygısı ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca Ryff (1989) tarafından geliştirilen, Akın v.d. (2012) tarafından geçerlik ve güvenirlik

çalışması yapılmış olan Psikolojik iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bilgi formu ise araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu form öğrencilerin demografik özelliklerini betimlemek için gerekli olan ve bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen değişkenlere ilişkin bilgileri elde etme amacıyla kullanılmıştır. Öğrencilerin okul türü, cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Kişisel bilgi formu Eğitim Bilimleri alanında bir uzmanın görüşü alınarak geliştirilmiştir.

3.5. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Bu araştırmada öğrencilerin anne baba tutumlarını belirlemek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ve daha sonra Eldeleklioğlu (1996) tarafından revize edilmiş olan Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ölçek “demokratik,” “otoriter” ve “ilgisiz” anne baba tutumlarından oluşmaktadır. Eldeliklioğlu (1996) ise ek olarak “koruyucu” , istekçi ve reddedici anne baba tutumlarını eklemiştir. Ölçek için beş alt ölçek (demokratik 35 madde, otoriter 29 madde, koruyucu-istekçi 12 madde, reddedici 15 madde, ilgisiz 18 madde) belirlenmiş ve bu ölçekleri betimleyen 119 madde yazılmıştır. Eldeliklioğlu (1996) ölçeğin bazı maddelerini (10 otoriter, 7demokratik, 3 ilgisiz) Kuzgun’un orijinal envanterinden olduğu gibi almış, diğer maddeleri aynı formda yazmıştır.

Anket maddelerine verilecek cevaplar 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenecek şekilde hazırlanmıştır. Envanterde kullanılan her madde için 1’den 5’e kadar cevaplar düzenlenmiştir. Sınıflandırma ve puanlama aşağıdaki gibidir; Hiç uygun değil (1), Çok az uygun (2), Kısmen uygun (3), Oldukça uygun (4), Tamamen uygun (5) şeklinde yapılmıştır. Öğrencilerden her maddeyi okuyup anne babaları için en uygun olanı 1’den 5’e kadar derecelenmiş cevaplardan birini

işaretleyerek belirlemeleri istenmiştir. Hesaplamalar 1'den 5'e kadar derecelenmiş bu puanlar üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin yorumlanmasında, ölçeğin alt ölçekleri olan demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutum puanları artıkça kişilerin anne baba tutumlarını demokratik, koruyucu ve otoriter olarak algılama düzeylerinin de arttığı, puanlar düştükçe anne baba tutumlarını algılama düzeyinin de düştüğü şeklinde doğru orantılı olarak yorumlanmaktadır.

Ana-Baba Tutum Ölçeğinin güvenilirliği iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanarak sınıanmıştır. Ana-Baba Tutum ölçeğinin iç tutarlılığı; Cronbach Alfa formülü ile hesaplanmış ve bulunan alfa katsayıları demokratik tutum ölçeği için .89, otoriter tutum ölçeği için .78, koruyucu-istekçi ana-baba tutumları alt ölçeği için .82 bulunmuştur. Ana-Baba Tutum Ölçeğinin kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için, 54 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile aracın iki kez uygulanması sağlanmıştır. Elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yapılmıştır. Korelasyon değerleri Demokratik Tutum Ölçeği için .92; Koruyucu-İstekçi Tutum Ölçeği için .75; Otoriter Tutum Ölçeği için .79 olarak bulunmuştur.

Ana-baba tutum ölçeği 1992 - 1993 öğretim yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören 4. sınıftan 100 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamadan sonra yapılan faktör analizi çalışmalarına göre, maddelerin çoğunun 1.faktörde toplandığı bunu 2.faktörün izlediği, diğer faktörlere dağılan maddelerin çok az olduğu görülmüştür. Birinci faktörde toplanan maddelerin faktör yüklerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu maddeler incelendiğinde, faktör yükleri (+) değer alanların demokratik (-) değer alanların ise otoriter tutumu yansıtan maddeler olduğu 2.faktörde toplananların ise koruyucu-istekçi tutumu yansıtan maddeler olduğu görülmüştür. Reddedici ve ilgisiz alt ölçeklerin faktör yükleri yeterince doyurucu olmadığı için bu alt ölçekteki maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Demokratik ve Koruyucu-İstekçi alt ölçek için faktör yükü en yüksek 15'er, Otoriter alt ölçeği için ise 10 madde seçilerek toplam 40 maddelik anne baba tutum

ölçeği oluşturulmuştur. Demokratik tutumu ölçen maddeler; 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, ,20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 dur. Koruyucu-istekçi tutumu ölçen maddeler; 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24,25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 tır. Otoriter tutumu ölçen maddeler; 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40'dır.

Ana baba tutum ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Buna göre; Demokratik alt ölçek puanları ve Otoriter alt ölçek puanları arasında -0.64 ; Otoriter ve Koruyucu alt ölçek puanları arasında ise $.36$ korelasyon değerleri bulunmuştur. Bu haliyle ölçeklerin birbirinden az çok bağımsız ölçme yaptıkları belirtilebilir. Demokratik Tutumlar alt ölçeği ile Otoriter Tutumlar alt ölçeği arasındaki korelasyonun negatif yönde olmasının birbirinin tersi olan bu davranış boyutlarının bu ölçeklerle ölçülebildiğinin işareti olduğu belirtilmektedir (Eldeliklioğlu,1996)

3.6. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Ölçek 1968 yılında Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Çoktan seçmeli 12 alt kategoriden oluşan ölçekte 63 madde yer almıştır. Bu çalışmada 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı alt kategorisi kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonunda benlik saygısı alt kategorisinin geçerliğini sınamak için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle yapılan değerlendirmede öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre, yüksek, orta ve düşük olarak gruplandırılmıştır. Görüşlerden ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen sonuçlar arasındaki ilişkiler hesaplanmış ve geçerlik oranı $.71$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ise $.75$ olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamında benlik saygısı envanterinin iç tutarlık katsayısı $.82$ olarak hesaplanmıştır.

Benlik saygısı ölçeğinin puanlaması ve yorumlanmasında; 1, 2, 4, 6, 7. maddelerde: Tamamen katılıyorum = 4, Katılıyorum = 3, Katılmıyorum = 2, Hiç katılmıyorum = 1, 3, 5, 8, 9, 10. maddelerde: Tamamen katılıyorum = 1, Katılıyorum = 2, Katılmıyorum = 3, Hiç katılmıyorum = 4 olarak puanlanmaktadır. Bireyin almış

olduğu puanlar (0-1) benlik saygısı yüksek, (2-4) orta ve (5-6) düşük puan olarak, yani kişinin almış olduğu puan ile benlik saygısı düzeyi ters orantılı olarak değerlendirilmektedir.

3.7. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri Kısa Formu (PİÖÖ-E)

PİÖÖ, psikolojik iyi oluğu ölçmeyi amaçlayan Ryff (1989) tarafından geliştirilmiş bir öz-bildirim ölçeğidir. Her biri 14'er sorudan oluşan 6 alt boyutu (kendini kabul, olumlu ilişkiler, özerklik, çevre hâkimiyeti, yaşam amacı ve kişisel gelişim) ile toplam 84 sorudan oluşmaktadır. 7'li likert tipi ölçek ile puanlanması yapılan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 504 ve en düşük puan da 84'tür. Yüksek puanlar psikolojik iyi oluğu yüksek olduğunu göstermektedir. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri Kısa Formu (PİÖÖ-42) ise Akın v.d. (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış PİÖÖ' nün 42 soruluk kısa formudur.

PİÖÖ'nün her bir alt boyutu için iç tutarlılık ve güvenilirlik katsayıları (Chronbach Alfa); özerklik için .86, çevre hâkimiyeti için .90, kişisel gelişim .87, olumlu ilişkiler için .91, yaşam amacı için .90 ve kendini kabul için .93 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği 117 kişi üzerinden altı haftalık zaman diliminde hesaplanmıştır. Buna göre test-tekrar test katsayıları şöyledir; kendini kabul için .85, olumlu ilişkiler için .83, özerklik için .88, çevre hâkimiyeti için .81, yaşam amacı için .82 ve kişisel gelişim için .81 (Ryff, 1989, s. 1072).

PİÖÖ beş akademisyen tarafından Türkçeye çevrilerek Türkçe dil eşdeğerliliği sağlanmıştır. İngilizce ve Türkçe formların alt boyutları arasındaki korelasyonlar şöyledir; özerklik için .94, çevre hâkimiyeti için .97, kişisel gelişim .97, olumlu ilişkiler için .96, yaşam amacı için .96 ve kendini kabul için .95 (Akın, 2008, s. 745). Faktör yüklerini belirlemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi, altı faktörlü yapının orijinal formdakine benzer olduğunu göstermiştir. Bu yapı, toplam varyansın yaklaşık %68'ini açıklamaktadır. Faktör yüklerinin tüm alt boyutlardaki maddeler için .42 ile .91 arasında değiştiği bulunmuştur. Yalnız faktör yükü .30'un altında olan

4 madde çıkarılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizleri de altı boyutu destekler nitelikte bulunmuştur (Akın, 2008, s. 746).

Diğer ölçekler ile yapılan uyum geçerliliği sonuçlarına göre, PİÖÖ Türkçe Formu'nun tüm alt ölçekleri Öz-anlayış Ölçeği ile olumlu ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği ile olumsuz olarak ilişkilidir. Alt boyutların Öz-anlayış Ölçeği ile korelasyon katsayıları özerklik için .47; çevre hâkimiyeti için .39; kişisel gelişim için .49; olumlu ilişkiler için .51; yaşam amacı için .36 ve kendini kabul için .55 olarak bulunmuştur. Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği ile alt boyutların arasında ise -12 ile -51 arasında değişen negatif korelasyon katsayıları bulunmuştur (Akın, 2008, s. 746). Maddelerin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını anlamak için yapılan iç tutarlık ölçümlerinde iç tutarlık güvenilirlik katsayıları her bir alt boyut için şöyle saptanmıştır; özerklik için .91; çevre hâkimiyeti için .94; kişisel gelişim için .90; olumlu ilişkiler için .89; yaşam amacı için .96 ve kendini kabul için .87. (Akın, 2008, s. 746). Test-tekrar test güvenilirliği için 4 hafta arayla 178 kişi ile yapılan ölçümlerin sonuçlarında, özerklik için .78; çevre hâkimiyeti için .95; kişisel gelişim için .97; olumlu ilişkiler için .86; yaşam amacı için .90 ve kendini kabul için .97 katsayıları bulunmuştur (Akın, 2008, s. 747).

Yapılan analizler, Türkçe uyarlaması yapılan PİÖÖ'nün geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir (Akın, 2008). Akın ve diğ. (2012), orijinali 84 soruluk olan PİÖÖ'nün kısa formunu geliştirmek için 1048 kişi üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmıştır. Seçilen 42 soru ile oluşturulan PİÖÖ kısa formu, 6 boyutta 7'şer soru içermektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları bu yeni oluşturulan 6 alt boyutlu modelin uyumunun iyi olduğunu göstermiştir. Güvenirlik hesaplamaları için iç tutarlılık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda, en yüksek %27 grup ile en düşük %27 grup arasında maddelerin ortalama puanları ve faktör puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, PİÖÖ-42'nin maddelerinin ayırt ediciliğini desteklemektedir. Yapılan analizler, PİÖÖ-42'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Akın ve diğ. 2012). (Akt: Topuz, 2013, s.61).

3.8.VerilerinAnalizi:

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirilirken istatistiksel analizler için SPSS 22 Paket Programı kullanılmıştır. Araştırmanın betimsel verileri değerlendirilirken frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiksel metodlar kullanılmıştır. Ölçekler arası ilişkileri belirlemek için Pearson Korelasyon, bağımsız değişkenlerin Bağımlı değişkene etkisini incelemek için Çoklu Regresyon analizi kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında bağımsız iki grup için, Independent – Samples t testi ve ikiden fazla grubun olduğu durumlar için ise One- Way ANOVA testi, gruplar arası farklılıkların hangi gruptan kaynakladığını bulmak için ise Tukey Post Hoc çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır.

Tablo. 3.3.8.'de verilerin normallik testine ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayılarına ait bulgular verilmiştir.

Tablo. 3.3.8.1. Tablo. 2.1. Psikolojik İyi Oluş, Benlik Saygısı ve Anne Baba Tutumları Verilerinin Çarpıklık ve Basıklık Değerlerine Ait Bulgular

	N	$\bar{X}$	Skewness(Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Psikolojik İyi Oluş	466	200,671	,132	-,485
Benlik Saygısı	466	31,238	-,195	-,569
Demokratik Anne Baba Tutumu	466	57,137	-,268	-,866
Koruyucu Anne Baba Tutumu	466	41,88	,075	-,478
Otoriter Anne Baba Tutumu	466	23,210	,336	-,528

Morgan vd. (2004), genel geçer kural olarak, çarpıklık katsayısının -1 ,+1 arası değerlerini normal dağılımın ölçüsü olarak kabul etmeyi önermektedir. Şencan(2005), ise çarpıklık ve basıklık katsayısına bakarak normallik testinin veri

sayısı 50'nin üzerine çıktığında anlamlı olduğunu ve normallik için her iki değerinde -1,+1 standart sapma değerinden küçük olması gerektiğini belirtmektedir (Can,2013).

Yukarıdaki verilen bilgilerden hareketle araştırma verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri -1,+1 arasında yer aldığından verilerin normal dağılım sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan, istatistiksel analizler yapılırken parametrik testler kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma verileri, araştırma amacı ve her bir alt problem dikkate alınarak analiz edilmiş; bulgulara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Ergenlerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan ergenlerin demografik özellikleri **tablo 4.1**'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Cinsiyet- Sınıf - Kardeş Sayısı- Lise Türü- Anne Öğrenim Durumu- Baba Öğrenim Durumu- Aile Gelir Durumu Değişkenlerine Göre Dağılımları

Değişkenler	Grup	Frekans(f)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	232	49,8
	Erkek	234	50,2
Sınıf	11.sınıf	186	39,9
	12.sınıf	280	60,1
Kardeş Sayısı	İki Kardeş	81	17,4
	Üç Kardeş	140	30,0
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	52,6
Lise Türü	Genel Ortaöğretim L.	244	52,4
	Meslek L.	222	47,6
Anne Öğrenim Durumu	Okuryazar	45	9,6
	İlkokul	287	61,6
	Ortaokul	93	20,0
	Lise	41	8,8
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	197	42,3
	Ortaokul	114	24,5
	Lise	99	21,2
	Üniversite	56	12,0
Aile Gelir Durumu	0-800	52	11,2
	801-1400	110	23,6
	1401-2500	112	24,0
	2501-4000	83	17,8
	4001-6000	35	7,5
	6001 -7000	41	8,8
	7001 ve üzeri	33	7,1
	Toplam		466

Tablo 4.1'e bakıldığında öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre 232'si (% 49,8) kız, 234'i (% 50,2) erkek olarak dağılmaktadır. Öğrencilerin sınıf değişkenine göre 186 (% 39,9) 11.sınıf 280 (% 60,1) 12. sınıf olarak dağılmaktadır. Öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre 81'i (% 17,4) 2 kardeş, 140'i (% 30,0) 3 kardeş ve 245'i (% 52,6) 4 kardeş ve üzeri olarak dağılmaktadır. Öğrencilerin lise türü değişkenine göre 244'ü (% 52,4)genel ortaöğretim, 222'si (% 47,6) meslek lisesi olarak dağılım göstermektedir. Öğrencilerin anne öğrenim değişkenine göre 45'i (% 9,7) okuryazar, 287'si (% 61,6) ilkokul, 93'ü (% 20,0) ortaokul ve 41'i (% 8,8) lise olarak dağılım göstermektedir. Öğrencilerin baba öğrenim değişkenine göre 197'si (42,3) ilkokul, 114'ü (24,5) ortaokul, 99'u (% 21,2) lise ve 56'sı (% 12,0) üniversite olarak dağılım göstermektedir. Öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre 52'si (11,2) 0-800 TL, 110'u (% 23,6) 801-1400 TL, 112'si (5 24) 1401-2500 TL, 83'ü (17,8) 2501-4000 TL, 35'i (% 7,5) 4001-6000 TL ve 41'i (% 8,8) 6001- 7000 TL, 33'ü (% 57,1) 7001 TL ve üzeri bir aylık gelir düzeyine sahip olarak dağılım göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı ve öğrenim gördükleri lise türü dağılımları birbirine yakın görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrenci ailelerinin çok çocuklu aileler olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi annelerin eğitim düzeyinden yüksektir. Katılımcı öğrencilerin gelir düzeyi; genel olarak oldukça düşük görülmektedir.

4.2. Araştırmanın Problemi. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının psikolojik iyi oluş durumları ile benlik saygılarına etkisi ne yöndedir?

Bu kısımda araştırma probleminin daha iyi yorumlanabilmesi için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

4.2.1.Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluşlarıyla ilişkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin, benlik saygıları ve anne baba tutumlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri ile aralarında ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla KORELASYON analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.2’de** verilmiştir.

Tablo 4.2. Ergenlerin benlik saygıları ve anne baba tutumları psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren KORELASYON analiz sonuçları

		Psikolojik İyi Oluş	Benlik Saygısı	Demokratik Anne Baba Tutumu	Koruyucu Anne Baba Tutumu	Otoriter Anne Baba Tutumu
Psikolojik İyi Oluş	R	-	,460**	,467**	-,273**	-,509**
	p		001	001	001	001
	N	466	466	466	466	466
Benlik Saygısı	R	,460**	-	,319**	-,105*	-,240**
	p	001		001	,023	001
	N	466	466	466	466	466
Demokratik Anne Baba Tutumu	R	,467**	,319**	-	-,162**	-,472**
	p	001	001		001	001
	N	466	466	466	466	466
Koruyucu Anne Baba Tutumu	R	-,273**	-,105*	-,162**	1	,527**
	p	0	,023	0		0
	N	466	466	466	466	466
Otoriter Anne Baba Tutumu	R	-,509**	-,240**	-,472**	,527**	1
	p	0	0	0	0	
	N	466	466	466	466	466

Tablo 4.2 incelendiğinde, öğrencilerin psikolojik iyi oluşları ile algılanan demokratik anne baba tutumları arasında pozitif yönlü ($r=.46$), algılanan koruyucu anne baba tutumları ($r= -.27$) ve algılanan otoriter anne baba tutumları ($r= -.50$) arasında .05 düzeyinde negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, lise öğrencilerinin algılanan demokratik anne baba tutum puanları arttıkça psikolojik iyi oluşları

artmakta, algılanan koruyucu ve otoriter anne baba tutumları artıkça psikolojik iyi oluşları azalmaktadır.

Benlik saygısı ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye bakacak olursak; lise öğrencilerinin benlik saygıları ile algılanan demokratik anne baba tutumları arasında pozitif yönlü ($r=.31$), algılanan koruyucu anne baba tutumları ($r= -.10$) ve algılanan otoriter anne baba tutumları ($r= -.24$) arasında .05 düzeyinde negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre, lise öğrencilerinin algılanan demokratik anne baba tutum puanları artıkça benlik saygıları artmakta, algılanan koruyucu ve otoriter anne baba tutumları artıkça ise benlik saygıları azalmaktadır

Benlik saygısı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye bakacak olursak; lise öğrencilerinin benlik saygıları ile psikolojik iyi oluşları arasında ($r=.46$) .05 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre, öğrencilerin benlik saygıları artıkça psikolojik iyi oluşları da artmaktadır.

4.2.2.Ergenlerin Benlik Saygıları ve Anne Baba Tutumlarının Psikolojik İyi Oluş Düzeylerini İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygıları ve anne baba tutumlarının psikolojik iyi oluş düzeylerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla REGRESYON analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.3**'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Ergenlerin benlik saygıları ve anne baba tutumlarının psikolojik iyi oluş düzeylerini gösteren REGRESYON analiz sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	Standardize Edilmiş β	t	p	Model (p)
Psikolojik İyi Oluş	Sabit	142,204		13,273	,001	,001
	Benlik saygısı	1,896	,312	8,254	,001	
	Demokratik Ana Baba Tutumu	,565	,215	5,114	,001	
	Koruyucu Ana Baba Tutumu	-,124	-,042	-,985	,325	
	Otoriter Ana Baba Tutumu	-1,200	-,311	-6,540	,001	
R=,643		R2=,413	F=81,187			

N=466; $p<.05$

Tablo 4.3' e bakıldığında, çalışmanın bağımlı değişkeni olan psikolojik iyi oluşun % 41 oranında bağımsız değişkenlere bağlı olarak şekillendiği saptanmıştır. Regresyon modeline ilişkin parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) yordayıcı değişkenlerin psikolojik iyi oluş üzerindeki önem sırasının; benlik saygısı ($\beta=,312$; $t=8,254$; $p<0,05$), demokratik anne baba tutumu ($\beta=,215$; $t=5,114$; $p<0,05$), koruyucu anne baba tutumu ($\beta=-,042$; $t=-,985$; $p<0,05$) ve otoriter anne baba tutumu ($\beta=-,311$; $t=-6,540$; $p<0,05$) olduğunu göstermektedir.

Tabloya göre, ergenlerin algılanan anne baba tutumları ve benlik saygılarının psikolojik iyi oluşlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür ($F=81,187$, $p=.000$). Ergenlerin psikolojik iyi oluşları ile benlik saygısı (1,189) ve demokratik anne baba tutumu (,565) arasında pozitif yönlü anlamlı farklılık olduğu; ancak otoriter anne baba tutumu (-1,200) ile negatif yönlü anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Koruyucu-istekçi anne baba tutumu (-,124) ise ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını yordamamaktadır.

Sonuç olarak benlik saygısı ve demokratik anne baba tutumu ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını olumlu yönde etkilerken, otoriter anne baba tutumu olumsuz yönde etkilemektedir.

4.3. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırmanın birinci alt problemi: Ergenlerin anne baba tutumlarının; cinsiyet, sınıf düzeyi, lise türü, ailenin gelir düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ile kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? Şeklinde ifade edilmiştir.

4.3.1. Ergenlerin Cinsiyete Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4. 4'**de verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Kız	232	58,995	11,537	3,609	,001
	Erkek	234	55,294	10,583		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	Kız	232	40,159	10,052	3,801	,001
	Erkek	234	43,589	9,421		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Kız	232	20,978	7,701	6,548	,001
	Erkek	234	25,423	6,932		

P<0.05

Tablo 4.4'de yapılan t testi ile kız ve erkek öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumları arasındaki fark incelenmiştir. Öğrencilerin algıladıkları demokratik anne baba tutumunun kızlarda ($\bar{X}=58,99$) ve erkeklerde ise ($\bar{X}=55,29$) olduğu gözlenmiştir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığını incelemek amacıyla hesaplanan t değerinin 3,60 olduğu ve ($P < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Öğrencilerin algıladıkları koruyucu anne baba tutumunun kızlarda ($\bar{X}=40,15$), erkeklerde ise ($\bar{X}=43,58$) olduğu gözlenmiştir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığını incelemek amacıyla hesaplanan t değerinin -3,80 olduğu ve ($P < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerin algıladıkları otoriter anne baba tutumu kızlarda ($\bar{X}=20,97$) ve erkeklerde ise ($\bar{X}=25,42$) olarak hesaplanmıştır. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığını incelemek amacıyla hesaplanan t değerinin -6,548 olduğu ve ($P < .05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Bu bulgulara göre erkek ergenler anne baba tutumlarını kız ergenlere göre daha otoriter ve koruyucu olarak algımlarken, kız ergenlerin anne baba tutumlarını daha demokratik olarak algıladığı görülmektedir.

4.3.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.5**'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	11. Sınıf	186	56,569	10,213	-,917	,360
	12.Sınıf	280	57,514	11,829		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	11. Sınıf	186	41,457	8,563	-,790	,430
	12.Sınıf	280	42,164	10,671		
Otoriter Anne Baba Tutumu	11. Sınıf	186	22,946	7,000	-,607	,544
	12.Sınıf	280	23,385	8,058		

P>.05

Tablo 4.5 incelendiğinde 11.sınıf öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne baba tutum puan ortalamaları ($\bar{X}$ =56,56) ve 12.sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}$ =57,51) olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (P>.05).

11.Sınıf öğrencilerinin algıladıkları koruyucu anne baba tutum puan ortalamaları ($\bar{X}$ =41.45) ve 12.sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}$ =42.16) olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (P>.05).

11. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne baba tutum puan ortalamaları ($\bar{X}$ =22.94) ve 12.sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}$ =23,38) olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (P>.05).

Bulgulara göre öğrencilerin anne baba tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı; yani öğrencilerin sınıf düzeylerinin anne baba tutumlarını etkilemediği görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerinin birbirine yakın olmasının farklılaşmama neden olduğu düşünülebilir.

4.3.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının lise türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.6**'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Genel Ortaöğretim	244	57,717	11,614	1,171	,242
	Meslek Lisesi	222	56,500	10,739		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	Genel Ortaöğretim	244	41,811	10,811	-,163	,871
	Meslek Lisesi	222	41,959	8,768		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Genel Ortaöğretim L.	244	23,442	8,152	,687	,492
	Meslek Lisesi	222	22,955	7,063		

$P > .05$

Tablo 4.6 incelendiğinde genel ortaöğretim lise öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne baba tutum puan ortalamaları ($\bar{X}=57,71$) ve meslek lisesi öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}=56,50$) olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($P > .05$).

Genel ortaöğretim lise öğrencilerinin algıladıkları koruyucu anne baba tutum puan ortalamaları 41,81 ve Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamaları ise 41,95 olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($P > .05$).

Genel ortaöğretim lise öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne baba tutum puan ortalamaları ($\bar{X}=23,44$) ve Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}=22,95$) olarak gözlenmiştir. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($P>.05$).

Anne baba tutumlarının öğrencinin bulunduğu lise türüne göre farklılaşmadığı; yani öğrencinin öğrenim gördüğü lisenin anne baba tutumu üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir. Tabloya bakıldığında anne baba tutumlarının aritmetik ortalamalarının genel ortaöğretim ve meslek liselerinde birbirine yakın dağılım gösterdiği, yani öğrencilerin liselere daha homojen olarak dağıldığı, örneklem grubunun aile tiplerinin, kültürlerinin ve sosyal çevrelerinin birbirine benzer olduğu düşünülürse, bu durumun farklılığın oluşmamasına neden olduğu söylenebilir.

4.3.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının gelir durumu değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.7'de** verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	0-800	52	54,212	11,600	2,391	,028
	801-1400	110	58,264	10,566		
	1401-2500	112	57,920	10,760		
	2501-4000	83	57,880	11,570		
	4001-6000	35	59,657	12,471		
	6001 -7000	41	52,634	11,889		
	0-800	33	56,394	9,467		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	0-800	52	41,769	9,128	2,700	,014
	801-1400	110	41,364	10,192		
	1401-2500	112	41,661	9,151		
	2501-4000	83	40,422	10,942		
	4001-6000	35	39,543	8,438		
	6001 -7000	41	45,707	10,011		
	0-800	33	45,939	9,246		
Otoriter	0-800	52	25,192	7,789	1,578	,152

Anne Baba Tutumu	801-1400	110	22,709	7,736		
	1401-2500	112	22,607	7,736		
	2501-4000	83	23,566	8,043		
	4001-6000	35	20,857	7,191		
	6001 -7000	41	24,049	5,907		
	0-800	33	24,364	7,777		

Tablo 4.7 incelendiğinde, gelir durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin demokratik anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 2,39 F değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Gelir durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin koruyucu anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 2,70 F değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Gelir durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin otoriter anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 1,57 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur.

Bu bulgulara göre lise öğrencilerinin demokratik ve koruyucu anne baba tutumlarının gelir durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, ancak otoriter anne baba tutumlarının gelir durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Bireylerin ekonomik olarak gelir düzeylerinin iyileşmesi, onların mutluluk düzeylerine ve aile içi ilişkilerine de olumlu etki edebilir.

4.3.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.8'de** verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Okuryazar Mezunu	45	54,800	10,257	,834	,475
	İlkokul Mezunu	287	57,488	10,892		
	Ortaokul Mezunu	93	56,839	11,691		
	Lise Mezunu	41	57,927	13,222		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	Okuryazar Mezunu	45	41,911	8,573	,374	,771
	İlkokul Mezunu	287	41,530	10,042		
	Ortaokul Mezunu	93	42,645	9,221		
	Lise Mezunu	41	42,585	11,606		
Otoriter Anne Baba Tutumu	Okuryazar Mezunu	45	25,422	7,322	2,285	,078
	İlkokul Mezunu	287	22,561	7,320		
	Ortaokul Mezunu	93	23,892	8,044		
	Lise Mezunu	41	23,780	8,901		

Tablo 4.8 incelendiğinde anne öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin demokratik anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen ($F=.83$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Anne öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin koruyucu anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen ($F=.37$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Anne öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin otoriter anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen ($F=2,28$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Buna göre lise öğrencilerinin algılanan anne baba tutumları anne öğrenim değişkenine göre anlamlı fark yoktur.. Anne öğrenim durumunun lise öğrencilerinin anne baba tutumlarını, “demokratik, koruyucu ve otoriter” olma özellikleri yönünden fark yaratacak düzeyde etkilemediği görülmektedir.

4.3.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Değişkenine Göre Anne Baba Tutumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.9**'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Baba Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	İlkokul Mezunu	197	56,091	10,645	1,871	,131
	Ortaokul Mezunu	114	58,5	10,814		
	Lise Mezunu	99	58,434	11,709		
	Üniversite Mezunu	56	55,75	12,705		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	İlkokul Mezunu	197	42,736	9,224	2,046	,107
	Ortaokul Mezunu	114	41,912	9,739		
	Lise Mezunu	99	39,798	10,645		
	Üniversite Mezunu	56	42,5	10,708		
Otoriter Anne Baba Tutumu	İlkokul Mezunu	197	23,807	7,723	1,256	,289
	Ortaokul Mezunu	114	23,447	8,167		
	Lise Mezunu	99	22,101	7,3		
	Üniversite Mezunu	56	22,589	6,787		

Tablo 4.9 incelendiğinde baba öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin demokratik anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 1,87 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Baba öğrenim durumu değişkenine göre, lise öğrencilerinin koruyucu anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 2,04 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Baba öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin otoriter anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 1,25 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgulara göre lise öğrencilerinin algılanan anne baba tutumları baba öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Baba öğrenim durumunun lise öğrencilerinin anne baba tutumlarını, “demokratik, koruyucu ve otoriter” olma özellikleri yönünden fark yaratacak düzeyde etkilemediği görülmektedir.

4.3.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Anne Baba Tutumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne baba tutumlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.10**'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları Ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	İki Kardeş	81	59,716	11,430	3,047	,048
	Üç Kardeş	140	57,293	11,532		
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	56,196	10,853		
Koruyucu Anne Baba Tutumu	İki Kardeş	81	40,605	10,193	1,069	,344
	Üç Kardeş	140	42,621	9,725		
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	41,882	9,862		
Otoriter Anne Baba Tutumu	İki Kardeş	81	21,728	7,635	2,364	,095
	Üç Kardeş	140	24,043	8,052		
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	23,224	7,370		

Tablo 4.10. incelendiğinde çocuk sayısı değişkenine göre lise öğrencilerinin demokratik anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 3,04 F değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Çocuk sayısı değişkenine göre lise öğrencilerinin koruyucu anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 1,06 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Çocuk sayısı değişkenine göre lise öğrencilerinin otoriter anne baba tutum puanlarına ilişkin elde edilen 2,36 F değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulguya göre, lise öğrencilerinin koruyucu ve otoriter anne baba tutumlarını çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır; ancak demokratik anne baba tutumları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı

düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 4.11. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları

BOYUT	(I) KARDEŞ SAYISI	(J) KARDEŞ SAYISI	(I-J) ORTALAMALAR ARASI FARK	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	İki Kardeş	Üç Kardeş	2,423	,266
		Dört Kardeş Ve Üzeri	3,52013*	,038
	Üç Kardeş	İki Kardeş	-2,423	,266
		Dört Kardeş Ve Üzeri	1,097	,623
	Dört Kardeş Ve Üzeri	İki Kardeş	-3,52013*	,038
		Üç Kardeş	-1,097	,623

Ergenlerin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, kardeş sayısı iki olan öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puan ortalamaları kardeş sayısı dört olan öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bulgulara göre, kardeş sayısı 2 olan lise öğrencilerinin anne babalarının, kardeş sayısı 4 ve üzeri olan öğrencilerin anne babalarına göre daha demokratik davranışlar sergiledikleri ifade edilebilir.

4.4. Bu araştırmanın yanıtını aradığı 2. Alt Problem: Ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri; cinsiyet, sınıf değişkeni, lise türü, ailenin gelir düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ile kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle psikolojik iyi oluş düzeylerine ilişkin algılar “cinsiyet değişkeninden” başlanarak ele alınmıştır. Tablo 4.9’da ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerine ilişkin algıları verilmiştir.

4.4.1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.11’de** verilmiştir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik İyi Oluş	Kız	232	205,974	30,831	3,916	,001
	Erkek	234	195,414	27,288		

$P < .05$

Tablo 4.11 incelendiğinde, araştırmaya katılan kız öğrencilerin psikolojik iyi oluş ortalamaları ($\bar{X}=205,97$) erkek öğrencilerin ortalamalarından ($\bar{X}=195,41$) yüksek bulunmuştur. Yapılan t-testi sonucuna göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < .05$). Buna göre, kız öğrencilerin psikolojik iyi oluşları erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Günümüzde kızlara sunulan imkân ve olanaklar, toplum tarafından onaylanma ve kabul görme durumu kızların kendilerini güvenli ve mutlu hissetmelerinde etkili olmaktadır. Bu da kızların geleceklerini amaçları doğrultusunda planlamalarına, kendilerini ifade becerilerinin ve özgüvenlerinin artmasına neden olabilir. Bu durumun kızların psikolojik iyi oluşlarının yüksek olmasında etkili olduğu söylenebilir.

4.4.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.12’de** verilmiştir.

Tablo 4.13 Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik İyi Oluş	11.Sınıf	186	199,795	27,855	-,521	,603
	12.Sınıf	280	201,253	30,661		

P> .05

Tablo 4.12 incelendiğinde, araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ortalamaları ($\bar{X}$ =199,79) 12. sınıf öğrencilerin ortalamalarından ($\bar{X}$ =201,25) düşük bulunmuştur. Yapılan t-testi sonucuna göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. (P> .05). Buna göre sınıf değişkeninin, öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir.

4.4.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları lise türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.13’te** verilmiştir.

Tablo 4.14. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik İyi Oluş	Genel Ortaöğretim Lisesi	244	201,860	29,755	,910	,363
	Meslek Lisesi	222	199,364	29,336		

P> .05

Tablo 4.13 incelendiğinde, araştırmaya katılan Genel Ortaöğretim öğrencilerinin psikolojik iyi oluş ortalamaları ($\bar{X}=201,86$) Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalamalarından ($\bar{X}=199,36$) daha yüksek bulunmuştur. Yapılan t-testi sonucuna göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P > .05$). Buna göre, okul türünün öğrencilerin psikolojik iyi oluşları üzerinde farklılık oluşturmadığı ifade edilebilir. Ancak tabloya bakıldığında genel ortaöğretim lisesi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre genel orta öğretime devam eden öğrencilerin daha fazla psikolojik iyi olma eğilimleri gösterdiği söylenebilir.

4.4.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının gelir durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.14**'te verilmiştir.

Tablo 4.15. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Psikolojik iyi Oluş	0-800	52	192,788	27,118	1,674	,126
	801-1400	110	201,709	27,241		
	1401-2500	112	203,054	32,315		
	2501-4000	83	200,000	28,645		
	4001-6000	35	209,943	35,439		
	6001-7000	41	200,537	24,782		
	7001 ve üzeri	33	193,576	29,861		

Tablo 4.14 incelendiğinde gelir durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin elde edilen ($F=1,67$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Öğrencilerin psikolojik iyi oluşları, gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir. Gelir düzeyindeki farklılık öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarına yansımamaktadır.

4.4.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluş durumlarının anne öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 15**'te verilmiştir.

Tablo 4.16. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Psikolojik iyi Oluş	Okuryazar Mezunu	45	192,467	28,751	1,429	,234
	İlkokul Mezunu	287	202,129	28,951		
	Ortaokul Mezunu	93	200,806	31,611		
	Lise Mezunu	41	199,171	29,298		

Tablo 4.15 incelendiğinde anne öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin elde edilen ($F=1,42$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Anne öğrenim düzeyleri farklı lise öğrencilerinin, psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında fark yoktur. Öğrencilerin anne öğrenim düzeyindeki farklılıklar, onların psikolojik iyi oluş durumlarını etkilememektedir.

4.4.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşları

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının baba öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.16**'da verilmiştir.

Tablo 4.17. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Baba Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Psikolojik iyi Oluş	İlkokul Mezunu	197	196,670	30,042	2,521	,057
	Ortaokul Mezunu	114	202,298	29,894		
	Lise Mezunu	99	202,919	29,282		
	Üniversite Mezunu	56	207,464	26,160		

Tablo 4.16 incelendiğinde baba öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin elde edilen ($F=2,52$) değeri .05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri, onların baba öğrenim düzeylerindeki farklılığa göre değişkenlik göstermemektedir.

4.4.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Psikolojik İyi Oluşlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.17'de** verilmiştir.

Tablo 4.18. Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluşlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Psikolojik iyi Oluş	İki Kardeş	81	202,889	29,052	,769	,464
	Üç Kardeş	140	202,186	29,159		
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	199,073	29,961		

Tablo 4.17 incelendiğinde çocuk sayısı değişkenine göre lise öğrencilerinin psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin elde edilen ($F=.76$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Kardeş sayısı farklı lise öğrencilerinin, psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında fark yoktur. Lise öğrencilerinin kardeş sayısındaki farklılıklar, onların psikolojik iyi oluş durumlarını farklılaştırmamaktadır.

4.5. Bu araştırmanın yanıtını aradığı 3. Alt Problem: Ergenlerin benlik saygıları; cinsiyet, sınıf değişkeni, lise türü, ailenin gelir düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ile kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır? Şeklinde ifade edilmiştir.

4.5.1. Ergenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.18’de** verilmiştir.

Tablo 4.19. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Benlik Saygısı	Kız	232	31,422	5,098	,813	,417
	Erkek	234	31,055	4,639		

$P > .05$

Tablo 4.18 incelendiğinde, kızların benlik saygısı puan ortalamalarının ($\bar{X}=31,42$) ve erkeklerin benlik saygısı puan ortalamalarının ise ($\bar{X}=31,05$) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($P > .05$).

Buna göre, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları arasında fark yoktur. Benlik saygısının düşük ya da yüksek olmasında öğrencilerin cinsiyet farklılıklarının etkisi olmadığı söylenebilir. Kız ve erkek ergenlerin cinsiyet ayırımına maruz kalmadan benzer tutum ve problemlerle karşılaşmalarının, onların benlik saygısı düzeyleri arasındaki farklılığı ortadan kaldırdığı düşünülebilir.

4.5.2. Ergenlerin Sınıf Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.19'da** verilmiştir.

Tablo 4.20. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Benlik Saygısı	11. Sınıf	186	30,720	4,370	-	,053
	12.Sınıf	280	31,582	5,156	1,938	

P>.05

Tablo 4.19 incelendiğinde, 11. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamaları ($\bar{X}$ =30,72) ve 12. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamalarının ise ($\bar{X}$ =31,58) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t-testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (P>.05). Bulgulara göre öğrencilerin benlik saygıları, onların öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir. Sınıf düzeylerinin birbirine yakın olmasının, farklılaşmamanın olmamasına neden olduğu düşünülebilir.

4.5.3. Ergenlerin Lise Türü Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının lise türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.20'de** verilmiştir.

Tablo 4.21. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Lise Türü Değişkenine Göre Ortalamaları ve t- Testi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Benlik Saygısı	Genel Ortaöğretim Lisesi	244	31,680	4,835	2,061	,040
	Meslek Lisesi	222	30,752	4,875		

P<.05

Tablo 4.20'de hesaplanan t testi sonuç tablosu incelendiğinde Genel Ortaöğretim Liselerinde okuyan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları ($\bar{X}=31,68$) ve Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=30,75$) olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($P<.05$). Buna göre, genel ortaöğretim liseleri öğrencilerinin benlik saygılarının meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.5.4. Ergenlerin Gelir Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının gelir durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.21' de** verilmiştir.

Tablo 4.22. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Benlik Saygısı	0-800	52	29,519	4,457	3,098	,006
	801-1400	110	31,109	4,382		
	1401-2500	112	31,902	5,209		
	2501-4000	83	31,940	4,758		
	4001-6000	35	32,800	5,121		
	6001-7000	41	29,902	4,652		
	7001 ve Üzeri	33	30,364	5,225		

Tablo 4.21 incelendiğinde, gelir durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin benlik saygısı puanlarına ilişkin olarak elde edilen ($F=3.09$) değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre, lise öğrencilerinin benlik saygıları gelir durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın belirlenebilmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır.

Tablo.4.23 Ergenlerin Benlik Saygılarının Aylık Gelir Düzeylerine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları

(I) AYLIK GELİR	(J) AYLIK GELİR	(I-J) ORTALAMALR ARASI FARK	P
4001-6000	0-800	3,28077*	,031
	801- 1400	1,691	,540
	1401- 2500	0,898	,961
	2501- 4000	0,860	,974
	6001- 7000	2,898	,123
	7001 ve Üzeri	2,436	,361

Ergenlerin görüşleri arasında ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkenine göre ortaya çıkan farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda gelir düzeyi 4001-6000 TL olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları gelir düzeyi 0-800 olan öğrencilerin benlik saygısı puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Gelir düzeyinin yükselmesine paralel olarak değişen sosyal çevre, artan refah düzeyi ve alım gücü; bireylerin kendilerini olumlu değerlendirmelerini etkileyebilmektedir. Bu durumun gelir düzeyi 4001-6000 TL olan öğrencilerin benlik saygılarının, gelir düzeyi 0-800 TL olan öğrencilere göre farklılık oluşturduğu söylenebilir.

4.5.5. Ergenlerin Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının anne öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.22'** de verilmiştir.

Tablo 4.24. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Anne Öğrenim Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Benlik Saygısı	Okuryazar	45	29,267	4,821	3,116	,026
	İlkokul Mezunu	287	31,307	4,827		
	Ortaokul Mezunu	93	31,602	4,946		
	Lise Mezunu	41	32,098	4,689		

Tablo 4.22 incelendiğinde, anne öğrenim durumu değişkenine göre lise öğrencilerinin benlik saygısı puanlarına ilişkin elde edilen ($F=3,11$) değeri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre, lise öğrencilerinin benlik saygıları anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın kaynağı belirlenebilmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 4.25. Ergenlerin Benlik Saygılarının Anne Öğrenim Değişkenine İlişkin TUKEY Testi Sonuçları

(I) ANNE ÖĞRENİM	(J) ANNE ÖĞRENİM	(I-J) ORTALAMALAR ARASI FARK	p
Okuryazar	İlkokul Mezunu	-2,03995*	,044
	Ortaokul Mezunu	-2,33548*	,040
	Lise Mezunu	-2,83089*	,035
İlkokul Mezunu	Okuryazar	2,03995*	,044
Ortaokul Mezunu	Okuryazar	2,33548*	,040
Lise Mezunu	Okuryazar	2,83089*	,035

Ergenlerin anne öğrenim değişkenine göre farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda anne öğrenim kademesi yükseldikçe öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları da anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Anne öğrenim düzeyinin yükselmesi, öğrencilerin benlik saygıları üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır.

4.5.6. Ergenlerin Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının baba öğrenim değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.23'te** verilmiştir.

Tablo 4.26.. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Benlik Saygısı	İlkokul Mezunu	197	30,756	4,949	1,338	,261
	Ortaokul Mezunu	114	31,789	4,659		
	Lise Mezunu	99	31,616	5,022		
	Üniversite Mezunu	56	31,143	4,700		

Tablo 4.23. incelendiğinde baba öğrenim değişkenine göre lise öğrencilerinin benlik saygısı puanlarına ilişkin elde edilen ($F=1,33$) değeri .05 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Buna göre, lise öğrencilerinin benlik saygıları baba öğrenim değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Ergenlerin benlik saygılarındaki olumlu değişimi, bu araştırmanın örnekleminde annelerinin öğrenimi baba öğreniminden çok daha fazla etkilediğini belirtebiliriz.

4.5.7. Ergenlerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benlik Saygıları

Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygılarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular **Tablo 4.24'**te verilmiştir.

Tablo 4.27. Öğrencilerin Benlik Saygılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Ortalamaları ve Tek Yönlü Varyans Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	F	p
Benlik Saygısı	İki Kardeş	81	31,370	4,638	,547	,579
	Üç Kardeş	140	31,543	4,812		
	Dört Kardeş Ve Üzeri	245	31,020	4,987		

Tablo 4.24 incelendiğinde, kardeş sayısı değişkenine göre lise öğrencilerinin benlik saygısı puanlarına ilişkin elde edilen ($F=s.54$) değeri, .05 düzeyinde anlamsız

bulunmuştur. Buna göre lise öğrencilerinin benlik saygıları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Kardeş sayısındaki farklılık, ergenlerin benlik saygıları üzerinde farklılık oluşturmamaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Sonuç

Bu bölümde araştırma problemi ve alt problemlere dayalı olarak elde edilen sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmada lisede öğrenim gören ve yaşları 16-17-18 olan ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda araştırmaya ilişkin olarak elde edilen sonuçlar literatürde yapılmış olan diğer araştırma sonuçlarına benzerlik ve farklılık açısından değerlendirilmiştir. Anne baba tutumları çocuğun kişilik gelişiminde ve benlik saygısının oluşmasında büyük önem taşımaktadır. Güven, sevgi ve paylaşım dayalı bir aile ortamı bireylerin, sosyal beceri, kişiler arası ilişkiler, olumlu benlik saygısı geliştirme, psikolojik açıdan kendine ve hayatına yönelik pozitif bir bakış açısına sahip olma ve yaşamında bir anlam oluşturabilmesini etkilemektedir.

Yapmış olduğumuz araştırmada, erkek ergenler, anne baba tutumlarını koruyucu ve demokratik olarak algılamakta; kız ergenler ise anne babalarını otoriter görmektedirler. Konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar bu araştırma sonucunu desteklediği görüldüğü; bazılarının ise desteklemediği görülmektedir. Dokuyan (2016) araştırmasında anne baba tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, kızların anne baba tutumlarını, koruyucu ve otoriter olarak algılarken, erkeklerin anne baba tutumlarını, demokratik olarak algılamakta olduğu belirlenmiştir. Usta (2017), ergenlerle yapmış olduğu araştırmada, anne baba tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. Araştırmasında kız ergenlerin anne baba tutumlarını demokratik olarak algılarken, erkek ergenlerin otoriter olarak algıladığını saptamıştır. Gürler (2017, yaşları 15 ile 18 yaş arasında değişen lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, erkeklerin anne baba tutumlarını koruyucu

ve otoriter olarak algıladığını ortaya koymuştur. Ayrıca demokratik anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Ünüvar (2007), lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, Ersin (2010) ise lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile suç eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, anne baba tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir bağ saptanamamıştır.

Türk toplumundaki kültürel norm ve değerler ile çocuklara yüklenen cinsiyet rolleri anne babaların çocuk yetiştirme stillerini etkilemektedir. Bu durum kız ve erkek çocuklarının anne baba tutumlarını farklı algılamasına neden olmaktadır. Anne babalar erkek çocuklarını sorumluluk alma, kendini ifade etme, başarıya ve bağımsız olarak hareket etme gibi konularda daha çok desteklemektedirler. Kural ve sınırlamalarda daha esnek davranmaktadırlar. Bu durum erkek çocuklarının aile içi ilişkilerde daha az çatışma yaşamalarına neden olmaktadır. Bu yüzden erkek çocuklarının anne baba tutumlarını demokratik algıladıkları düşünülebilir (Yılmaz, 2018).

Günümüzde değişen çevresel koşullar nedeniyle çocuklar için risk oluşturabilecek tehlikeli ortam ve kişiler giderek artmaktadır. Ailesel ve bölgesel farklılıklar olmakla birlikte genel olarak erkek öğrenciler kız öğrencilere nazaran dışarıda daha fazla zaman geçirirler. Erkek çocukların evin dışında geçirdikleri zaman kız çocuklara göre daha esnek kurallarla sınırlandırılmıştır. Bu nedenle ailelerin oluşabilecek tehlikelere karşın sergilemiş oldukları korumacı yaklaşım erkek çocukları, anne baba tutumlarını kız çocuklara nazaran daha koruyucu olarak algılamalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte ailelerin oluşabilecek tehlikeleri engellemek amacıyla kız çocuklarına koymuş oldukları kural ve yasaklarda daha katı davranmaları, yeterince bağımsız hareket etmelerine fırsat verilememesi kız çocukların erkek çocuklara göre anne baba tutumlarını daha otoriter algılamalarına neden olabilmektedir (Yılmaz, 2018).

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, anne baba tutum alt ölçeklerinde benzer bulgular çıktığı gibi araştırma bulgularımızla örtüşmeyen

çalışmalar da vardır. Bülbül (2014), ergenlerin algılanan anne baba tutumları ile yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, sınıf değişkeninin ergenlerin demokratik ve koruyucu anne baba tutumlarını etkilediği, ancak otoriter anne baba tutumu üzerinde bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Eftekin (2015), ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin demokratik ve otoriter anne baba tutumunun sınıf değişkenine göre değişiklik gösterdiği; ancak, koruyucu anne baba tutumu ile anlamlı bir bağ olmadığı saptanmıştır. Özyürek ve Özkan (2015), ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile öğrenim gördükleri sınıf düzeyi arasında anlamlı bir bağ olmadığını tespit etmişlerdir. Öğrencilerin hangi sınıfta öğrenim gördükleri, anne babalarını demokratik, koruyucu ve otoriter olarak algılamalarını etkilememektedir. Bu durumda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyesinin (11 ve 12. sınıf) birbirlerine yakın olmasının farklılığı ortadan kaldırılabileceği düşünülebilir.

Araştırmada, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türünün onların anne baba tutumları (demokratik, koruyucu ve otoriter) üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ancak öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerinin puan ortalamalarına bakıldığında, genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin demokratik ve otoriter tutum puanları, meslek liselerinde öğrenim görenlere göre yüksek çıkarken koruyucu tutum puanları düşük çıkmıştır. Buna göre, genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin, meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilere göre anne baba tutumlarını demokratik ve otoriter algılamaya yatkın olduğu söylenebilir.

Literatürde konu ile ilgili bizim saptayabildiğimiz çok fazla araştırma yapılmamıştır. Bülbül (2014), 387 lise öğrencisi üzerinde ergenlerin algılanan anne baba tutumları ile yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırması, bizim araştırma sonuçlarımızla örtüşmektedir.

Milli eğitim bakanlığı tarafından 12.06.2009 tarih ve B.08.0.SGB.0.03.05-010.06-3223 sayılı 2009 nolu genelge kapsamında yapılan değişiklikle ülkemizde eğitim öğretim faaliyetine devam eden tüm genel ortaöğretim liseler ve meslek liseleri Anadolu lisesine dönüştürülmüştür. Ayrıca velilerin ikametgâhlarına yakın olan okulları tercih etmeleri ve meslek lisesinden mezun olduğunda iş güvencesinin olacağı düşüncesi, bu okullara olan ilginin artmasına neden olduğu söylenebilir. Bu durum okulların nitelik olarak benzerliğini artırmaktadır. Okul türlerinde ki bu değişim öğrenci profilindeki farklılıkları azaltarak daha homojen bir yapı oluşturmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin okullara homojen dağılımının, öğrenciler arasında algılanan anne baba tutumlarının benzer olmamasına neden olduğu düşünülebilir.

Öğrenci ailelerinin gelir düzeylerine bakıldığında, gelir düzeyinin onların anne baba tutumlarını demokratik ve koruyucu olarak algılamalarını etkilemektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Kulaksızoğlu(1989), “Ergen Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri” adlı araştırmada, aile gelir durumunun algılanan anne baba tutumlarını etkilediğini ortaya koymuştur. Eftekin (2015), ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, ailenin gelir durumunun öğrencilerin anne baba tutumlarını koruyucu olarak algıladıklarını saptamıştır. Bu sonuçlar, bizim araştırma sonuçlarımızla örtüşmektedir. Öğrencilerin gelir düzeyine göre ortalamalarına bakıldığında, demokratik ve koruyucu puan ortalamalarının otoriter tutum puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca ailelerin ekonomik olarak refah düzeylerinin artması ile çocuklarına karşı yaklaşımlarında daha ilgili, korumacı, sevgi ve güvene dayalı tutum hâkim olabilir. Bu durumun çocukların anne baba tutumlarını demokratik ve koruyucu olarak algılamalarını etkilediğini düşünebiliriz.

Mass (1951), Maccoby ve Gibbs (1954), yapmış oldukları araştırmalar ile algılanan anne baba tutumlarının ailenin gelir durumuna göre değişkenlik gösterdiğini belirtmişlerdir. Eğer ailenin gelir düzeyi düşükse, anne baba ile çocuklar

arasında daha katı bir ilişki olurken, ekonomik olarak orta düzey ailelerin çocukları ile iletişimlerinin daha esnek ve ılımlı olduğu belirtilmiştir (Akt. Yılmaz, 2009).

Yılmaz (2009)'ın, 539 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış olduğu araştırması bizim araştırmamızla tutarlılık göstermemektedir.

Ergenlerin demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumları anne - baba öğrenim düzeyine bağlı değişkenlik göstermemektedir. Araştırma örnekleminin alındığı bölgeyi incelediğimizde, aile içerisinde çocukla annenin daha çok vakit geçirdiği, babaların ise daha çok evin ekonomik durumuyla ilgili konulara odaklandığı gözlenmiştir. Örneklemi oluşturan annelerin eğitim düzeyleri benzerlik göstermesinin gruplar arasında benzerliğin olmamasına neden olduğu söylenebilir. Ancak anne-baba öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin algılanan demokratik tutum puanları artarken koruyucu ve otoriter tutum puanları azalmaktadır. Bu durumun, ergenlerin anne baba eğitim düzeyinin anne baba tutumlarını demokratik olarak algılamalarında etkili olmasına sebep olduğu düşünülebilir. Aktaş (2011) ve Bülbül(2014)'ün, lise öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmaları bizim araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

Kaya, Bozaslan ve Genç (2012), üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisini inceledikleri araştırma sonuçları bizim araştırmamızla çelişmektedir. Eftekin (2015) ise lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada, anne eğitim düzeyinin otoriter tutum üzerinde, baba eğitim düzeyinin ise demokratik ve otoriter tutum üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Kardeş sayısı ile öğrencilerin demokratik anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir bağ bulunurken, koruyucu anne baba ve otoriter anne baba tutum puanlarında anlamlı bir bağ bulunmamıştır. Bu sonuca göre, lise öğrencilerinin kardeş sayılarının onların anne baba tutumlarını koruyucu ve otoriter olarak algılamaları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Öğrencilerin demokratik anne baba

tutumları ise kardeş sayısına bağlı (kardeş sayısı 2 olan öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puan ortalamaları, kardeşi 4 olan öğrencilerin algıladığı demokratik anne baba tutum puanlarından yüksek) olarak değişim göstermektedir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalardan; Aktaş (2011), 9. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, ergenlerin kardeş sayıları ile algıladıkları demokratik tutum arasında negatif korelasyon olduğunu belirtmiştir. Sayiner ve Turanlı (2005) ve Bülbül (2014), lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmalarında, kardeş sayısı ile demokratik anne baba tutumları arasında anlamlı bir bağ olduğunu; ancak koruyucu ve otoriter anne baba tutumları arasında benzerlik olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlar yapmış olduğumuz araştırmanın sonuçları ile uyumludur.

Anne babalar çocuklarını yetiştirirken, çocuklarına gösterdikleri ilgi, destek, koşulsuz kabul, sevgi, saygı ve çizilen sınırlar ile onlara daha demokratik, hoşgörülü ve güvenli bir ortam oluşturabilirler. Bu da çocukların anne baba tutumlarını daha demokratik algılamasını sağlayabilir. Çocuk sayısının artmasına bağlı olarak aile içerisindeki uyumun devamı açısından daha katı kurullarla birlikte, zaman zaman ihmalkârlıklar da ortaya çıkabilir. Bunun da anne babanın baskı ve otoriter tutum sergilemesine neden olacağı söylenebilir.

Araştırmamızda öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak kızların lehine değişim gösterdiği bulunmuştur. Ryff (1989), Cenkseven ve Akbaş (2007), Sarıcaoğlu (2011), Kuyumcu (2012), Yılmaz (2013), Karabeyeser (2013), Topuz (2013) araştırma sonucumuzu destekleyen araştırmalarında, psikolojik iyi oluş ile cinsiyet arasında anlamlı bir bağ olduğunu, kızların psikolojik iyi oluşlarının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek çıktığını saptamışlardır. Araştırma sonucumuzun aksine; Halisdemir (2013), Ksermen, İlçin, Tosun ve Doğan (2016) araştırmalarında, cinsiyetin psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olmadığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Hamurcu (2011), ergenlerle yapmış olduğu araştırmasında, psikolojik iyi oluşun alt ölçeklerinden yaşam amaçları ve öz kabul cinsiyete bağlı olarak değişim gösterirken, diğer alt ölçeklerin değişim göstermediğini belirtmiştir.

Geleneksel toplum kültürünün aksine, günümüzde aileler tarafından kız çocukların öğrenim görmeleri teşvik edilerek desteklenmektedir. Ülkemizde bayanlara yönelik iş imkânları giderek artmaktadır. Bu bakımdan, kız ergenlerin çalışma hayatına girmesiyle birlikte ekonomik özgürlüklerini kazanarak bağımsız yaşayabilmeleri, bilgi ve becerilerini kullanarak potansiyellerinin farkında olmaları ve geleceğe daha güvenle bakmalarının psikolojik iyi oluşlarının yükselmesine etki ettiği düşünülebilir. Ayrıca kız ergenlerin erkek ergenlere göre, daha dışa dönük olmaları ve kendilerini bireysel olarak geliştirmeye daha açık olmaları (Sarıcaoğlu, 2011), kız ergenlerin psikolojik iyi oluşlarının yüksek olmasına neden olduğu söylenebilir. Araştırmalar arasındaki farklılık ise evren ve örneklem farklılığından kaynaklanabilir.

Ergenlerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyinin psikolojik iyi oluşları üzerinde etkisi bulunmamıştır. Hamurcu (2011), ergenlerle yapmış olduğu araştırmada, sınıf düzeyi ile psikolojik iyi oluşun alt ölçeklerinden yaşam amaçları arasında anlamlı bir bağ olduğunu; ancak diğer alt ölçeklerle anlamlı bir bağ olmadığını tespit etmiştir. Halisdemir (2013) ise araştırmasında, psikolojik iyi oluşun bireysel gelişim ve öz kabul alt boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaştığını; ancak psikolojik iyi oluş ölçeğinin tamamı ve diğer alt boyutları üzerinde etkisi olmadığını dile getirmiştir.

Ergenlerin öğrenim gördükleri okul türü, psikolojik iyi oluşlarını etkilememektedir. Ancak araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerinin puan ortalamalarına bakıldığında, Genel Ortaöğretim Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin psikolojik iyi oluş ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Genel Ortaöğretim Liselerinin ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Hamurcu (2011), ergenlerle yapmış olduğu araştırmasında, lise türü ile psikolojik iyi oluşun alt ölçeklerinden çevresel hâkimiyet ve diğerleriyle olumlu ilişkiler arasında anlamlı bir bağ olduğunu; ancak diğer alt ölçeklerde anlamlı bir bağ olmadığını ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmada ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin, ailelerinin aylık gelir durumlarına göre değişkenlik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Cenkseven ve Akbaş (2007), Topuz (2013) ve Karabeyeser (2013) araştırmalarında, öğrencilerin psikolojik iyi oluşları gelir durumuna göre koşutluk göstermemektedir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarımızla örtüşmekte ve paralellik göstermektedir. Ekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerin beslenme, barınma, eğitim, sağlık ve sosyal imkânlardan daha fazla yararlanabilecek olmalarının, gelir düzeyinin psikolojik iyi oluşu olumlu etkileyeceği beklenir. Ancak sosyal devlet sistemini benimseyen ülkemizde, ekonomik durumu iyi olmayan öğrenci ve ailelerine maddi destek sağlanmasıyla toplumumuzdaki ekonomik ayrıcalığın azaldığı söylenebilir. Ayrıca araştırma örneklemindeki öğrencilerin gelir düzeylerinin benzer özellikler göstermesi, psikolojik iyi oluşun gelir düzeyine bağlı benzerliği artırdığı düşünülebilir. Hidalgo, Bravo, Martinez, Pretell, Postigo ve Rabadan (2010) yaptıkları çalışmalarında, gelir düzeyi ile psikolojik iyi oluş arasında belirgin ve anlamlı bir bağ olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu sonuç, araştırma bulgumuzla tutarlılık göstermemektedir.

Araştırmamızda, ergenlerin anne baba eğitim düzeyinin onların psikolojik iyi oluşlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalardan Hamurcu (2011), ergenlerle yapmış olduğu araştırmada, anne eğitim düzeyinin psikolojik iyi oluşun diğerleriyle olumlu ilişkiler, yaşam amaçları ve öz kabul alt boyutlarını etkilerken diğer alt boyutlarını etkilemediğini tespit etmiştir. Yine aynı araştırmada psikolojik iyi oluşun özerklik ve bireysel gelişim alt boyutlarının anne eğitim düzeyine göre değişiklik gösterirken diğer alt boyutlarına göre, değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Karabeyeser (2013), yapmış olduğu araştırmasında, öğrencilerin psikolojik iyi oluş durumları anne ve baba eğitim düzeyine göre değişiklik göstermemektedir. TÜİK (2011) verilerine göre eğitim düzeyi ile bireylerin mutluluk düzeyleri orantılıdır. Anne babaların eğitim düzeylerinin artmasıyla birlikte, ocuk eğitimi konusunda daha çok bilinçlenmeleri, çocukların bireysel gelişimlerini desteklemeleri ve onların psikolojik sağlıklarına daha duyarlı olmaları düşünülebilir. Sonuç olarak araştırmamızı destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar bulunmaktadır. Araştırma verilerine bakıldığında, örneklemin benzer özelliklere sahip olması, annelerde lisans mezunu olmaması,

babalarda ise % 12 gibi düşük bir oranın lisans mezunu olması ve çoğunluğunu ilkokul ve ortaokul mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle öğrenim durumunun düşük düzeylerde olmasının psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olmamasına neden olduğu söylenebilir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, ergenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin, kardeş sayılarına göre değişkenlik göstermediği tespit edilmiştir. Tatlılıoğlu (2012), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında, bireylerin kardeş sayılarının, psikolojik iyi oluşlarını yansıtmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç bizim araştırma sonucumuzla örtüşmektedir. Araştırma örnekleminin % 30'u üç kardeş, % 52,6'sı dört kardeş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Bu veri örneklemin benzer özellikler göstermesine ve psikolojik iyi oluşun kardeş sayısına göre değişkenlik göstermemesine neden olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin benlik saygısının düşük ya da yüksek olmasında öğrencilerin cinsiyet farklılıklarının etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucunu destekleyen; Çuhadaroğlu (1985), Avşaroğlu (2007), Aktaş (2011), Eriş (2013)'in ergenlik dönemindeki lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında, benlik saygısının cinsiyete göre değişiklik göstermediği ortaya konulmuştur. Buna karşın yapmış oldukları araştırmalarda, benlik saygısının cinsiyetten etkilendiğini ortaya koyan araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu araştırmacıardan Çevik Demir (2013), ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada, erkek öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koyarken, Kurşun (1998) yapmış olduğu çalışmada, kızların benlik saygısının yüksek olduğunu saptamıştır.

Yapılan çalışmalardaki farklılık bireylerin yaşadıkları sosyal yaşam ve kültürel farklılıkla ilişkili olabilir. Ayrıca geleneksel toplumlarda kadına ve erkeğe verilen değer ve imkânların farklılığı, erkeklerin benlik saygısı düzeylerinin yüksek olacağını düşündürmektedir. Günümüzde ise kadının toplumsal rolleri giderek artmaktadır. Özellikle zorunlu eğitimle birlikte kız çocuklarının okutulması ve kadının iş hayatına girmesiyle toplumsal roller artık bir cinse özgü olmaktan

çıkmaktadır. Bu bağlamda toplumda kız ve erkek ergenlerin cinsiyet ayrımını gözetmeden benzer tutum ve problemlerle karşılaşmalarının, onların benlik saygısı düzeyleri arasındaki benzerliği artırdığı düşünülebilir.

Ergenlerin sınıf düzeyleri benlik saygılarını etkilememektedir. Araştırma sonucumuzla benzerlik gösteren Çevik Demir (2013), yaptığı araştırmada, benlik saygısı ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir bağ olmadığını belirtmiştir.

Araştırmada, Genel ortaöğretim lisesi öğrencilerinin benlik saygılarının yüksek çıktığı görülmüştür. Buna göre benlik saygısı, öğrencilerin öğrenim gördükleri lise türüne göre değişiklik göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, İkiz (2000) ve Çevik Demir (2013) yapmış oldukları araştırmalarda, ergenlerin benlik saygılarının öğrenim gördükleri lise türünden etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Bu araştırmalar bizim araştırmamızla uyumluluk gösterirken, Ünüvar (2007) ve Aktaş (2011)'in yapmış oldukları araştırmalar bizim sonuçlarımızla çelişmektedir.

Ortaokul öğrencilerine yönelik uygulanan TEOG sınavı ile öğrenciler puan üstünlüğüne göre okullara yerleşmektedir. Sınavda gösterdiği başarı ile sınavla ya da yüksek puanla öğrenci alan okullara yerleşmenin verdiği seçilmiş olma duygusunun yanında, ailesi tarafından kabul görmesi, takdir edilmesi ve değer verilmesi öğrencinin benlik saygısının yükselmesini sağlayacağı düşünülebilir. Sınavsız ya da düşük puanla öğrenci alan okullara yerleşen öğrencilerin ise aileleri tarafından takdir edilememesi, kabul görememeleri ve başarılı olan akranlarıyla kıyaslanarak olumsuz eleştirilere maruz kalmalarının, benlik saygılarının düşmesine neden olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmamızda da sınavla öğrenci alan genel ortaöğretim lisesi öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamaları yüksek bulunmuştur.

Ergenlerin benlik saygıları, ailelerinin aylık gelir düzeyine göre koşutluk göstermektedir. Yapılan Tukey testi sonucunda ise gelir düzeyi 4001-6000 TL olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları gelir düzeyi 0-800 TL olan öğrencilerin benlik saygısı puanlarından yüksek bulunmuştur. Buna göre, ergenlerin aile aylık gelir düzeyleri yükseldikçe benlik saygıları da yükselmektedir.

Özkan (1994), üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada, benlik saygısı ile gelir düzeyi arasında belirgin bir bağ olduğunu, gelir düzeyi yükseldikçe benlik saygısının yükseldiğini, gelir düzeyi düştükçe benlik saygısının da düştüğünü saptamıştır. Rosenberg, ergenler üzerinde yaptığı araştırmasında, gelir düzeyi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir bağ olduğunu, yüksek gelirli ailelere sahip ergenlerin % 51'nin, düşük gelirli ailelere sahip ergenlerin % 38'inin yüksek benlik saygısına sahip olduklarını ortaya koymuştur (Akt. Kızgın, 2008). Bu araştırmalar gibi Yiğit (2010), Aktaş (2011) ve Çevik Demir (2013)'in ergenlerle yapmış oldukları araştırma sonuçları bizim sonucumuzu desteklemektedirler. Ancak Kılıç Duran (2007) ,Uyanık Balat ve Akman (2004) ise yapmış oldukları çalışmalarında, ailenin gelir düzeyi ile benlik saygısı arasında, anlamlı bir bağ olmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bizim araştırma sonucumuz ile çelişmektedir.

Günümüzde ailelerin en önemli problemlerinden biri olan ekonomik gelir düzeyi, ailenin geçimi, çocukların eğitimi ve toplumsal ilişkiler gibi birçok konuda kendini göstermektedir. Ülkemizde düşük aylık gelire sahip veya düzenli aylık geliri olmayan birçok aile olduğu gibi, orta ve yüksek gelire sahip olan aileler de bulunmaktadır. Düşük gelire sahip aileler, zamanlarının çoğunu ailenin geçimini sağlamak için harcamaktadırlar. Bu durumun, anne babaların çocukları ile düzenli ve etkili zaman geçirmemesine, onları ihmal etmelerine, bireysel ve toplumsal gelişimleri için gerekli imkânı sağlayamamalarına; dolayısıyla çocukların kendilerini olumsuz değerlendirmelerine ve benlik saygılarının düşük olmasına neden olduğu söylenebilir. Buna karşın, orta ve yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarına daha çok zaman ayırmaları, onların gelişimleri için uygun şartları sunmaları, ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamaları; bu grup çocukların kendilerini olumlu değerlendirmelerine ve benlik saygılarının yüksek olmasına etki ettiği düşünülebilir.

Anne öğrenim düzeyi, ergenlerin benlik saygısını etkilemektedir. Benlik saygısının anne öğrenim düzeyine göre yükseldiği belirlenmiştir. Baba öğrenim düzeyinin ise benlik saygısını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde, araştırmamızı destekleyen, Baybek ve Yavuz (2005), Erbil, Divan ve Önder (2006),

Yiğit (2010) ve Aktaş (2011) araştırmalarında, ergenlerin benlik saygılarının anne öğrenim düzeyine göre değiştiğini; ancak baba öğrenim düzeyine göre değişiklik göstermediğini bulmuşlardır. Çevik Demir (2013), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında, ergenlerin benlik saygıları ile baba öğrenim durumları arasında anlamlı bir bağ olduğunu bulmuşken, anne öğrenimi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir bağ olmadığını bulmuştur. Bu sonuç, bizim araştırma sonucumuza aykırıdır.

İhtiyaçları zamanında karşılanan çocuklar, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini de güven veren bir çevre olarak algılar. Böylece güven duygusunun temelleri atılmış olur. Güven duygusunun kazanılması, başta sevgi ve ilgi olmak üzere, çocuğun tüm ihtiyaçlarının zamanla karşılanmasıyla mümkündür (Yavuzer, 2002). Annenin sergilediği tutumun, anne ve çocuk arasındaki ilişkide önemli olması, benlik saygısının temellerinin ise çocukluk döneminde çocuğun anne ile ilişkisinde kazanılan güven duygusu ile doğrudan ilişkili olduğu düşünölmektedir. Ergenlik döneminde, bireyler kimlik karmaşası yaşadıkları zor bir süreçten geçerler. Bu bakımdan ergenlerin buldukları gelişim dönemi ve özelliklerinin farkında olan, onlarla olumlu iletişim kurabilen, gelişimlerini destekleyen, onları koşulsuz kabul edip dinleyen, seven ve başarılarını fark edip uygun pekiştirenler kullanarak motive eden, eğitimi annelerin, ergenin kendini değerli hissetmesinde ve benlik saygısının yükselmesinde olumlu geribildirimleri yansıtabildikleri söylenebilir. Bu nedenle ergenlerin benlik saygılarının anne eğitim düzeyiyle ilişkili olduğunu ifade edebiliriz. Toplumumuzda ailelerin çocuk yetiştirmesinde sorumluluğun daha çok annelere yüklendiği, babanın ise daha çok ailenin ekonomik durumuyla ilgilendiği bilinmektedir. Ayrıca babanın ailede, kural ve sınırları koyan otorite figürü olması ergenle kurulacak ilişkide olumsuzluklara neden olabilir. Bu nedenle babanın eğitim durumunun ergenlerin benlik saygıları üzerinde etkisi olmadığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak ergenlerin benlik saygılarındaki olumlu değişimi, bu araştırmanın örnekleminde annelerinin öğrenimi baba öğreniminden çok daha fazla etkilediğini ifade edebiliriz.

Ergenlerin kardeş sayılarının onların benlik saygıları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, bizim sonucumuzu destekleyen çalışmalar olduğu gibi, desteklemeyen çalışmalar da vardır. Bu çalışmalardan, Kılıç Duran (2007) ve Zincirkıran (2008) kardeş sayısı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir bağ olmadığını ortaya koymuşlardır. Kahriman ve Polat (2003) yapmış oldukları araştırmalarında, kardeş sayısı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir bağ olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmalarında, üç kardeşi olan çocuklar, daha az kardeşi olan çocuklara göre, benlik saygısı puanlarının yüksek çıktığını bulmuşlardır. Yörükoğlu (2000) ve Erbil, Divan ve Önder (2006) lise öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında, ergenlerin benlik saygılarının kardeş sayısına göre değişiklik gösterdiğini belirtmişlerdir.

Anne babaların çocuk yetiştirirken benimsedikleri tutumlar ailelere, kültürlere ve toplumlara göre farklılık gösterebilir. Her anne babanın, çocuk yetiştirirken kendi kültürünü, hayat felsefesini, toplumsal normlarını dikkate almasından dolayı; farklı ödül ve ceza anlayışı ile çocuklarını yetiştirmektedirler. Bu bağlamda sevgi ve hoşgörünün hâkim olduğu, güvenli ve demokratik aile ortamında yetişen çocukların olumlu kendilik geliştirdikleri; belirsiz, güvensiz, ihmalkâr aile ortamında yetişen çocukların olumsuz kendilik geliştirdikleri bilinmektedir (Kulaksızoğlu, 2003; Yıldırım, 2006; Akt. Adana ve Kutlu 2009). Bu sonuçlara göre, kardeş sayısından ziyade anne babanın çocuk yetiştirme stillerinin; yani nicelikten çok nitelikli bakış açılarının çocukların benlik saygısının yüksek ya da düşük olmasında büyük önemi vardır. Bu durumun, kardeş sayısı ile benlik saygısı arasında anlamlı bir bağ olmamasını etkilediği düşünülebilir.

Sonuç olarak anne babanın demokratik tutumu çocuğun benlik saygısını olumlu etkilerken, otoriter ve koruyucu tutum benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Bir başka deyişle anne- baba ve çocuk arasında kurulan etkili iletişim, aile içerisinde çocuğun bireysel gelişimine ve yaşına uygun sorumluluklar vermek, desteklemek ve onu ailenin değerli bir üyesi olarak görmek çocuğun benlik saygısının yükselmesini sağlayacaktır. Ayrıca çocuğun başarı ve başarısızlıklarını

fark etmek, başarıların ödüllendirilip, başarısızlıkların altında yatan etkenlerin birlikte araştırılıp çözüme kavuşturmak yüksek benlik saygısının gelişmesi için önemlidir.

Anne babanın çocuğu reddetmesi ya da kabul etmemesi, potansiyelinin üstünde beklentilerinin olması, başarılarından ziyade başarısızlıklara odaklanması ve belirgin kuralların olmaması düşük benlik saygısının oluşmasına zemin hazırlar.

B. Öneriler

Yapılan bu çalışmanın farklı örneklerle çalışılması bu konu hakkında zengin bir literatür oluşmasına ve böylelikle yeni yorum ve görüşlere katkı sağlayacağı gibi konu hakkında da farkındalık oluşmasına da katkı sağlayabilir. Anne babaları ile çatışma yaşayan, onların tutumlarından şikâyetçi olan ve düşük benlik saygısı nedeniyle liselerdeki okul rehberlik servislerinden yardım almak için müracaat eden birçok öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin problemleri ile başa çıkmalarına yardımcı olmak üzere hazırlanacak programlarda, işlevsel olmayan tutumların değiştirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmesi, olumlu anne baba tutumlarını benimsemiş ve yüksek benlik saygısına sahip bireylerin yetişmesinde etkili olabilir.

➤ Araştırma bulgularına göre erkek ergenler anne baba tutumlarını otoriter ve koruyucu olarak algıarken, kız ergenlerin anne baba tutumlarını daha demokratik olarak algıladığı görülmektedir. Aileler anne baba tutumları konusunda bilinçlendirilmelidir. Böylelikle cinsiyet arasındaki tutum farklılıklar azaltılarak daha ılımlı ve hoşgörünün hakim olduğu bir aile ortamı oluşturulabilir. Bu durum çocukların kişilik gelişimleri açısından faydalı olabilir.

➤ Anne baba eğitim düzeyi ile benlik saygısı düzeyi arasında doğru orantı vardır. Bu bakımdan anne babalar eğitim konusunda desteklenmeli ve teşvik edilmelidirler.

➤ Gelir düzeyinin benlik saygısı üzerinde ki etkisi düşünülduğünde, yeni iş sahalarının oluşturulması, düşük gelirli ailelere yönelik iş imkânlarının oluşturulmalıdır.

➤ Genel ortaöğretim liseleri öğrencilerinin benlik saygılarının meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Benlik saygısı düşük olan bireyler, sorumluluk ve risk almaktan kaçınır, başkalarının övgü ve eleştirilerini kabul etmede problem yaşar, arkadaş gruplarının olumsuz tutumlarından etkilenirler (Yavuzer, 2000).

Kassin (1998)'e göre, düşük benlik saygısına sahip bireyler, bir beceriyi gerçekleştirme noktasında çok fazla çaba harcamaz, başarmadıkları zamanda ise kendilerinin yetersiz ve değersiz olduklarını düşünürler. Ayrıca sinirli ve gergin olmaya meyillidirler (Akt. Balat ve Akman, 2004). Bireylerde bu tür olumsuz benlik yapılanmasının oluşmaması için liseler arası farklılığı azaltmak için çalışmalar yapılabilir.

➤ Ailelerin çocuklarını daha demokratik ve eşitlikçi bir tutumla yetiştirebilmeleri için kendi sosyo-ekonomik durumuna göre aile planlaması oluşturulmalıdır.

➤ Anne öğrenim düzeyinin yükselmesi, öğrencilerin benlik saygıları üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır. Bireylerin buldukları gelişim dönemi ve özelliklerinin farkında olan, onlarla olumlu iletişim kurabilen, gelişimlerini destekleyen, onları koşulsuz kabul edip dinleyen, seven ve başarılarını fark edip uygun pekiştiriciler kullanarak motive eden, eğitimli annelerin, ergenin kendini değerli hissetmesinde ve benlik saygısının yükselmesinde olumlu geribildirimleri yansıtabildikleri söylenebilir. Bu bakımdan anne ve anne adaylarının eğitim konusunda teşvik edilmelidir.

➤ Öğretmenler ve veliler öğrencilerinin gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler oluşturmaları konusunda yardımcı olmalıdırlar. Çünkü ulaşılabilir hedefler oluşturmak öğrencilerin çabalama davranışı göstermelerini sağlayarak yeni yetenekler geliştirip kendilerine olan özgüvenin gelişmesinde ve yüksek benlik saygısı kazanmalarında etkili olacaktır.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, olumlu anne baba tutumları ile yüksek benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bağlamda benlik saygısı yüksek ve psikolojik olarak sağlıklı nesiller yetiştirmek için olumlu anne baba tutumlarını artırmaya yönelik anne babalara seminerler verilebilir.

KAYNAKÇA

- AKIN, A. (2008). Psikolojik İyi Olma Ölçekleri: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 8 (3), 721-750.
- ADANA, F. ve KUTLU Y.(2009). Anne-Baba Tutumlarının Adölesanların Kendilik Kavramı Üzerine Etkisi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. Cilt 12, Sayı 2, Erzurum.
- ADANA, F. ARSLANTAŞ H. ve ŞAHBAZ M.(2012). “Lise Öğrencilerinin Benlik Kavramlarını Algılama Biçimleri ve İlişkili Faktörler”. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing 2012;3 (1):22-29.
- AKTAŞ, S.(2011). 9. Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- ALTINTAŞ, E. GÜLTEKİN M. (2005). Psikolojik Danışma Kuramları. Aktüel Yayınevi. 2.Baskı, İstanbul.
- AVŞAROĞLU, S.(2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme Ve Stresle Başa çıkma Stilllerinin Benlik Saygısı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- AYDIN, B. (2005). Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Atlas Yayın Dağıtım, İstanbul.
- BALAT, G.U. AKMAN, B.(2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Cilt 14, Sayı 2: 175-183.
- BAUMRİND, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, Child Development, 37(4), 887-907.

- BAUMRIND, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- BAYBEK, H. Ve YAVUZ, S.(2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. Muğla Üniversitesi. SBE Dergisi Bahar, 2005, Sayı 14.
- BÜLBÜL, A (2014). “Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumları İle Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”.Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- CENKSEVEN, F. (2004). Üniversite Öğrencilerinde Öznel Ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- CAN, A.(2013) Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- CENKSEVEN, F. VE AKBAŞ, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 27(3), 43-65.
- COOPERSMITH, S.(1967). *The Antecedents Of Self-Esteem*. Sanfransisco:Freeman. W.H.Freeman and Company.
- CÜCELOĞLU, D. (1998). İnsan ve Davranışı (8. Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi, s.331.
- ÇAĞDAŞ, A. VE SEÇER, Z. Ş. (2005). Mutlu Ve Sağlıklı Yarınlar İçin Anne Baba Eğitimi, Eğitim Kitabevi, Konya.
- ÇEVİK DEMİR, Ş(2013). Ergenlerde Benlik Saygısı Ve Dini Başa Çıkma. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Psikolojisi Bilim Dalı. Doktora Tezi, Bursa.
- DERMAN, O.(2008).Ergenlerde Psikososyal Gelişim. İ.Ü. Cerrah Paşa Tıp Fakültesi sürekli Tıp Eğitim Etkinlikleri Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi No:63 Mart 2008; s.19-21.

- DİLEK, H. Aksoy, A.B.(2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 14, Sayı 3, Aralık 2013, Sayfa 95-109.
- DÜZGÜN, Ş.(1995). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- DOKUYAN, M.(2016). 12.Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C.2, S.2, s.1-21.
- DOĞRU, N. PEKER, R. (2004). Özsaygı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XVII (2). 315-328.
- DÖNMEZER, İ. (1999), Ailede İletişim ve Etkileşim, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- ELDELEKLİOĞLU, J. (1996). Karar Stratejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- EFTEKİN.P.(2015). Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları Ve Öğretim Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- ERİKSON, E. H. (1984). İnsanın Sekiz Çağı (1. Basım), (Çev. T. Bedirhan Üstün ve Vedat. P.). Sevinç Matbaası, Ankara.
- ERİŞ, Y.(2013).Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/6 Spring 2013, s. 179-193, ANKARA.

- ERKAN S. Ve KAYA, A. (2005). "Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerine Yönelik Bir Grup Rehberliği Programı". Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı. Pegem Yayınevi. 1. Baskı, Ankara.
- ERTÜRK KARA, H.G.(2017). Anne Baba Eğitim. Pegem Akademi Editör: Doç. Dr. Tülin GÜLER YILDIZ. 4. Baskı: Mayıs 2017, Ankara.
- ERSİN, B. (2010). Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri ile Anne Baba Tutumları Arındaki İlişki (Beyoğlu İlçesi Örneği). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ERBİL, N. DİVAN, Z. ÖNDER, P.(2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi. Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi Yıl:2006. Cilt: 3 Sayı:10.
- EŞER, H. (2005). Üniversite Öğrencilerinde Dini İnanç ve Benlik Saygısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- GÖCEN. G.(2013). Pozitif Psikoloji Düzleminde Psikolojik İyi Olma Ve Dini Yönelim İlişkisi: Yetişkinler Üzerine Bir Araştırma. Toplum Bilimleri, Ocak 2013, 7,(13).
- GÜRLER, A.(2017). Ergenlerde Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- HAMURCU, H.(2011) Ergenlerin Yetkinlik İnançları Ve Psikolojik İyi Oluşlarını Yordamada Psikolojik İhtiyaçlar. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

HALİSDEMİR, D.(2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları, Kendini Affetme Düzeyleri Ve Geçmişe Yönelik Anne Kabul Red Algıları Arasındaki İlişkiler. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

HAMARTA, E. VE DEMİRTAŞ E. (2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21, Konya.

HİDALGO, J. L., BRAVO B., N., MARTÍNEZ, I. P., PRETEL, F.A., POSTIGO, J.M.L. & RABADÁN, F.E. (2010). Psychological well-being, assessment tools and related factors. In Wells, I.E. (Ed), Psychological Well-Being (pp. 77-113). Nova Science Publishers, New York.

HÖKELEKLİ, H.(2009). Psikolojiye Giriş. İstanbul. Düşünce Kitabevi Yayınları

İKİZ, F. E. (2000). Farklı Liselerdeki Ergenlerin Benlik Saygısı, Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

JAMES, WILLIAM (1890), The Principles Of Psychology, Harvard University Press, Cambridge, MA.

KAGITÇIBASI, Ç. (1999). İnsan ve İnsanlar (10.Basım). Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

KAHRİMAN, İ. ve POLAT, S. (2003). “Adolesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. Cilt, 6. Sayı, 2. Erzurum.

- KARASAR, N. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- KASATURA, İ. (1998). Kişilik Ve Özgüven. Psikoloji Dizisi 4, Evrim Yayınları, İstanbul.
- KAYA, M.(1997). Ailede Anne Baba tutumlarının çocuğun Benlik Gelişimindeki Rolü. 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9, 195-197.
- KAYA, A. BOZASLAN, H. ve GENÇ, G.(2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine Ve Akademik Başarılarına Etkisi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18 (2012) 208-225.
- KERMEN, U. İLÇİN TOSUN, N. DOĞAN, U.(2016) Yaşam Doyumu ve Psikolojik İyi Oluşun Yordayıcısı Olarak Sosyal Kaygı. Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırma Dergisi. Yıl:2016 Cilt 2 Sayı 2 ,20-29.
- KILIÇ DURAN, S. (2007). 9, 10, 11 Yasındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KUYUMCU, B.(2012)Türk ve İngiliz Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Duygusal Farkındalık ve Duygularını İfade Etmelerinin Ülke ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(2), 1-24.
- KILIÇCI, Y. (1989) Okulda Ruh Sağlığı, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- KORKMAZ, M.(1996). Yetişkin Örneklem İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KORKUT, F. (2004). Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Anı Yayınları, Ankara.

- KURŞUN, M. (1998). Elâzığ'daki İki Farklı Lisedeki Öğrencilerin Aile Sorunlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- KUZGUN, Y.(1973) Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt:5,Sayı:1, s:57-70.
- KULAKSIZOĞLU, A.(2002).Ergenlik Psikolojisi (5.Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, A.(2004). Ergenlik Dönemi. Ailede Çocuk Eğitimi. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, s.103-134, Ankara.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2004). Ergenlik psikolojisi. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, A.(1989) Ergen-Aile Çatışmaları İle Annenin Tutumları Arasındaki İlişki Ve Ergenin Problemleri M.U. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl: 1989, Sayı: 1, Sayfa: 71 – 87.
- KUZGUN, Y. VE ELDELEKLİOĞLU J.(2005). Anne-Baba Tutumları Ölçeği Edit: Yıldız Kuzgun ve Feride Bacanlı: Pdr'de Kullanılan Ölçekler. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- KUZGUN, Y.(1972) Anne-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- LEORY, M. R. (1996). “Self-Presentation, Impression, Management And Interpersonal Behavior”, New York: Harper Collins Publishers.

- MASRABACI, T.S. (1994). “Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- ÖZYÜREK, A, ÖZKAN, İ.(2015). Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. International Journal Of Science Culture And Sport (Intjcs) July 2015 : Special Issue 3 ISSN : 2148-1148 Doi : 10.14486/IJSCS259.
- ÖZTÜRK, M. (2007) Çocuk Psikiyatrisi,Uçurtma Yayınları, İstanbul.
- RİZVANÇE, Ş. (2005). Türkiye ve Makedonya ‘daki Türk Asıllı Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ROSENBERG, M. (1989).“Self-Concept Research: A Historical Overview, Social Forces, 68 (1), 34-44.
- RYFF, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. Journal of personality and social psychology, 57(6),1069- 1081.
- SARICAOĞLU, H. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Olmak Düzeylerinin Kişilik Özellikleri Ve Öz-Anlayış Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- SAYINER, B. KÖKNEL, Ö. VE TURANLI, M.(2005). Lise Öğrencilerinde Ana-Baba Tutumunun Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.Yıl : 2005, Sayı 21, Sayfa : 193-212.

SEZER, Ö. (ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi)Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2010. Cilt:VII, Sayı:I, 1-19 <http://efdergi.yyu.edu.tr>.

SÜMER, N. VE GÜNGÖR, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 14 (44), 35-62.

ŞAHİN ZETEROĞLU, E.(2014). Altı Yaşındaki Çocukların Anne Baba Tutumları İle Çoklu Zekâ Alanları Ve Grup İçi Etkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Bursa.

TARHAN, N.(2007) Makul Çözüm (9.Basım), Timaş Yayınları, İstanbul.

TATLILIOĞLU,K.(2012). Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayıları İle Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, P. 2857-2872, Ankara.

TAYSİ, E.(2000). Benlik Saygısı: Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek: Üniversite Öğrencileri İle Yapılan Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

TEZBAŞARAN, A.(2008). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. 3. Basım, Mersin.

TOPUZ, C.(2013) Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.

- TÜRKMEN, M.(2012). Öznel İyi Oluşun Yapısı ve Ana baba Tutumları, Özsaygı Ve Sosyal Destekle İlişkisi: Bir Model Sınaması. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 5/1, 41-73.
- USTA, H.K.(2017) Ergenlerde Benlik Saygısının Algılanan Anne-Baba Tutumları Ve Olumsuz Otomatik Düşüncelerle Yordanması. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- UYANIK BALAT, G. ve AKMAN, B.(2004). “Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:24, Sayı:2, 175-184, Elazığ.
- ÜNÜVAR, A.(2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- YANBASTI G. (1996). Kişilik Kuramları (2nci Baskı). Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No. 53, İzmir.
- YAVUZER, H.(1979). “6-12 Yaş Çocuklarının Psikososyal Gelişmesi,” Psikoloji Dergisi,5, 20-24.
- YAVUZER, H. (2001). Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul:
- YAVUZER, H.(2014) Ana-Baba ve Çocuk (25. Basım), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- YAVUZER, H.(2015) Çocuk ve Suç (16.Basım), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- YAVUZER, H.(2010) Yaygın Anne Baba Tutumları: Çocuk Ve Ergen Eğitiminde Anne Ve Baba Tutumları (2. Basım), İstanbul: Timaş Yayınları
- YAVUZER, H. (2000). Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- YEGÜL, B.I. (1999). Liseli Erkek Sporcular İle Sporcu Olmayan Bireylerin Benlik Saygısı ve Atletik Yeterlik Puanlarının Karşılaştırılması. Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YÖRÜKOĞLU, A.(2000). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Ve Ruhsal Sorunlar. Özgür Yayınları. 11. Basım, İstanbul.
- YILMAZ, M.F.(2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşlarının Problemlili İnternet Kullanımı Ve Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- YILMAZ, M.T.(2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları (Self-Compassion) İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- YILMAZ, S.(2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları: Çorum/Alaca Örneği. İmgelem Dergisi. Cilt 2 - Sayı 2 - Temmuz 2018
- YİĞİT, H. (2010). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- YÜCALAN, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerinin Bazı Değişkenler ve Baskın Ben Durumları Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

YÜKSEKKAYA, S. (1995). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

ZİNCİRKIRAN, Z. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Bilimsel bir araştırma için hazırlanan bu ölçekteki soruları cevaplarırken; yalnızca kendinize ait olan görüş ve eğilimlerinizi esas almanızı ve başka hiçbir etki altında kalmadan ya da yersiz bir takım endişelere kapılmadan sorulara içtenlikle cevap vermenizi ümit ediyoruz. Dolayısıyla bütün soruları dikkatle okuyarak seçeneklerden görüşlerinize **en uygun olan ifadeyi** işaretleyiniz. Lütfen **hiç bir soruyu cevapsız** bırakmayınız. Ölçek sorularına vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel bir amaç için kullanılacağından ve toplu olarak değerlendirileceğinden anket formuna **isim, soy isim veya herhangi bir kimlik bilgisi yazmanıza gerek yoktur.**

Vermiş olduğunuz desteğe şimdiden teşekkür eder yaşamınızın bundan sonraki bölümünde başarılar dileriz.

1. Sınıfınız: (11) (12)

2. Cinsiyetiniz: Kız (1)
Erkek (2)

3. Hangi lisede okuyorsunuz? (1) Kelkit Anadolu Lisesi (2) Gazi Anadolu Lisesi
(3) Sağlık Meslek Lisesi (4) Teknik Lise (5) İmam-Hatip Lisesi (6) Kız Teknik Lisesi

4. Annenizin eğitim düzeyi? (1) Okur- yazar (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise
(5) Üniversite

5. Babanızın eğitim düzeyi? (1) Okur- yazar (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise
(5) Üniversite

6. Kaç kardeşiniz? (1) Tek çocuğum (2) 2 kardeşiz (3) 3 kardeşiz
(4) 4 ve/veya daha fazla kardeşiz

7. Ailenizin aylık geliri (yalnızca bir aylık) ne kadar? (1) 0-800 (2) 801-1400 TL (3) 1401-2500 TL (4) 2501-4000 TL (5) 4001-6000 TL (6) 6001-7000 TL (7) 7001 TL ve daha fazla

EK 2: ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler;	Hiç uygun değil	Çok az uygun	Kısmen uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
<p>Bu anket anne ve babanızın size karşı tutumunu nasıl algıladığınızı ölçmek için hazırlanmıştır. 40 madde olan ankette cevaplar 1'den 5'e kadar sınıflanmıştır. Sizden ricamız her bir maddenin anne babanıza ne kadar uyduğunu ifade eden maddenin rakamını (X) işareti ile işaretleyiniz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.</p>					
1) Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	1	2	3	4	5
2) Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	1	2	3	4	5
3) Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	1	2	3	4	5
4) Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	1	2	3	4	5
5) Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	1	2	3	4	5
6) Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	1	2	3	4	5
7) Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.	1	2	3	4	5
8) Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	1	2	3	4	5
9) Bana hükmetmeye çalışır.	1	2	3	4	5
10) Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	1	2	3	4	5
11) Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	1	2	3	4	5
12) Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	1	2	3	4	5
13) Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.	1	2	3	4	5
14) Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.	1	2	3	4	5
15) Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	1	2	3	4	5
16) Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	1	2	3	4	5
17) Sevmediğim yemekleri, yarayacağı düşüncesiyle, zorla yedirirdi.	1	2	3	4	5
18) Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	1	2	3	4	5
19) Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamdan kaygılanır.	1	2	3	4	5
20) Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	1	2	3	4	5
21) Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	1	2	3	4	5
22) Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	1	2	3	4	5
23) Benim gibi bir evladı olduğu için kendini rahatsız hissettiğini sanıyorum.	1	2	3	4	5
24) Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.	1	2	3	4	5
25) Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanırdı.	1	2	3	4	5
26) Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.	1	2	3	4	5

27) Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	1	2	3	4	5
28) Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	1	2	3	4	5
29) Ona yaklaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir.	1	2	3	4	5
30) Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamiştir.	1	2	3	4	5
31) Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	1	2	3	4	5
32) Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	1	2	3	4	5
33) Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	1	2	3	4	5
34) İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	1	2	3	4	5
35) Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	1	2	3	4	5
36) Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.	1	2	3	4	5
37) Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	1	2	3	4	5
38) Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	1	2	3	4	5
39) Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	1	2	3	4	5
40) Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	1	2	3	4	5

EK 3: ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

		Hiç Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Tamamen Katılıyorum
Sevgili Öğrenciler; Aşağıdaki maddeler, kendiniz hakkında ne düşünüp genel olarak nasıl hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi karşılarındaki bölmelerden uygun olanını işaretleyerek belirtiniz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız .					
(1) Hiç katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Katılıyorum (4) Tamamen katılıyorum					
1	Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum	1	2	3	4
2	Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4
3	Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim	1	2	3	4
4	Ben de diğer insanların birçoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim	1	2	3	4
5	Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum	1	2	3	4
6	Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim	1	2	3	4
7	Genel olarak kendimden memnunum	1	2	3	4
8	Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim	1	2	3	4
9	Bazen kesinlikle bir işe yaramadığımı düşünüyorum	1	2	3	4
10	Bazen hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum	1	2	3	4

EK 4: PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

Aşağıda kendiniz ve yaşamınız hakkında hissettiklerinizle ilgili bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız . En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.									
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
	(1) Kesinlikle Katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Bazen Katılmıyorum (4) Kararsızım (5) Bazen Katılıyorum (6) Katılıyorum (7) Kesinlikle Katılıyorum anlamına gelmektedir.								
1	Çoğu insanın görüşlerine ters düşse bile düşüncelerimi dile	1	2	3	4	5	6	7	
2	Genellikle yaşamımdaki olaylardan sorumlu olduğumu	1	2	3	4	5	6	7	
3	Ufkumu genişletecek aktivitelerle ilgilenmem.	1	2	3	4	5	6	7	
4	Çoğu insan, beni sevecen ve şefkatli biri olarak görür.	1	2	3	4	5	6	7	
5	İçinde bulunduğum günü yaşarım ve geleceğe yönelik hiçbir	1	2	3	4	5	6	7	
6	Yaşamımı gözden geçirdiğimde, yaşamımdaki olayların	1	2	3	4	5	6	7	
7	Verdiğim kararlar çoğunlukla diğer insanların davranışlarından	1	2	3	4	5	6	7	
8	Günlük yaşam gereksinimleri sıklıkla enerjimi tüketir.	1	2	3	4	5	6	7	
9	Kendime ve dünyaya yönelik bakış açımı değiştirecek yeni	1	2	3	4	5	6	7	
10	Yakın ilişkilerimi sürdürmek benim için zordur.	1	2	3	4	5	6	7	
11	Yaşamımın bir yönü ve amacı olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
12	Genellikle kendimi güvenli ve iyi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7	
13	Diğer insanların benim hakkımdaki düşünceleri beni	1	2	3	4	5	6	7	
14	Çevremdeki insanlara ve topluma pek uyum sağlayamam.	1	2	3	4	5	6	7	
15	Bir birey olarak yıllardır kendimi gerçekten çok fazla	1	2	3	4	5	6	7	
16	Problemlerimi paylaşabileceğim yakın arkadaşım az olduğu için kendimi çoğunlukla yalnız hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7	
17	Günlük aktivitelerim çoğunlukla bana saçma ve önemsiz gelir.	1	2	3	4	5	6	7	
18	Tanıdığım insanlardan çoğunun yaşamlarında benim elde ettiklerimden daha fazla şey elde ettiklerini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7	
19	Güçlü fikirleri olan insanlardan etkilenme eğilimim var.	1	2	3	4	5	6	7	
20	Günlük yaşamımdaki çoğu sorumluluğumu yerine getirmede	1	2	3	4	5	6	7	
21	Bir birey olarak zamanla kendimi çok geliştirdiğimi	1	2	3	4	5	6	7	
22	Ailem ve arkadaşarımla sohbet etmekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5	6	7	
23	Yaşamdan ne elde etmeye çalıştığıma yönelik sağlıklı bir hisse	1	2	3	4	5	6	7	
24	Kişiliğimin birçok yönünü beğenirim.	1	2	3	4	5	6	7	
25	Genel kaniya ters düşse bile görüşlerime güvenirim.	1	2	3	4	5	6	7	

26	Çoğunlukla sorumluluklarımın altında ezildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
27	Eski alışkanlıklarımı değiştirmemi gerektiren yeni ortamlarda	1	2	3	4	5	6	7
28	İnsanlar beni özverili ve zamanını diğerleriyle paylaşmaya	1	2	3	4	5	6	7
29	Geleceğe yönelik planlar yapmaktan ve onları gerçekleştirmek	1	2	3	4	5	6	7
30	Birçok yönden yaşamdan elde ettiklerime ilişkin hayal kırıklığı	1	2	3	4	5	6	7
31	Tartışmalı konularla ilgili görüşlerimi söylemek benim için	1	2	3	4	5	6	7
32	Yaşamımı doyum sağlayacak şekilde düzenlemede zorluk	1	2	3	4	5	6	7
33	Benim için yaşam sürekli bir öğrenme, değişim ve gelişim	1	2	3	4	5	6	7
34	Diğer insanlarla çok sayıda samimi ve güvenilir ilişkiler	1	2	3	4	5	6	7
35	Bazı insanlar yaşamını amaçsızca geçirir ancak ben onlardan	1	2	3	4	5	6	7
36	Kendime yönelik tutumlarım, muhtemelen diğer insanların kendilerine yönelik tutumları kadar olumlu değildir.	1	2	3	4	5	6	7
37	Kendimi değerlendirirken başkalarının önemseydiği değerleri değil kendi düşüncelerimi dikkate alırım.	1	2	3	4	5	6	7
38	Zevklerime uygun bir ev ve yaşam tarzı kurabildim.	1	2	3	4	5	6	7
39	Yaşamımda büyük gelişimler veya değişiklikler yapmayı denemekten uzun zaman önce vazgeçtim.	1	2	3	4	5	6	7
40	Arkadaşlarıma güvenebileceğimi bilirim, onlar da bana	1	2	3	4	5	6	7
41	Bazen kendimi yapılması gereken her şeyi yapmış gibi	1	2	3	4	5	6	7
42	Kendimi arkadaşlarım ve tanıdıklarımla karşılaştırdığımda kim olduğuma ilişkin kendimi iyi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7